Adolph Saphir

Kristus og Skriftene

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Adolph Saphir: *Kristus og Skriftene*.
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Kapittel 1. Boken og personen 1
Kapittel 2. Jesus og Skriftene 4
1. Hans undervisning i alminnelighet 4
2. I den indre krets av disipler 7
3. Kristi bruk av Skriften for seg selv i kamp og bønn 8
4. Kristi bruk av Skriften i herligheten 10
Kapittel 3. Apostlenes vitnesbyrd 12
Kapittel 4. Fem kjennetegn ved Bibelen – bevis for at den er av Gud 18
1. Den opphøyde læren 18
2. Profetiene 21
3. Boken står for seg selv 26
4. Bibelen er underfullt bevart 27
5. Bibelen er for alle 28
Kapittel 5. Israels Messias – det levende og det skrevne Ord 29
Kapittel 6. Skriften og Den Hellige Ånd 34
Kapittel 7. Praktiske betraktninger, særlig med tanke på vår tid 58
1. Bibelstudiet 58
2. Bibeldyrkelse 60
3. Bibelens praktiske karakter 65
4. De kristne er det beste beviset for Bibelen 72
5. Gledesrik 73
Om Adolph Saphir 74

Kapittel 1. Boken og personen

«*I bokrullen er det skrevet om meg.*» (*Sal* 40,8)

Martin Luther spør: «Hvilken bok og hvilken person?» Og han svarer: «Det finnes bare én bok – Skriften – og bare én person – Jesus Kristus.»

Det er en vesentlig og levende sammenheng mellom Guds evige Ord – han som i tidens fylde ble kjød og tok bolig iblant oss, åpenbarte Faderen og brakte frelse, ja, evig liv, til syndige menneskebarn – og det skrevne Ord, som vitner om ham, om hans person og gjerning, om hans lidelser og herlighet. Vi kan ikke forstå hva Skriften er, uten å se den i lys av Guds Sønn, Israels Messias og Guds folks Forløser. For han er midtpunktet og kjernen i det inspirerte vitnesbyrdet.

Boken lever iblant oss. Den er gammel, men ikke foreldet. Den er ærverdig for sin alder og mektig i en ungdom og kraft som aldri svikter.

Ekkoet av Davids røst høres fremdeles i kammerne der folk grunner og ber. Salomos visdom og erfaring gir fremdeles råd til den som vandrer på livets innviklede stier. Den unge Timoteus blir fremdeles opplært fra barndommen av disse hellige sidene. Apostelen Paulus forklarer oss fremdeles hele Guds råd etter den visdom som ble gitt ham. Og den disippelen Jesus elsket, blir fremdeles hos oss, slik Herren sa forut, og løfter oss som på ørnevinger, så vi tilber den evige Sønn og venter på at han skal komme igjen.

Personen, den velsignede Jesus, er også en levende midt iblant oss, i vår tid. Det er påfallende hvordan tenksomme mennesker i dag har festet oppmerksomheten ved ett punkt framfor alle andre – og det er selve midtpunktet. Det er midtpunktet i verdens historie og i kirkens liv. Det er midtpunktet i alle de spørsmålene som setter udødelige menneskers samvittighet og hjerte i bevegelse, slik det også er midtpunktet i Guds rådslutninger.

Hva annet kan jeg mene enn Jesu Kristi historie på jorden? Aldri før har så mange forsøkt å gjenskape Jesu historie, om jeg kan si det slik. Aldri før har ropet lydt fra så mange kanter: *Ecce homo!* – «Se det mennesket!» Kommer det av at mennesker i økende grad blir klar over at han var «Under», at aldri noe menneske har talt slik som han, og at den innflytelsen han har øvd på verden, er noe gåtefullt og enestående?

Vi trenger heller ikke undre oss over de underlige misforståelsene og de alvorlige villfarelsene som mennesker faller i når de prøver å forstå Jesus slik de forstår andre historiske personer. For Jesu navn er *Pele* (פֶּלֶא, «under»): Under, Gåte. Hans person, hans karakter og hans liv kan ikke forklares etter de vanlige

reglene. De lar seg ikke ordne inn under de vanlige kategoriene. Han er det store Underet, den Evige i tiden, Gud og menneske.

Ikke engang hans menneskelighet kan vi forstå uten på åpenbaringens grunn – eller tydeligere sagt: på jødisk grunn. Av de jødiske skriftene må vi lære hva det betyr at han er Davids Sønn og Abrahams Sønn, hva som ligger i ordene «Menneskesønnen» og i ordet «Den salvede», «Messias», som Moses og profetene talte om.

For Jesu historie begynner ikke med fødselen i Betlehem. Det første verset i Matteusevangeliet sammenfatter historien i Det gamle testamente, og uten den kan vi heller ikke forstå det som følger i evangeliene, brevene og Åpenbaringen. «Hans utgang er fra gammel tid.»

Den som ikke forstår at Abram ble utvalgt, at Israel dro ut av Egypt, hvem Herrens engel er, hva forbildene i tabernaklet, ypperstepresten og offrene betyr, hva hyrdekongen, Isais sønn, og «de hellige løfter til David, de trofaste» betyr, han vil møte uoverstigelige vanskeligheter i Kristi liv. Alle forsøk på å forstå Jesus Kristus løsrevet fra Det gamle testamente er høyst ufilosofiske og kan ikke føre til noe holdbart resultat. For Jesus Kristus er oppfyllelsen av Moses og profetene.

Han er ikke Kristus i historien i sin alminnelighet, men i en særskilt historie: Israels guddommelige historie. Riktignok er han verdens lys, alle folkeslags lengsel, menneskeslektens midtpunkt og liv. Men alt dette er han fordi han er Davids Sønn og Abrahams Sønn, for «frelsen kommer fra jødene». Evangeliefortellingen er som en høyslette, men vi kan ikke spare oss oppstigningen fra Første Mosebok til Malaki.

Når skjønnheten i Kristi karakter og det enkle og dype i hans lære trekker menneskers sinn, smigrer de seg med at Jesus er menneskehetens fineste blomst, at historien har frambrakt ham, og at naturen blir herliggjort i ham. Men «frelsen hører Herren til». Jesus er over alle fordi han kommer ovenfra. Han kom da tidens fylde kom, og han tilhørte Israel. Abrahams og Isaks og Jakobs Gud er vår Herre Jesu Kristi Gud og Far.

Når Jesus siterer Skriftene, viser det oss at han så på dem som myndighet og sannhet. Men det åpenbarer også den organiske, levende og nødvendige sammenhengen mellom Kristus og folket.

Kanskje er det noen som ikke klart forstår meningen med hans liv og hemmeligheten ved hans sendelse. For dem står hans død som en gåte, og de vandrer i tvil og mørke, enda kirken nå stadig vitner om ham at han lever der oppe for oss, og at han lever på jorden i oss. De kan ikke føres inn i det klare og fulle lyset på noen annen måte enn disiplene på veien til Emmaus. Den oppstandne Jesus «begynte fra Moses og fra alle profetene og forklarte for dem i alle Skriftene det som er skrevet om ham».

Det ser ut som en sirkelslutning når vi sier at vi tar imot Bibelen for Kristi skyld, og at vi tar imot Kristus gjennom Bibelen. Men vanskeligheten forsvinner når vi ser Jesus Kristus i sammenheng med Israels folk og med Guds handlemåte mot dem, slik Skriften forteller om den.

Da ser vi at det finnes et folk som er ulikt alle andre folk – jødene – utvalgt av Gud for at han skulle åpenbare seg for dem og gjennom dem. Det finnes en mann som er ulik alle andre mennesker, Herren fra himmelen, Jesus, Davids Sønn, Guds Sønn, Israels Messias og menighetens hode. Og det finnes en bok som er ulik alle andre bøker, beretningen om Guds handlemåte med Israel, som når sitt høydepunkt da den Forløser blir åpenbart, han som har sin utgang fra gammel tid, fra evighets dager.

Og for det andre forsvinner vanskeligheten når vi husker at den samme Guds Ånd overbeviser oss om at både Kristus og Skriften står over alt.

Derfor ser vi også at når menneskers hjerter blir dratt til Jesus Kristus som den eneste profet, prest og konge, blir sinnet deres fylt av ærefrykt og kjærlighet til Skriften. Reformasjonen bygger på to grunnsetninger: Kristus alene, Kristus over alt – og Skriften alene, Bibelen over all menneskelig myndighet. (*Reformatorene så ikke klart Skriftens historiske, jødiske og profetiske karakter.*)

Luther fant fred for sin urolige samvittighet i Jesus som Guds rettferdighet. Og fordi Jesus var blitt alt i alle for ham, la han så stor vekt på Bibelen, der han hadde funnet Jesus. Det var Jesus som hadde bundet hjertet hans, og det var for Jesu skyld og i Jesus at han følte seg, som han selv sa det, viet til Bibelen.

For høyere enn Bibelen står verken fornuften, kirken eller den kristne bevissthet, men Den Hellige Ånd. Han åpenbarer Kristus i det skrevne Ord, så det blir for oss det som det i sannhet er: Guds Ord, den Elskedes røst.

Skriftens forhold til Jesus – Israels Messias og verdens Frelser – og til Den Hellige Ånd, som skal herliggjøre Kristus, er hovedemnet for sidene som følger. Og først spør vi: Hva tenkte og lærte Jesus om Skriften, om Mose og profetenes skrifter?

(*Skriften – som Jesus kaller «Moses og profetene», «loven og profetene» og «Mose lov og profetene og salmene» – omfattet det vi vanligvis kaller de kanoniske bøkene i Det gamle testamente. Om deres myndighet var det ingen tvil i Israel.*)

Kapittel 2. Jesus og Skriftene

1. Hans undervisning i alminnelighet

Når Jesus underviser, viser han stadig til Mose og profetenes skrifter. Han nevner nesten hver eneste periode i den historien Skriften forteller. Han taler om skapelsen av mennesket, om hvordan ekteskapet ble innstiftet, om Abels død, Noahs dager og Sodomas ødeleggelse, om Abrahams historie, om Gud som viste seg i den brennende tornebusken, om mannaen i ørkenen, om undret med kobberslangen, om Davids flakkende liv, om Salomos herlighet, om Elias og Elisjas tjeneste, om Jonas tegn og om Sakarjas martyrdød.

Disse hendelsene spenner over hele det jødiske skriftvitnesbyrdet. Og vi møter ikke bare slike direkte henvisninger; hentydningene til Skriften er nesten utallige. Enhver som leser Kristi taler nøye og kjenner det såkalte gamle testamente, må bli overbevist om at Jesus kjente Skriften fra barndommen av, og at hans sinn, hans hukommelse, hans forestillingsevne, ja, hele hans indre menneske var fylt av skattene i det skrevne Ord.

(*På de følgende sidene kalles Mose og profetenes skrifter «Skriften», og evangelistenes og apostlenes skrifter blir først og fremst sett som en inspirert tolkning av denne Skriften og et inspirert vitnesbyrd om hvordan den ble oppfylt. Jeg har knapt gått inn på det særegne ved det såkalte nye testamente, dets guddommelige myndighet og den særstillingen det har i menigheten. Forskjellen mellom de to skriftsamlingene ligger etter mitt syn i dette: Den ene er rikets bok, teokratiets bok, den andre er menighetens bok. Evangeliet, nådepakten i Kristus, livets vei, er åpenbart i begge – lovet i den ene og oppfylt i den andre. Men mens synet, lovene og løftene i den ene først og fremst gjelder riket, er den andre gitt for menigheten og til menigheten, og den åpenbarer menighetens hemmelighet. Rikets bok gjelder Israel, både folkets historie og dets framtidige herlighet. Men tross sin jødiske karakter er den universell, fordi grunnvollen Israel hviler på, er Guds rådslutning, og den omfatter alle folk. Derfor har Første Mosebok og profetiene en universell karakter. På samme måte er menighetens bok jødisk, tross sin verdensvide karakter. Den holder alltid fast ved sammenhengen med Israel og ser alltid fram mot slutten på denne tidsalderen – hedningenes tider.*)

Se på Kristus overfor folket i alminnelighet og overfor deres lærere og åndelige ledere. Når Herren lærer dem og diskuterer med dem, viser han alltid til Skriften som den myndighet ingen kan motsi, den ufeilbarlige rettesnoren som

ingen kan anke over. Han lærer etter Skriften. Hans lære, hans gjerninger, hans mål og hans liv skal oppfylle det som er skrevet.

Da han gikk inn i synagogen i Nasaret og alles øyne var festet på ham, ba han om profeten Jesajas bokrull, og med profetens ord (Jes 61) kunngjorde han hva han var sendt for som synderes Frelser.

«Hva står skrevet i loven? Hvordan leser du?» svarer han ofte når folk spør ham. Byene som hadde hørt ham, minner han om Tyrus og Sidon og Sodoma. Fariseerne som krever et under, taler han til om Jonas tegn. For Johannes' sendebud forklarer han med profeten Jesajas ord de gjerningene som viser at han er den lovede Messias. Jødene som fulgte ham ut i ødemarken, taler han til om mannaen, og Nikodemus om kobberslangen.

Og mange ganger viser han at Moses skrev om ham, og at Skriften er Guds eneste og fullt tilstrekkelige budskap. Den lar menneskene stå uten unnskyldning og avslører deres vantro, som ikke engang en som sto opp fra de døde, kunne overvinne (Luk 16,31).

Han forsvarer barna som synger hans pris, med ordene fra Salme 8: «Fra småbarns og diebarns munn har du beredt deg lovprisning» (Matt 21,16). Han beviser sin guddommelige verdighet ved å sitere de ordene David talte, opplært av Ånden: «Herren sa til min Herre.»

Da jødene anklaget ham for gudsbespottelse fordi han gjorde seg lik med Gud, brukte han uttrykket i Salmene, «Dere er guder», til å vise at han som Faderen hadde satt sitt segl på, sto høyt over dem som Guds ord kom til. Og han styrker argumentet ved å minne jødene om det de alle innrømmet: at Skriften ikke kan gjøres ugyldig. Hvert ledd i kjeden er fullkomment. Ikke ett kan tas bort, og hvert eneste er pålitelig og fast.

Når han taler om at han skal bli forkastet, og om folkets framtid, ser han det som en oppfyllelse av profetien: av det som er skrevet i Salme 118 om steinen som bygningsmennene forkastet, og hos Daniel om steinen som skulle knuse de ugudelige.

Når han diskuterer med saddukeerne, beviser Kristus oppstandelsen ved å legge ut den åndelige meningen i et eneste uttrykk Gud hadde brukt – et ord Den Hellige Ånd har latt skrive ned i Andre Mosebok. Og ved denne anledningen viser han hvor villfarelsen kommer fra: Kjenner vi ikke Guds kraft og Skriftene, farer vi vill. Disse to hører sammen. En ytre kunnskap om Skriftens bokstav uten en indre erfaring av Guds kraft er til ingen nytte. Den åndelige erfaringen av Guds kraft følges alltid av kunnskap om Skriften og kjærlighet til den.

Disse direkte henvisningene til Moses og profetene – så mange, så slående, så høytidelige og så omfattende – må ses sammen med de mer skjulte hentydningene til Skriftens tanker og lære, som Kristi taler er fulle av. I Bergprekenen, i talene i Johannesevangeliet, i samtalene med disiplene og i lignelsene finnes det knapt en tanke som ikke på en eller annen måte henger sammen med Skriften. Alle Kristi tanker og uttrykk er formet i en underfull skole: Guds vitnesbyrd til hans utvalgte folk.

For å nevne bare ett eller to eksempler: Han kaller seg selv brudgommen og forsvarer på den måten disiplene, som gledet seg og ikke fastet. Dette ordet

«brudgom» er et sammendrag av hele Skriften. Salme 45, Høysangen, Jer 2,2, Hos 2 og andre steder er alle samlet i dette ene ordet. Og på samme måte: Hvor meningsfull er ikke den tittelen Jesus gir seg selv, «Menneskesønnen» (Esekiel, Daniel og Sal 8)!

Hadde Jesu ord blitt forstått i sin bibelske mening og tone, ville det ha vært umulig for sosinianismen (læren som fornekter Kristi guddom) å holde stand et eneste øyeblikk. Og når denne vranglæren skulle gjendrives, ville argumentet ikke ha vært så snevert begrenset til noen få enkeltstående skriftsteder.

Når Jesus sier: «Om noen tørster, han komme til meg og drikke!», viser det til Jer 2,13, der Herren kaller seg selv «kilden med det levende vann». Dette ene ordet av Kristus viser ham enten som Herren Gud eller som en gudsbespotter. Når Jesus sier om seg selv at han er lyset og livet, taler han som Herren (Sal 36,10), han som har livets kilde hos seg, og i hans lys ser vi lys.

Ordene hans, «Dine synder er deg tilgitt», er som Herrens ord: «Jeg, jeg er den som utsletter dine misgjerninger.» Da jødene spør Jesus hvem han er, svarer han: «Nettopp det jeg sier dere!» Slik hadde Herren sagt hos Jesaja: «Derfor skal mitt folk lære å kjenne mitt navn. Ja, på den dagen skal de lære å kjenne at jeg er den som sier: Se, her er jeg!» (Joh 8,25; Jes 52,6).

Det er påfallende hvor ofte Jesus i Johannesevangeliet taler om seg selv med «Jeg», «Jeg er det» og «Jeg er» – Guds navn hos Moses og profetene. På samme måte viser hans «Amen, amen» – «Sannelig, sannelig sier jeg dere» – til løftet i Jes 65,16 om Amen-Guden (NB: «den trofaste Gud»).

Slik siterte Jesus stadig Skriften, og han talte stadig ut fra dens fylde og i dens ånd. Og da ypperstepresten stilte det siste og avgjørende spørsmålet – «Jeg tar deg i ed ved den levende Gud at du skal si oss om du er Messias, Guds Sønn!» – svarte Jesus: «Du har sagt det! Men jeg sier dere: Fra nå av skal dere se Menneskesønnen sitte ved kraftens høyre hånd og komme på himmelens skyer» (Matt 26,64).

Jesu vitnesbyrd er det profetiske ord (Sal 110 og Dan 7,13–14). Når han taler Skriftens ord, taler han ut fra sitt eget. Han åpenbarer seg selv. Jesus sto for den levende Guds ansikt, for sin himmelske Far og Israels Gud, og for ypperstepresten som representerte folket. Der vitnet han sannheten om sin person og sin framtid med ordene fra den Skriften som ikke kan gjøres ugyldig, fordi den er uløselig knyttet til ham selv.

Husk hvordan Kristus viser til Skriften overfor venn og fiende, fariseere og saddukeere, disipler og folk, i templet og i ørkenen, fra den første dagen i Nasaret til slutten av sitt liv.

(*Mange andre henvisninger kunne legges til, for eksempel at Kristus to ganger utlegger ordene hos Hosea, «Barmhjertighet er det jeg vil ha, ikke offer» (Matt 9,13; 12,7). Det viser at Herren hadde valgt dette ordet som et motto eller en ledesnor. Når Jesus taler om de store fruktene av troen på Guds Sønn, viser han ikke til ett bestemt skriftsted, men samler innholdet i flere profetord og roper: «Den som tror på meg, som Skriften har sagt, fra hans indre skal det flyte strømmer av levende vann» (se Jes 55,1; Joel 3,23; Sak 14,8; Esek 47). Et slikt uttrykk sier mye, for det viser hvordan Jesu sinn alltid var fylt av Skriften.*)

2. I den indre krets av disipler

Men se også på hvordan Jesus viser til Skriften i den indre krets av disipler. Her ser vi ham så å si i sin egen familiekrets. Han hadde utvalgt disiplene sine ut av verden for at de skulle være hans følgesvenner og hans vitner. De er vennene han elsker, og han ville åpenbare alle sine tanker for dem, etter som de var i stand til å bære det. Her venter vi å få innsikt i hans sanne og innerste syn på Skriften. Og her finner vi den samme ubetingede ærefrykten for det skrevne Ord og den samme troen på dets myndighet, kraft og velsignelse.

Da disiplene spurte ham i enerom hvorfor han talte til folkemengdene i lignelser, svarte han med å sitere profetien hos Jesaja (Jes 6,9). Og han viste i alminnelighet til profetene og de rettferdige, som hadde lengtet etter å høre og se det som hans etterfølgere nå var så salige å få oppleve.

På samme måte stadfestet Herren Skriften i svaret han ga da han satt på Oljeberget og disiplene kom til ham i enerom og spurte om verdens ende. Her taler han som profet, og i denne profetien viser han disiplene til det som er talt av profeten Daniel. I det samme kapitlet viser han også til Joel, og han ser verdens historie i Noahs dager som et profetisk bilde av framtiden.

(*Jødene regner Daniel blant Skriftene, den tredje delen av den hebraiske Bibelen, men Jesus omtaler ham her som profet. Nyere bibelkritikk har særlig lagt merke til hva dette ene ordet «profet» betyr.*)

Særlig mot slutten av sitt liv på jorden, da han begynte å tale med disiplene om sine lidelser, viste han at han stadig hadde for øye det som var skrevet om ham, og at han så fram til at det profetiske ord skulle bli oppfylt. Disiplene kunne ikke forstå korsets hemmelighet. De ville ikke venne seg til tanken om fornedrelse, lidelse og død.

Men Jesus viser dem til Skriften. «Han tok de tolv til side og sa til dem: Se, vi går opp til Jerusalem, og alt som er skrevet av profetene om Menneskesønnen, skal oppfylles. For han skal overgis til hedningene og bli hånet og mishandlet og spyttet på. De skal hudstryke ham og slå ham i hjel. Og på den tredje dagen skal han stå opp» (Luk 18,31–33).

Han lengtet inderlig etter å ete påskemåltidet sammen med disiplene, og med denne siste høytidelige handlingen i disippelkretsen stadfestet han beretningen i Andre Mosebok, både dens historiske sannhet og dens profetiske mening. Og her viser han igjen til spådommen om at han skulle bli forrådt (Matt 26,21–23; Sal 41,10), og legger til: «Menneskesønnen går bort, som det er skrevet om ham.» Han talte også til apostlene om et annet forutsagt trekk ved lidelsene (Luk 22,37): at han skulle bli regnet blant overtredere (Jes 53,12).

Da soldatene kom for å gripe ham, spurte han dem i rettferdig harme og med rolig selvforsvar: «Dere har rykket ut som mot en røver med sverd og stokker for å gripe meg.» Men straks la han til: «Men alt dette er skjedd for at profetenes skrifter skulle bli oppfylt.»

Og da Peter dro sverdet for å forsvare sin Herre, hvor bemerkelsesverdig er ikke Frelserens svar! «Eller tror du ikke jeg kunne be min Far, og så ville han nå sende meg mer enn tolv legioner engler? Men hvordan skulle da Skriftene bli oppfylt, at så må skje?» (Matt 26,51–56). Skriften må være den fullkomne

og uforanderlige åpenbaringen av Herrens innerste rådslutning og vilje. Under den bøyer Jesus seg helt og av hjertet, som den rettferdige tjener og den lydige Sønn i det verket han var sendt for.

Når jødene hater ham uten grunn, er det slik det var skrevet. «Menneskesønnen går bort, som det er skrevet om ham.» «Det må oppfylles på meg, dette som er skrevet.» Judas, som eter brød med ham, forråder ham, og Skriften blir oppfylt. Han ser forut at alle disiplene skal forlate ham, for det står skrevet: «Jeg vil slå hyrden, og hjordens får skal bli spredt.»

Og hvor slående er ikke hans henvisninger til Skriften etter oppstandelsen, da han viste seg, ikke for verden, men for disiplene! Med ordene fra Salme 22 kaller han dem nå sine brødre (Joh 20,17; Sal 22,23).

Da han viser seg for disiplene på veien til Emmaus, kunne han ha drevet bort tvilen og mørket deres ved å kunngjøre at han, Herren, sto foran dem. Et eneste ord – «Se, det er meg!» – ville ha fylt dem med visshet og glede. I stedet forblir han en fremmed for dem. Enhver som trodde Moses og profetene, hadde rett til å si til dem: «Så uforstandige dere er, og så trege i hjertet til å tro alt det som profetene har talt!»

Og så begynte han fra Moses, gikk gjennom Moses og alle Skriftene og forklarte for dem det som er skrevet om ham. Slik førte han dem inn i Guds ufeilbarlige Ord, som åpenbarer for oss Guds rådslutning om Kristi lidelser og herligheten deretter, for at deres tro skulle hvile på Guds vitnesbyrd i det skrevne Ord.

Og i de førti dagene etter oppstandelsen talte Herren med disiplene om det som hører Guds rike til (Apg 1,3). Han viste dem «at alt det måtte oppfylles som er skrevet om meg i Mose lov og profetene og salmene» (Luk 24,44–48). Jesus åpnet deres forstand så de kunne forstå – hva da? En ny åpenbaring? Noe nytt om den usynlige verden? En hemmelig lære for de innvidde? Nei, så de kunne forstå Skriftene, Moses og profetene.

Hvilket vitnesbyrd trenger vi mer? Hvor fullkomne og dyrebare må ikke de jødiske skriftene være, og hvor fulle av Kristus, både av hans fullbrakte verk og av hans kommende herlighet! Du som er Jesu disippel, les disse skriftene hvis du lengter etter å kjenne ham og å få et hjerte som brenner i deg av kjærlighet og ærefrykt.

3. Kristi bruk av Skriften for seg selv i kamp og bønn

Vi har vært i forgården: Kristus overfor folket, fariseerne og saddukeerne. Vi har vært i helligdommen: Kristus blant disiplene. Nå går vi inn i Det aller helligste: Kristi eget indre liv. Vi har allerede sett at Skriften virkelig var hans glede, hans ettertanke og hans føde. «Det hjertet flyter over av, det taler munnen.»

Når vi leser at Jesus gikk fram i visdom og alder og i velvilje hos Gud og mennesker, lærer vi at Frelseren, som var sant menneske og samtidig det evige Ord, også i denne henseende var «født av en kvinne, født under loven». I hans legeme, sjel og ånd var det vekst, utvikling og framgang. Det er ikke bare tale om legemlig, men også om forstandsmessig og moralsk utvikling. Og det er ikke

umulig for oss å tenke oss dette og samtidig holde fast ved at Jesus var uten synd. Herren ble i alt lik oss, unntatt synden. Han var Menneskesønnen og den sanne israelitt.

Uten tvil lærte han Skriften av Maria – lovsangen hennes viser hvor åndelig innsikt hun hadde i Ordet. Og han lærte den av Josef, som var en rettferdig mann og levde ulastelig etter Herrens forskrifter. Loven og profetene var representert i dette underfulle hjemmet ved Josef og ved Maria, og barnet Jesus ble opplært i Skriften, slik Gud hadde befalt.

Aldri før var Skriften blitt lest av en som straks forsto den, og der hvert ord fant fullkommen gjenklang i hjertet. Og da Jesus begynte å forkynne og vise sin guddommelige sendelse, kom hans ord og gjerninger, hans framgangsmåte og væremåte, fra et hjerte der Guds ord var gjemt, fra en som helt og fullt hadde gjort sitt åndelige liv ett med Skriften.

Noen har sagt at Kristus bare tilpasset seg den vanlige oppfatningen av Skriftens myndighet. La oss da følge ham ut i ensomheten. Se ham i ørkenen. Her er ingen fariseere å gjendrive og ikke noe jødisk folk å overbevise. Herren er alene og blir prøvet av denne verdens fyrste.

Hvordan vinner Kristus seieren? Hvilket våpen bruker han i kampen med Satan? Hva er lyset som skal skinne i dette mørket, lampen for hans fot? Han sier: «Det står skrevet.» Han viser ikke til samvittigheten. Han appellerer ikke til sine egne følelser. Han kommer ikke fram med tanker og meninger, men med det skrevne Ord.

Tre ganger viser han til Skriften, til det Ordet som inneholder Israels erfaring i ørkenen, skrevet ned ved Ånden. Det er som om han ville si: Det skrevne Ord er den høyeste myndighet. Ikke bare på jorden, men også i de usynlige riker, i åndeverdenen, blant de salige englene så vel som blant de frafalne demonene, vet de at Herren Gud har åpenbart seg for sitt folk i Ordet. «Det står skrevet», sier Kristus til Satan, og Satan blir overvunnet.

«Det står skrevet», sier Kristus til seg selv i en av de mest høytidelige stundene i sitt liv, i denne avgjørende kampen i sjelen. Han ble prøvet. Prøven ble aldri en fristelse for ham i den betydning vi gir ordet, og han tok ikke inn giften, for hans fullkomne menneskenatur var helt lukket for den. Men han kjente likevel tyngden og byrden av prøven. Det var en virkelig prøve, smertefull, vanskelig og trykkende. Han «har lidd» (Hebr 2,18).

Og hva var hans styrkedrikk og hans våpen, hans støtte og hans sverd, hans indre seierssang og hans kamprop? «Det står skrevet!» La oss huske hva det skrevne Ord er verd i åndeverdenens øyne, og hva det var for den velsignede Jesu sjel.

Vi ser Jesus den siste kvelden før han døde. Det er et svært høytidelig øyeblikk. Han hadde talt sine «siste ord» til disiplene. Han hadde etet påskemåltidet med dem. Nå skulle han gå inn i sine lidelser. Han ser tilbake på det som var, og han ser i ånden det som skal komme. Han løftet øynene mot himmelen og ba til Faderen.

Tenk på Jesu bønn, Jesu bønn i denne høytidelige stunden! Og i denne bønnen til Faderen taler han igjen om Skriften. Om fortapelsens sønn sier han:

«for at Skriften skulle bli oppfylt». Slik husker Kristus Skriften i sitt samfunn med Faderen, som den Høyestes ufeilbarlige og usvikelige Ord.

(Jesus, som hadde sunget lovsangen med disiplene (Sal 116–118), nevner i bønnen «Ordet», som er sannhet. Uten tvil gjelder ordet her først og fremst Guds åpenbaring i og gjennom Kristus, og bare indirekte Skriften. Men like lite kan det være tvil om at Frelseren her også tenker på «Guds ord» som ble betrodd hans folk – slik David og alle sanne, åndelige israelitter visste at «Guds ord» hadde en langt videre mening enn Skriften, og likevel visste og trodde at Skriften var Guds ord. «Summen av ditt ord er sannhet» (Sal 119,160).)

Han hadde alltid dvelt ved Skriftene, fordi de inneholdt hans egen historie og særlig hans lydighet til døden. I Getsemane viste han igjen til at profetien måtte oppfylles. Slik ser vi også at Skriften var i hans sinn, i hans hjerte og på hans lepper da han hang på korset.

Det eneste innblikket vi får i hemmeligheten ved hans dødsangst i de tre timene med mørke, er ropet: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» Med disse ordene hadde Den Hellige Ånd forut tegnet Stedfortrederens lidelser gjennom David, forbildet på den lidende kongen, den Elskede som ble forlatt. Nå ble Salme 22 oppfylt. Den tilbedte Frelseren visste at han nå oppfylte Davids forbilledlige erfaring og profetiske ord til det fulle. Han visste, og han ville at hans menighet skulle vite, at det er en dyp og uløselig sammenheng mellom Skriften og hans eget hjerte i dødsangsten.

Og da han visste at nå var alt fullbrakt som var forutsagt, sa han, for at Skriften skulle bli oppfylt: «Jeg tørster!» Én profeti gjensto ennå å bli oppfylt: «De ga meg galle å ete, og for min tørst ga de meg eddik å drikke» (Sal 69,22). Og da også den var oppfylt, ropte Jesus: «Det er fullbrakt!» Hans siste ord på korset, de siste ordene verden hørte fra hans lepper, var ord fra Skriften: «Far, i dine hender overgir jeg min ånd!» (Luk 23,46).

(Ordene «Det er fullbrakt» viser til Sal 22,32: «… at han har gjort det». Det vil si: Gud har gjort ham til synd for oss, for at vi i ham skulle bli Guds rettferdighet.)

4. Kristi bruk av Skriften i herligheten

Etter oppstandelsen utla Jesus Skriften. Den Skriften han hadde lært fra barndommen av, som han hadde hørt fra sin mor Marias lepper, som han hadde lyttet til i synagogen i Nasaret, og som han hadde lest og gjemt i hjertet hele sitt liv på jorden – den husket han etter oppstandelsen. Også dette hører med til den velsignede sammenhengen mellom den oppstandne Frelseren og Jesus slik disiplene kjente ham før hans død. Denne Skriften husker han fremdeles i herligheten. Ennå i dag venter han på at Skriften skal oppfylles når han skal herske.

Fra sin himmelske trone sendte han sju brev til de sju menighetene. Her har vi den opphøyde og herliggjorte Forløserens sinn. Og i disse brevene viser han stadig til Skriften. Han taler om livets tre i Guds Paradis. Han viser til Israels historie i ørkenen. Han taler om mannaen, om Davids nøkkel, om det sanne templet og om det nye Jerusalem.

«Se, jeg står for døren og banker» – det er Jesu røst fra himmelen, slik brudgommen i Høysangen taler med de samme ordene. Et av Kristi siste ord er det mest omfattende og samtidig korteste sammendraget av alle Mose og profetenes skrifter: «Jeg er Davids rot og ætt» (Åp 22,16). I sin herlighet ved Guds høyre hånd husker Jesus Skriftene og oppfyller Skriftene, og han ser fram til at Guds hele, fullkomne og uforanderlige rådslutning, slik den er åpenbart i hans skrevne Ord, skal bli fullendt.

Kapittel 3. Apostlenes vitnesbyrd

Vi har nå sett hvordan Jesus så på Skriftene. La oss nå se på evangeliene, brevene og Åpenbaringen og legge merke til hvordan de forholder seg til den jødiske Skriften.

Og her kan jeg ikke la være å uttrykke sorg og forundring over at den jødiske Skriften er så alminnelig forsømt. Betegnelsen «Det gamle testamente» kan delvis ha bidratt til det, fordi folk innbiller seg at det som er gammelt, er foreldet.

Vi har allerede sett at disse skriftene er fulle av Kristus. Og om det så bare var fordi de er de eneste skriftene vi vet at Kristus brukte og elsket, burde de være oss svært dyrebare. Kristi kjæreste bok! Kristi eneste bok! Den boken han alltid leste og alltid siterte, hans veiviser og følgesvenn gjennom livet, hans ettertanke og trøst i lidelsene og på korset. Elsker du Jesus, bør du elske denne boken inderlig og lese den flittig.

Men mange tenker: Alt om Jesus kan jeg lese i Det nye testamente, der det er mye bedre beskrevet, klarere og fyldigere. Jeg tror det er feil, og til dels grenser det til overtro.

Ta evangeliene. Hvordan kan vi forstå dem uten Moses og profetene? Allerede det første verset i Matteusevangeliet er uforståelig: «Ættetavle for Jesus Messias, Davids sønn, Abrahams sønn.» Hvem er David? Hvem er Abraham? Hva mening er det i denne ættetavlen? Og likevel vet vi at den er full av den mest velsignede mening: at Jesus er Abrahams ætt, i hvem alle folk skal velsignes, og Davids Sønn, den Elskede, jødenes konge og hjordens hyrde.

Navnet Jesus viser tilbake til Josva. Navnet Kristus viser til salvingen, og hva den betydde, visste Israel godt, for folket var blitt lært hva en profet, en prest og en konge er.

Uttrykket «Guds lam» sikter ikke utelukkende eller først og fremst til Kristi saktmodighet. Det naturlige bildet av lammet ligger riktignok til grunn, men det egentlige forbildet er det lammet vi leser om i Andre Mosebok. Det har sin fullkomne oppfyllelse, helt ned i det enkelte, i Jesus: i hans død på korset, i at blodet blir stenket på samvittigheten, i at den troende får del i Kristus, og i den ånd av omvendelse og atskillelse for Gud som følger med troen. Derfor kalles Kristus Guds lam. Uttrykket «å bære synd» bygger på Tredje Mosebok, og Jes 53 kaster lys over det.

Når vi leser ordet «ormeyngel», kan vi ikke forstå hva det egentlig betyr uten å gå til 1 Mos 3,15, Sal 91,13 og andre skriftsteder, og vi står i fare for å oppfatte det som et utbrudd av uhemmet sinne og avsky. I disse skriftstedene lærer vi at det finnes to ætter, to slekter: slangens ætt og Guds barn, kvinnens ætt.

Vil vi forstå evangeliene, Jesu liv og lære, trenger vi den samme forberedelsen som Israel fikk. Evangelisten Lukas gir oss en vakker skildring av den hagen av forberedte israelitter som tok imot Frelseren med glede.

Se først på Maria, den salige jomfru. Engelen hadde kunngjort for henne at den sanne David skulle bli født, og ordene hans – et ekko av 2 Sam 7,11–12; Jes 9,6–7 og Dan 2,44 – viser tydelig nok at det profetiske ord er kjent og trodd i englenes verden. Marias lovsang er full av hentydninger til Guds løfter, slik de ble gitt til fedrene.

Det samme gjelder Sakarjas lovsang. Fylt av Den Hellige Ånd priser han Gud fordi han i sin nåde har oppfylt sitt ord, slik han «fra gammel tid av har talt ved sine hellige profeters munn».

Simeon, som ifølge Lukas ventet på «Israels trøst» – hva er det? Les Jes 40–66! – gledet seg da han så det hellige barnet, og stadfestet profetien i Jes 8,14: at han er satt til fall og oppreisning for mange i Israel. De som ventet på «forløsning» i Jerusalem, tok imot det gode budskapet med glede – mennesker som kjente og trodde Skriften.

Og hvordan beredte døperen Johannes Herrens vei? Han forkynte ut fra Skriften om omvendelse, et forandret sinn, om Guds rike, om den store innhøstningen og atskillelsen mellom hveten og agnene, om dåpen med Den Hellige Ånd og om Guds lam (Jer 3,12–14; Jes 58,6–7; Sal 1; Jes 2; Esek 36; 2 Mos 12; Jes 53).

Skulle vi vise at evangeliene ikke kan forstås fullt ut uten Mose og profetenes skrifter, måtte vi gå gjennom hele den firedelte beretningen. Det er ikke nok å si at mange av Herrens handlinger uttrykkelig ble utført med tanke på at profetien skulle oppfylles. Det er heller ikke nok å legge merke til at han viser til det skrevne Ord.

Hele bildet evangeliene gir oss av Jesus, er oppfyllelsen av det omrisset som var tegnet i ord, tegn og hendelser i Israels historie. Evangeliene erklærer at Jesus er det. «Vi har funnet ham.» Han er kommet, han som skulle komme. Men hvem og hva denne herlige og guddommelige *Han* er, det forklarer Moses og profetene.

(*Matt 4,13–16; 12,16–21; 13,34–35; 21,4–5.*)

Tenk også på hvem Frelserens første disipler var. Andreas sa til Simon: «Vi har funnet Messias.» Filip sa til Natanael: «Ham som Moses har skrevet om i loven, og som profetene har skrevet om, ham har vi funnet.» Natanael hilste Jesus som Guds Sønn og Israels konge.

Disse mennene kjente Skriftene. De ventet på den lovede Messias, den Salvede. De hadde gransket Moses og profetene, og nå kjente de igjen oppfyllelsen. Natanael visste at Gud hadde en Sønn. Det hadde han lært av Salme 2 og av Ordsp 30,4. Han visste at Israels konge skulle komme ovenfra, og at Davids Sønn var Davids Herre.

Slik bør også vi gå inn i studiet av evangeliene og betrakte livet og ordene til ham som har sin utgang fra gammel tid. Da skal vi se at det er *han*.

På samme måte forkynte apostlene Jesus, ikke ut fra sine egne skrifter, som ennå ikke fantes, men ut fra Skriftene. Hva var Peters preken på pinsedagen? Han kunngjorde for det første at Ånden var utøst etter Joel 3, for det andre at Jesus var oppstått etter Salme 16, og for det tredje at han var fart opp til himmelen etter Salme 110. Og på dette bygger han for det fjerde at Jesus er Herre som Messias.

Når Peter står for de jødiske rådsherrene, forkynner han Jesus ut fra Salme 118. Og da apostlene kommer tilbake til de troende, får menigheten frimodighet, fordi den vet av Salme 2 at det er Kristus, og ikke den selv, menneskene forfølger. Ut fra Skriften avgjør apostlene det store spørsmålet om hedningene og loven (Apg 15), likesom det var det profetiske ord Peter hadde forkynt for Kornelius (Apg 10).

Hva forkynte evangelisten Filip for etiopieren? Han la ut Jes 53 for ham, og hoffmannen kom til tro og dro sin vei med glede. Hva vitnet Stefanus? Se på ham, med et ansikt som en engels ansikt! Med døden for øyet blir hans siste ord et sammendrag av Moses og profetene! Hvor klart sto ikke dette ordet for ham, hvor nær lå det ikke hans hukommelse og hans munn, og hvor kjært var det ikke for hans hjerte!

Hva var Paulus' forkynnelse? Han beviste ut fra Skriften at Jesus er Messias. Han åpnet meningen i det profetiske ord om Messias. Han spurte ikke bare jødene, men også kong Agrippa: «Tror du profetene?» Han sammenfatter sin lære i disse ordene: «At Kristus døde for våre synder etter Skriftene, og at han ble begravet, og at han ble reist opp på den tredje dagen etter Skriftene» (1 Kor 15,3–4). Også Apollos var «sterk i Skriftene».

Alle apostlene forkynte Jesus ut fra Moses og profetene. Apostlenes gjerninger er en sammenhengende utleggelse av den gamle Skriften. Menigheten i Berøa får ros fordi de holdt apostlenes lære opp mot Skriften. Av det lærer vi ikke bare at apostlene bygde forkynnelsen sin på Skriften, men også at de var opptatt av at tilhørerne skulle tro budskapet fordi det stemte med Guds ufeilbarlige Ord.

Se på brevene. Hva er de annet enn en utleggelse av evangeliet i Skriften? Ta det svært viktige brevet til romerne. Alle kristne ser på det som et helt grunnleggende brev, vårt store forsvar og bolverk og grunnlaget for vår undervisning, fordi det så klart framstiller læren om rettferdiggjørelsen ved tro, som vi lærer i skolene og menighetene våre.

Analyser nå brevet. Helt fra begynnelsen kunngjør Paulus Habakkuks ord som sin tekst og grunnsetning: «Den rettferdige av tro, skal leve.» (Men er det én av hundre som leser Romerbrevet, som også leser profeten Habakkuk?) Deretter beviser han ut fra Salmene at mennesket er syndig.

Så viser han hvordan vi blir rettferdiggjort. Men hvordan? Ved å vise til nådestolen i Tredje Mosebok. Forstår vi tabernaklet, hva paktkisten betydde, vitnesbyrdet i loven mot oss som lå i den, nådestolen og stenkingen med blod, da

ser vi kraften i Paulus' ord: «Ham stilte Gud til skue i hans blod som en nådestol (*hilasterion*, ἱλαστήριον) ved troen» (Rom 3,25).

Videre bruker han Skriftens ord om Abram (1 Mos 15,6) og David (Sal 32) til å forklare hvordan synderen blir rettferdiggjort. Og han henter et argument til fra tidspunktet for omskjærelsen og fra hva den betyr.

I Rom 5 viser han oss hvordan synd og død henger sammen med Adam, og rettferdighet og liv med Kristus. Er ikke dette kapitlet uløselig knyttet til 1 Mos 3? Kjenner du ikke historien om syndefallet, kan du da forstå det Paulus lærer?

I kap. 9–11 forklarer han læren om utvelgelsen, Israels og hedningenes stilling og jødenes endelige omvendelse som folk. Hele tiden siterer og belyser han Mose og profetenes ord. Kort sagt er hele Romerbrevet en utleggelse av Moses og profetene, slik Paulus også skriver til dem: «Alt som før er skrevet, det er skrevet til lærdom for oss.»

Ta Hebreerbrevet og de mest slående punktene i det. Brevet beviser Kristi guddom ut fra en rekke skriftsteder, hans menneskelighet og framtidige herlighet ut fra Salme 8, og hans prestedømmes herlighet ut fra historien om Melkisedek. Hebreerbrevet er en kommentar til Tredje Mosebok. Leser vi det ikke i lyset fra Skriften, er det en bok på et fremmed språk.

Se på Galaterbrevet, skrevet til en hedningkristen menighet som bare kort tid hadde kjent den kristne sannhet. Paulus argumenterer ut fra Isak og Ismael, ut fra Sara og Hagar. Dette helt grunnleggende evangeliske forsvaret for Guds barns frihet hviler på Første Mosebok.

Slik er det med alle apostlenes brev. I Første Korinterbrev viser Paulus ut fra Jesaja og Jeremia hva verdens visdom egentlig er, og at «det som intet øye har sett og intet øre hørt, og det som ikke kom opp i noe menneskes hjerte, det har Gud beredt for dem som elsker ham».

Kirketukten han utøver (kap. 5), bygger han på 5 Mos 13,5. I kap. 10 forklarer han historien fra ørkenvandringen, og ut fra Mose lov viser han at menigheten har plikt og rett til å forsørge dem som tjener i Ordet. Jeg vil bare legge til at han viser til at kvinnen ble skapt av Adam (kap. 11), og at hans utleggelse av oppstandelsen (kap. 15) er så full av Skriften.

Hvor slående og kraftfullt er det ikke når han i 2 Kor 6 siterer fire forskjellige skriftsteder (3 Mos 26,11–12; Jes 52,11; Jer 31,33; 32,38) og innleder dem med ordene: «som Gud har sagt»! Og det er virkelig Guds røst som taler til oss om å skille oss ut for ham.

Hvor vakkert forklarer ikke Paulus i Efeserbrevet – den mest særpregede delen av menighetens bok – ordene i Salme 68! Hvor ettertrykkelig er ikke hans vitnesbyrd om Skriftene i brevene til Timoteus, som får en særlig høytidelighet fordi han ser sin bortgang og de farlige tidene i møte!

Like rike på skriftsitater og bilder fra Skriften er Peters brev. Ja, ingen apostel taler mer bestemt og klart om Skriftens myndighet, guddommelige inspirasjon og fylde, og ingen bruker Skriftene vakrere og rikere til vår undervisning og trøst. Klippen som denne klippen – Peter – var grunnlagt på, var Kristus, og det Kristus etter Skriftene. Det lille Judasbrevet viser til Kain, Sodoma, Bileam og

Korah, og taler om Mose legeme i samsvar med 5 Mos 34,6. «Johannes' brev er en kraftfull utleggelse av historien om Kain og Abel» (Kohlbrügge).

Jakob taler om at Abraham ofret Isak, om Rahabs tro, om Elia og hans bønn, om Jobs tålmodighet og om hvordan Herren handlet med ham, og om at loven er en enhet. Og brevet hans er fullt av hentydninger til Skriftens tanker og ord.

Åpenbaringen er et sammendrag av Moses og profetene, med særlig vekt på Jesaja, Esekiel, Daniel og Sakarja. Den sammenfatter hele Guds åpenbaring før den og er det herlige høydepunktet i hele vitnesbyrdet.

Det er ikke for mye sagt: Likesom vi trenger en ordbok for å forstå ordene i et nytt språk, trenger ordene og hendelsene i evangeliene og brevene den forklaringen Moses og profetene gir. Du kan ikke lese «Det nye testamente» uten å bruke «det gamle» som ordbok. Det er et svært overfladisk syn å tro at vi har et klart og fullt syn og en fast og holdbar grunn for tillit, trøst og håp bare fordi vi ser ordet «Jesus» og ordet «lam», og ordene «blod» og «nådestol».

Kjenner vi ikke den betydningen Gud har gitt disse ordene – en betydning som blir forklart i den historien, de forbildene, de ordningene og den profetien som ble gitt Israel – da hviler vi ikke på en fast grunn. Da får vi ikke næringsrik føde, og vi vokser ikke ved Ordets uforfalskede melk.

Å, om vi var vise og leste Skriften, hele Skriften fra Første Mosebok til Malaki, og den inspirerte kommentaren fra Matteus til Åpenbaringen! Om vi gikk i Guds skole og lærte hans tanker og hans språk, og forklarte hans Ord, ikke ut fra fornuftens ordbok, menneskers meninger og kirkens tradisjoner, men ut fra den ordboken han selv i sin nåde har gitt oss!

Om vi viste sunn nøysomhet når vi leser bøker og småskrifter som ikke er inspirert, og hadde sunn appetitt på Guds næringsrike og styrkende Ord! Om vi ikke holdt oss til yndlingskapitlene våre, men la ut på Skriftens frie, majestetiske og uendelige hav! Om vi fant føde på de grønne engene, så vide og så mangfoldige!

(«*Den vakreste utleggelsen av Moses, profetene og Salmene er Det nye testamente, og særlig Johannes og Paulus, slik som Det gamle testamente er grunnvollen og festningen for Det nye testamente. Var jeg yngre, ville jeg søke alle ordene i Det nye testamente i Moses og profetene. Ved å stille uttrykkene og tekstene i de to ved siden av hverandre ville vi få store og underfulle utleggelser av Skriften.*» *Martin Luther*, «*Bordsamtaler*».)

La meg særlig be de unge om å lese hele Skriften, rikelig, regelmessig og planmessig. De eldre blant oss fikk opplæring i systematisk teologi etter katekismene. Det er ikke den beste veien, men den er langt å foretrekke framfor det som dessverre altfor ofte er tilstanden nå: at det slett ikke finnes noen planmessig åndelig opplæring. Den bibelkunnskapen som er hentet fra Skriften selv, er den beste.

Men i dag må vi frykte noe annet: De unge deler fullt ut den alminnelige og noe overdrevne skrekken for katekismer og systematiske håndbøker, og de lever først og fremst av populære prekener og småskrifter.

Om altfor mange må det sies at de ikke er overbevist av Skriften. De har ikke innsikt i hva Bibelen vil som helhet. De vet lite om Moses og enda mindre

om profetene. De forstår ikke tankegangen i et brev. Og derfor kan de lett bli kastet og drevet omkring av hver lærdoms vind. Et godt ordforråd, en høytidelig framferd og en filosofi som virker rimelig, river dem med. Vår rustning er Ordet. Les Skriften, og gransk «hele Guds råd» med bønn og flid.

(*Det er mye kraft i Edward Irvings bemerkning i «Oracles of God» (s. 42): «Vi beklager at en kirkes katekismer skulle komme til å spille en så framtredende rolle i forgrunnen på den kristne scene, og ikke har holdt seg i sin rette, underordnede stilling som tjenestepiker for Guds bok. De framstiller ikke hele Bibelen, slik man ofte tror, men Bibelens abstrakte lærer og formelle bud … Vi er svært misfornøyd med at de har gått ut av sin rette plass, som var å avvæpne vranglære og bevare troens enhet i kirken, og at de fra denne nyttige oppgaven er kommet til å tilrive seg plassen som det store redskapet for den åndelige oppdragelsen.» Dette er sant. Likevel er den planmessige opplæringen gjennom katekismer sikkert mye å foretrekke framfor at det slett ikke finnes noen planmessig undervisning. Men den bedre veien er en opplæring ut fra Skriften. Skal den gjennomføres, er det svært ønskelig, ja, en tvingende nødvendighet, at våre unge menn og kvinner blir undervist planmessig i Bibelen, i dens historie, lære og profeti. Den største svakheten ved katekismene synes jeg er at de er så helt uhistoriske. De sier ingenting om Guds rike, som var emnet for Kristi og apostlenes undervisning, og ingenting om Israel og Guds rådslutning. I Skriften er derimot alt konkret, fullt av liv og farge. Den forteller hvordan en levende Gud handler med mennesker, og knytter fortiden sammen med framtiden.*)

Kapittel 4. Fem kjennetegn ved Bibelen – bevis for at den er av Gud

Skriften bærer sitt eget vitnesbyrd. Skriftens myndighet er en sak av så avgjørende betydning at Gud ikke har latt den avhenge av granskning helt ned i de minste enkeltheter, som bare de lærde har tid og evner til, eller av dunkle og spekulative tankerekker, som de fleste mennesker ikke har forutsetninger for. Det må være noe ved Skriften som er tydelig og håndgripelig, noe som beviser dens myndighet og viser at den kommer fra det høye.

Ser vi bort fra Åndens vitnesbyrd, som ingen sann og levende tro på Guds ord kan være uten, synes jeg det er fem store og enkle kjensgjerninger ved Skriften som klart og tydelig forkynner at den kommer fra himmelen.

(*«Ingen kan si: Jesus er Herre! – uten i Den Hellige Ånd»* (1 Kor 12,3). *Forstanden kan gi Jesus rett i det han gjør krav på. Den kan se klart bevisene for at han er Messias, at han er sendt av Gud og at han er stått opp, og ta imot dem med god samvittighet. Likevel står apostelens ord fullt ut ved makt: Å kalle Jesus Herre kommer ikke av naturen, men av nåde. Det er ikke en handling av den uopplyste fornuften, men frukten av Åndens verk. Herren tar ikke imot vitnesbyrd fra et menneske* (Joh 5,34). *På samme måte sier Bibelen at «et sjelelig menneske tar ikke imot det som hører Guds Ånd til»* (1 Kor 2,14). *Det ville derfor stride mot alt vi ellers ser, og mot Skriftens egen lære, om et menneske kunne nå fram til tro på Bibelen som Guds åpenbaring ved logiske og historiske bevis. Det er Åndens vitnesbyrd som lar oss vite at Ordet er sannhet. Det trenger knapt å sies at de historiske og filosofiske bevisene har en viktig plass, men den er underordnet.*)

1. Den opphøyde læren

I Skriften finner vi en lære som mennesker aldri kunne ha funnet fram til, og som ingen mennesker og ingen tider kan uttømme nå når den er åpenbart. Det første viser at en høyere ånd enn menneskets har skrevet boken. Det andre er et tegn på at den er uendelig og evig.

1. Tenk på Bibelens tanke om Gud. Den er så åndelig og likevel så enkel. Gud er uendelig og ufattelig, han bor i et lys dit ingen kan komme, og han er full av herlighet. Han er høyt hevet over alt som er skapt og begrenset. Himlenes himler rommer ham ikke, og selv englene skjuler ansiktet når de tilber ham.

Likevel viser Skriften at han er nær oss, «nær hos dem som har et nedbrutt hjerte» (Sal 34,19). Han lytter til sukket fra hvert ydmykt barn og nedlater seg til å åpenbare seg for de umyndige. Hvor åndelig og opphøyd er ikke Skriftens lære om Gud! Og hvor hjemlig og enkel er ikke åpenbaringen av Faderen!

Skriften åpenbarer Gud som universets store Skaper, han som styrer og opprettholder verden, englenes tilbedelsesverdige Konge, som de lyder. Samtidig får vi vite at ikke en spurv faller til jorden uten hans vilje, og at hvert hår på hodet vårt er talt. Vi lærer at vi kan legge de minste pliktene i livet vårt i hans hånd og vente svar når vi ber ham om hjelp i daglige plager og vansker.

Skriften åpenbarer ham som en hellig, rettferdig og sannferdig Gud, som har rene øyne så han ikke kan se på det onde, og hvis trone er grunnfestet i sannhet og rettferd. Og Skriften lar oss se Guds miskunn, medfølelse og ømhet: at han har glede av å velsigne, og at hans herlighet er hans underfulle nåde.

Hvor kommer denne tanken om Gud fra, så opphøyd og likevel så enkel, så åndelig og likevel så håndgripelig, så ren og hellig og likevel så nådig og kjærlig? Finner vi noe som kan måle seg med den hos grekerne og romerne? Den er kommet ovenfra. Gud har åpenbart seg selv.

2. Eller ta tanken om Guds lov. Det Bibelen lærer oss om mennesket, er ikke mindre underfullt enn den tanken om Gud den stiller fram for oss. Hva er mennesket? Jo lenger et folk kommer, desto høyere blir tanken om mennesket. Ville folk verdsetter mennesket etter dets styrke, list, mot og til og med grusomhet. Siviliserte folk har en høyere målestokk for hva som er stort i et menneske, en mer åndelig og moralsk.

Men hva er den sanne og fullkomne tanken om mennesket? Se på Skriften. Den lærer oss at mennesket er skapt i Guds bilde. Og fordi vi etter syndefallet ikke vet klart hva det betyr, gir Gud oss i loven sin tanke om mennesket. Loven lærer oss at mennesket skal elske Gud av hele sitt hjerte og sin neste som seg selv.

Hvor underfulle er ikke de ti bud! Hvor høy er ikke Guds lov, som løfter mennesket opp til samfunn med Herren Gud i kjærlighet! Og hvor dyp er den ikke! Den krever sannhet i det innerste, sjelens hengivenhet og viljens overgivelse. Og hvor vid er den ikke! Den tar hensyn til alle våre forskjellige forhold, alle yrker, kår og plikter, ned i alle små enkeltheter og i hver forgrening av livet vårt på jorden.

Denne tanken om mennesket lå i Guds opprinnelige hensikt, ble virkeliggjort i Adam og siden beskrevet i Herrens lov. Etterpå ble den åpenbart i større fylde og herlighet i Jesu Kristi person, den andre Adam. Dette er den andre tanken Skriften åpenbarer, høyt over det mennesker kan tenke og finne ut: Guds tanke om mennesket.

3. Bibelens tanke om forløsningen. Om synden har vi ingen fullgod forestilling. Skriften åpenbarer for oss syndens dyp, både som krenkelse av Gud og som sykdom, som skyld og som urenhet. Men går Bibelens syn på synden langt ut over våre tanker, så er Bibelens tanke om forløsningen enda mer underfull!

Ta en vakker vase, et mesterverk, og slå den i gulvet så den knuses i hundre stykker. Hvem kan gjøre den hel igjen? Hvem kan føye bitene sammen så

skjønnheten og harmonien i den opprinnelige vasen igjen viser mesterens dyktighet og tanke?

Men hva er dette mot syndefallet? Da ble menneskets forstand formørket, hjertet fremmed for Gud og samvittigheten tynget. Viljen ble trell, fantasien besmittet, og sjel, sinn og følelser ble fordervet. Mennesket ble dødt i overtredelser og synder, så synden hersker til død fra det innerste av dets vesen helt ut i legemets lemmer.

Se så hvordan tanken om forløsningen går gjennom Bibelen, fra dørterskelen i Første Mosebok til toppsteinen i bygningen i Johannes' åpenbaring. Og for en forløsning! Full tilgivelse for synden, så våre sjeler blir hvitere enn snø. Fiender blir forsonet og får barnekår hos Gud. Fordømmelsen er tatt bort, og himmelens rike er åpnet. Hjertet blir forvandlet, viljen satt fri og forstanden opplyst. Kort sagt: Der synden ble stor til død, ble nåden enda større til liv! Hvor kommer en så herlig tanke fra? Mennesket kunne aldri ha tenkt den ut.

4. Men kunne et menneske ha tenkt seg denne overstrømmende nåden? Den fører oss ikke bare tilbake til det tapte paradis og til Adams tilstand før fallet. Den gir oss langt mer enn vi mistet, og setter oss langt høyere enn mennesket sto da det ble skapt. For vi er tatt imot i Kristus, Den Elskede, og ved Den Hellige Ånd er vi ett med Jesus, som er Guds Sønn og ett med Faderen.

Vi har ikke bare fred, men Kristi fred, ikke bare liv, men Kristi liv. Kristus er gitt oss for alltid, og vi er lemmer på hans legeme, ett med ham i Ånden. Slik får vi del i guddommelig natur, og fra Kristus, ånden som gir liv, kommer vårt nye liv. Hvem kunne ha tenkt ut dette?

5. Legg så merke til hvordan Skriften åpenbarer alt dette som en del av Guds rådslutning. Guds ord fører oss inn i evighetens rådsal, inn i den skjulte hensikt Gud hadde satt seg fore hos seg selv før verdens grunnvoll ble lagt. Der viser det oss at Gud etter denne hensikten skapte verden i Kristus, utvalgte Israel, sendte sin Sønn og førte fram menigheten, jøder og hedninger i ett legeme. Slik skulle Kristus og menigheten i de kommende tider åpenbare hans herlighet, og hans nåde skulle bli sett og tilbedt av englene og av jordens folk (Efeserbrevet og Kolosserbrevet).

Hvem kunne ha funnet ut dette eller tenkt seg det? En så vid, så stor og så vakker plan kunne bare komme fra ham som er Gud, som er kjærlighet. Og ingen kunne ha kjent den uten de utvalgte som han åpenbarte sin vilje for.

Og nå som den er åpenbart, kan vi ikke uttømme Skriftens lære. Den er over oss og går ut over oss. Vi kan bare utbryte: «Å dyp av rikdom og visdom og kunnskap hos Gud! Hvor uransakelige hans dommer er, og hvor usporlige hans veier. For hvem kjente vel Herrens sinn? Eller hvem var hans rådgiver? … For av ham og ved ham og til ham er alle ting. Ham tilhører æren i all evighet. Amen» (Rom 11,33–36).

(Er Bibelen, som åpenbarer slike sannheter, særpreget, må også de kristne som holder fast ved disse sannhetene og lever i dem, være særpreget. De ser på tingene på en helt annen måte enn verden. Å kjenne Gud, å tro at mennesket er falt, å glede seg over forløsningen i Kristus, å leve i at vi er ett med ham ved Ånden og å vente på at han skal komme fra himmelen – med andre ord å tro det Gud har åpenbart oss i

Bibelen – er så særpreget og så forskjellig fra menneskenes vanlige tanker og sinnelag at verden av bekjennende kristne må finne det svært underlig. Men dessverre er det mange, selv blant dem som tror at Bibelen er Guds ord, som har et bibelsk syn på enkelte punkter, som soningen, troen og lignende, men som ikke forstår «hele Guds råd». I sitt syn på verdens historie og ånd, på Den Hellige Ånds gjerning og på menighetens stilling har de ikke sans for det som hører Gud til, men bare for det som hører menneskene til.)

2. Profetiene

Skriften inneholder forutsigelser som er gått i oppfyllelse. De er underfulle både fordi de er så store og omfattende, med vide historiske linjer og grunnsetninger, og fordi de er så nøyaktige i alle enkeltheter. Det første gikk ut over profetenes forstand, det andre ut over det de kunne regne seg fram til.

I den senere tid har mange undervurdert forutsigelsene i Skriften under det besnærende påskudd at det moralske og åndelige, det etiske hos profetene, er hovedsaken. Dette er å blande sammen begrepene. All forutsigelse i Skriften er etisk eller rettere åndelig, fordi den gjelder Guds rike og dets midtpunkt, Kristus. Men det åndelige henger nøye sammen med kjensgjerningene, med alt det Gud stadig viser og gir sitt folk.

At Skriftens forutsigelser er etiske tvers igjennom, burde være helt klart for hver bibelleser. De skiller seg fra all spådomskunst og fra varsler om enkelthendelser som bare skal tilfredsstille nysgjerrigheten. De er levende knyttet til Guds oppdragelse av Israel og fulle av grunnsetninger, advarsel, veiledning og oppmuntring for det folket som fikk dem.

Men like klart er det at Skriften forutsier hendelser som ingen kunne ha forutsett. Hvordan kunne Abram eller Moses komme på den tanken at alle jordens slekter skulle velsignes i Abrams ætt? For en underfull tanke! Den kan ikke forklares på annen måte enn ved en direkte åpenbaring. I Skriftens forutsigelser kan det etiske ikke skilles fra kjensgjerningene. Kjensgjerningene er Guds åpenbaring, som oppdrar og trøster hans folk.

La oss bare se på ett stort emne for forutsigelsene: Herren Jesu Kristi historie. Hele Frelserens liv, fra fødselen til himmelfarten og utsendelsen av Ånden, kan fortelles med Mose og profetenes ord. Uten å gå til de fire evangelistene finner vi at Ånden gjennom Skriften har forutsagt hele Kristi historie, både i de store linjene og i de små enkeltheter.

Først spør vi om hans fødsel. Første Mosebok kapittel 3 sier oss at han skal være kvinnens ætt i særlig forstand. Jesaja lærer oss at Frelserens mor, mor til den store Immanuel, skal være en jomfru, og at dette barnet som blir født, denne Sønnen som blir gitt oss, skal få navnet «Under, Rådgiver, Veldig Gud, Evig Far, Fredsfyrste».

Vi spør videre: Hvem sin sønn skal Messias være? Skriften peker på Sem, for Jafet skal «bo i Sems telter». Enda nærmere blir vi vist til Abram, så til Isak (til forskjell fra Ismael), og enda nærmere til Jakob. Og blant Jakobs tolv sønner peker patriarken på sitt dødsleie ut Judas stamme. Fra ham skal fredsfyrsten komme, og folkene skal bli ham lydige.

Men Skriften er enda mer bestemt. Isais sønn David får løftet om den store Kongen og Forløseren. Slik vet vi at Messias er Gud og menneske, født av en kvinne, av en jomfru. Han er av Sems ætt, en etterkommer av Abraham, Isak og Jakob, av Judas stamme og av Davids hus.

Hvor skal han fødes? Som vismennene fra Østen ville vi naturlig tenke oss Jerusalem, den hellige byen, den store konges by. Men Mika vet bedre og peker på Betlehem Efrata, som er liten blant Judas tusener: «Fra deg skal det utgå for meg en som skal være hersker over Israel. Hans utgang er fra gammel tid, fra evighets dager.»

Når skal han fødes? Jakob forutsier tiden: «Kongespir skal ikke vike fra Juda, ikke herskerstav fra hans føtter, inntil fredsfyrsten kommer.» Og Daniel taler enda mer bestemt om sytti uker som skal gå fra det utgår befaling om å gjenreise og bygge opp Jerusalem, til Den Salvede, fyrsten, kommer.

Etter at han er født i Betlehem, skal han føres til Egypt, som Hosea sier: «Fra Egypt kalte jeg min sønn.»

Hva skal gjøre verden rede for hans komme? Hvilken stor hendelse skal kunngjøre at han kommer? Jesaja og Malaki forteller oss at det skal være en mann, et sendebud: «Hør, det er en som roper: Rydd i ørkenen vei for Herren! Gjør i ødemarken en jevn vei for vår Gud!»

Hvordan skal han være? «Se, min tjener, som jeg støtter, min utvalgte, som min sjel har velbehag i! Jeg legger min Ånd på ham … Han skal ikke skrike og ikke rope, og han skal ikke la sin røst høre på gaten. Det knekkede rør skal han ikke knuse, og den rykende veke skal han ikke slokke.»

Hva skal han gjøre? «Da skal de blindes øyne åpnes, og de døves ører lukkes opp. Da skal den lamme springe som en hjort, og den stummes tunge juble.»

Hva skal han forkynne? «Herren Herrens Ånd er over meg, fordi Herren har salvet meg til å forkynne et godt budskap for de fattige.» «Herren Herren har gitt meg en disippeltunge, så jeg skal kunne styrke den trette med mine ord. Han vekker mitt øre hver morgen, han vekker det for at jeg skal høre som disipler hører.»

Hvordan skal folket ta imot ham? Hvordan skal folkets ledere og førere hilse ham? «Foraktet var han og forlatt av mennesker.» Bygningsmennene forkaster steinen.

Skal han tre fram som Jerusalems konge, og på hvilken måte? Sakarja forteller oss: «Se, din konge kommer til deg. Rettferdig er han og full av frelse, ydmyk er han og rir på et esel, på den unge eselfolen.»

Hvordan skal livet hans på jorden ende? Daniel forteller oss at han skal «utryddes».

Hvem skal overgi ham i fiendenes hender? Salmisten sier at det skal være en av vennene hans, «han som åt mitt brød». Og Sakarja sier at han skal forrådes for tretti sølvpenger.

Skal disiplene stå ved hans side i de siste lidelsene? Nei, hyrden blir slått, og fårene i flokken blir spredt.

Hvordan skal han dø? Han er Lammet. Han skal lide en langsom og smertefull død, og ikke et ben i hans legeme skal brytes. Moses lærer oss at blodet

hans skal utøses, og at han skal opphøyes som slangen i ørkenen. Sakarja føyer til enda et trekk ved lidelsene hans: Han skal gjennomstikkes. Ingen annen dødsmåte enn korsfestelsen oppfyller alle disse skildringene.

Hva mer skjedde under korsfestelsen? Den tjueandre salmen forteller oss: «Alle som ser meg, spotter meg, vrenger munnen og rister på hodet: Sett din vei i Herrens hånd! La ham redde ham! Han skal befri ham siden han har behag i ham. … Jeg er utøst som vann, og alle mine ben skiller seg at. … Min kraft er opptørket som et potteskår, og min tunge henger fast ved mine gommer. … De deler mine klær mellom seg og kaster lodd om min kappe.»

Hva mer skal følge med hans død? «Han opplot ikke sin munn, lik et lam som føres bort for å slaktes, og lik et får som tier når de klipper det.» Han «ble regnet blant overtredere».

Hvorfor led han? Jesaja svarer: «Han ble såret for våre overtredelser, knust for våre misgjerninger. Straffen lå på ham, for at vi skulle ha fred, og ved hans sår har vi fått legedom.»

Var det bare mennesker som førte lidelsene over ham? Jesaja sier: «Det behaget Herren å knuse ham. Han slo ham med sykdom.» Og Sakarja sier: «Sverd! Våkn opp mot min hyrde, mot den mann som er min neste! sier Herren, hærskarenes Gud. Slå hyrden.» Og med Davids ord skal hans sjel rope: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?»

Skal han bli i graven? David sier: «Du vil ikke overgi min sjel til dødsriket. Du skal ikke la din hellige se tilintetgjørelse.» «Den stein som bygningsmennene forkastet, er blitt hovedhjørnestein.» Jonas historie profeterer det samme, og Hosea taler om den tredje dagen som dagen da livet kommer igjen.

Og etter oppstandelsen? Den sekstiåttende salmen sier: «Du for opp i det høye, bortførte fanger, tok gaver blant menneskene, også blant de gjenstridige, for å bo der, Herre Gud!» Og i en annen salme står det skrevet: «Herren sa til min Herre: Sett deg ved min høyre hånd, til jeg får lagt dine fiender til skammel for dine føtter!»

Slik har vi Kristi liv i Moses og profetene. Bildet av Messias i de store linjene gikk til enhver tid langt over det Israel, ja, selv profetene, kunne tenke seg. Selv etter oppfyllelsen var det nytt for folket. Det var annerledes enn deres forestillinger og høyt over deres tanker og forventninger. Og hvem kan forklare på naturlig vis at de underfulle enkelthetene ble så nøyaktig oppfylt?

(*1 Mos 3,15; 9,26–27; 12,3; 17,20–21; 49,8–10; Jes 7,14; 9,6; 11,1–10; 2 Sam 7; Mika 5,1; Dan 9; Hos 11,1; Jes 40 og Mal 3; Jes 42; 35,5–6; 61,1; 50,4; Jes 53; Sak 11,12–13; 12,10; 13,7; Sal 41,10; 2 Mos 12,46; Sal 22; 16; 68,19; 110,1; 118,22–23.*)

Profetene talte om Guds nåde etter som Ånden åpenbarte dem Kristi lidelser og herligheten deretter. Det de hadde, var ikke den innsikten i framtidens historie som store ånder kan få ut fra dyp kunnskap om nåtiden. Det var en guddommelig forutsigelse av hendelser som var nøye knyttet til Guds rike. Den fulgte ikke de vanlige lovene som styrer verdens historie, men samsvarte med lovene for Guds rike, slik de allerede delvis var blitt åpenbart, og slik de i framtiden skulle utfolde seg fullere.

Profetene trekker ikke fram de hendelsene et menneske ville finne særlig viktige, og ofte går de i taushet forbi hendelser vi regner som de mest skjebnesvangre.

Men på den store dagen skal det vise seg at profetien kaster mer lys over historien enn historien over profetien. Dette er nok til å vise at Skriftens forutsigelser i sitt vesen er åndelige og ikke kan skilles fra hele dens lære og historie.

Vi kan føye til at det folket profetien ble talt til, ja, selv profetene, ikke fullt ut forsto det Ånden viste til. Likevel var profetien alltid knyttet til folkets særlige historie, prøvelser og vansker på den tiden. Slik ble den en advarsel for de ugudelige, veiledning og oppmuntring for de gudfryktige og en ny prøve som skilte det edle ut fra det uedle (se Jes 40–66; Dan 9 osv.).

Likesom undergjerningen er Guds nåde som griper inn i handling, er profetien Guds nåde som griper inn i vitnesbyrd. Begge trer fram på bakgrunn av menneskets svikt. Begge er gitt av den guddommelige visdom som oppdrar hans barn og styrer verden, til hjelp og trøst for flokken og til forherdelse for de ugudelige.

Men profetien – og dette er vårt hovedpoeng her – er et bevis for at Skriften er av Gud. I motsetning til undergjerningen er kraften i den ikke avhengig av om vitnesbyrdet er troverdig. Den er sitt eget bevis. Den blir oppfylt for øynene på verden.

Jødene, Tyros, Babylon og Ninive viser alle som har øyne å se med, at vi har et fast profetisk ord, og at Herrens munn har talt. Profetenes ord finner sin beste forklaring i den virkelige tilstanden til de folkene og landene de talte om. Alle kan se at Herren Gud, som alene kan se enden fra begynnelsen, har åpenbart dette for sine tjenere profetene.

(«*I våre dager kan vi se det fullt ut … Alle de folkene som i gammel tid var Israels fiender, er blitt fullstendig utryddet, unntatt araberne, som ennå bor midt imot sine brødre. Jødene er spredt blant alle folk, de bor fremdeles rundt om i alle land og er atskilt fra alle folk. Judea, Ammon, Moab, Edom og filisterlandet bærer sitt brennemerke i hvert trekk. En slette der fiskere brer ut garnene sine, er det profetiske bildet på fyrstelige Tyros … Ammons hovedstad er en stall for kameler, Moabs er en steinrøys, templene i Petra er gårder for ugler, og Herrens ord mot Edoms hovedstad er skrevet med jerngriffel i klippen for alltid. Babylon den store er blitt til steinrøyser … Profetiens ånd, som ga verdens historie på forhånd og pekte på byer i deres ytterste forfall mens de ennå strålte i all sin maktes stolthet, er aldri blitt grepet i løgn. De dommene som var forutsagt, er gått i oppfyllelse til punkt og prikke, helt til sannheten i hver tøddel og bokstav er blitt stadfestet ved det som skjedde.*» Dr. Keith, Demonstration of Truth, s. 13 og 388.)

Den mest slående oppfyllelsen av profetiene ser vi i at det jødiske folket finnes. Det er gått førti hundreår siden det første løftet om dette folket ble gitt Abram. Som Bileam forutsa, er det «et folk som bor for seg selv, og blant hedningefolkene regner det seg ikke». De gamle egypterne, assyrerne, kaldeerne og romerne, de mektigste folkene verden har sett, er forsvunnet. Men Israel lever og har overlevd alle de forferdelige ulykkene og forfølgelsene som kom over det.

De er drevet bort fra sitt eget land og spredt blant folkene. I hundrevis av år ble de nektet retten til å eie jord, og de ble utsatt for hån, ran og forfølgelser av den grusomste art. Likevel finnes de ennå, tallrike og driftige, med kraft i legeme og sinn, like gåtefulle ved at de er blitt bevart som ved at de lever avsondret fra andre folk.

Midt i alle de skiftene som har gått over folkenes historie, er Israel det historiske folket, eller, som Jesaja kaller sitt folk, «det evige folk» (Jes 44,7, etter hebraisk; NB: «oldtidens ætt»). Det er et vitne om den hellige historien Skriften forteller, og et pant på at et enda større og herligere gudsrike skal komme.

Vår tids spekulative spissfindigheter og forfinede verdslighet vender seg med motvilje bort fra ethvert direkte inngrep fra Gud, enten i fortiden, slik historien i Skriften forteller om det, eller i framtiden, slik profetien i Skriften forkynner det. Men jødene er et levende tegn og et ugjendrivelig bevis for at Bibelen er sann. Undergjerningene og profetiene har sine levende minnesmerker i dem.

Det er ikke rart at den største filosofen i vår tid, Hegel, syntes jødenes historie var en mørk og forvirrende gåte. Den er historiens under, slik den er underets historie. Forklaringen på den er Jesus Kristus, Guds Sønn, «et lys til åpenbaring for hedningene, og en herlighet for ditt folk Israel».

Til forskjell fra avgudene – enten det er hedenskapets avguder eller filosofiens abstrakte gud – viser den levende Gud til dette som et av sine kjennetegn: at han åpenbarer det som skal komme. «Kom fram med deres bevisgrunner, sier Jakobs konge. La dem komme fram med dem og kunngjøre for oss det som skal hende! … Kunngjør hva som skal komme heretter, så vi kan vite at dere er guder!» Og igjen: «De ting som er forkynt tidligere, se, de er kommet. Og nå forkynner jeg nye ting. Før de spirer fram, lar jeg dere høre om dem» (Jes 41,21–23; 42,9; 45,18–21; 48,5.14–16).

Selv kongen i Babylon, hedningen Nebukadnesar, utbrøt: «I sannhet, deres Gud er gudenes Gud og kongenes Herre! Han er en som åpenbarer hemmeligheter, siden du har kunnet åpenbare denne hemmeligheten» (Dan 2,47).

Slik erklærer Herren selv at profetien er en åpenbaring av og et bevis på hans underfulle visdom og uendelige overhøyhet. Den er også sendt for å vise oss at det er han som har med oss å gjøre, og for å verne oss mot villfarelsens krav. Sunn, ukunstlet, naturlig sans vil ta imot profetien som et sikkert merke på overnaturlig myndighet. Bare vår tids forvrengte skarpsindighet og falske åndelighet har fra sin spekulative visdoms drømmende høyder talt med halvt foraktfull vaghet om profetien som bevis for at Skriften er sann.

Hver oppfyllelse av det som er forutsagt, gjør det profetiske ordet enda «fastere» for oss (2 Pet 1,19). Det gjelder enten oppfyllelsen står fortalt i Skriften selv, som profetien om fangenskapet i Babylon, om Kyros og så videre, eller i historiens årbøker, som Jerusalems ødeleggelse, jødenes spredning og så videre. Derfor venter vi med fast forventning at Herren Gud ikke skal gjøre noe annet enn å føre fram i lyset det skjulte rådet han har åpenbart for sine tjenere profetene.

Og vi er fullt overbevist om at Skriften inneholder det Herren har talt, for den bærer det merket Gud ga ved Moses for at vi skulle ha veiledning og visshet (5 Mos 18,20–22).

3. Boken står for seg selv

Sammenlign Bibelen med de apokryfe bøkene. Hvor tydelig er ikke forskjellen! Den ytre myndigheten skiller klart nok mellom de kanoniske bøkene og de apokryfe skriftene. Men kan noen som har smakt den gode, gamle vinen, forveksle den med et menneskes utvannede og kraftløse verk? «Hva har halmen å gjøre med kornet?» (Jer 23,28).

Vi trenger ikke å undervurdere de apokryfe bøkene, særlig dem som hører til tiden mellom Malaki og Matteus. Historien om Guds folk i denne mellomtiden er svært interessant og verdifull, og Makkabeernes lidelser og tro er svært oppbyggelige og oppmuntrende. I de forskjellige apokryfe bøkene kan vi også følge hvordan læren utviklet seg. Men når vi leser dem, kan vi ikke la være å merke at her er det menneskets røst og ikke den røsten som «mange ganger og på mange måter» har talt til oss «gjennom profetene» (Hebr 1,1).

For en kontrast vi merker mellom de fire evangelistene og de apokryfe evangeliene! I alt han gjorde, herliggjorde og åpenbarte han Faderen – hvor barnslige er ikke da de undergjerningene overleveringen tilskriver ham!

(*Romerkirken har vært ivrig etter å opphøye de apokryfe bøkene på grunn av noen av lærepunktene i dem. Også rasjonalistene i Tyskland har vist forkjærlighet for disse bøkene. Vi har allerede pekt på hvilken betydning de har. Selv svakhetene deres er nyttige, ikke bare fordi de viser hvor høyt Skriften står, men også fordi de får fram det som ellers også er klart nok: Det jødiske folket var i mørke og åndelig svakhet da Herren kom, og han var nok av Israel, men ikke et produkt av det jødiske folket som hadde fått sin visdom og sitt lys fra mennesker. Han var Herren fra himmelen. – Det er megetsigende at Johannesevangeliet (Joh 2,11) kaller undergjerningen i Kana det første tegnet Jesus gjorde. Dermed er alle de undergjerningene som overleveringen tilskriver Kristi barndom, utelukket.*)

Og skriftene til de apostoliske fedrene, hvor vakre og gode de enn er, får bare de innblåste apostelbrevenes underfulle egenart til å tre enda klarere fram: deres uuttømmelige dybde, deres himmelske enkelhet, deres forunderlige konsentrasjon, deres gjennomsiktige klarhet og deres allmenngyldighet, kort sagt deres guddommelige preg.

(*Om de apostoliske fedrene har Neander denne viktige merknaden* (Kirchengeschichte II, 405): «*Et fenomen helt for seg selv er den slående forskjellen mellom apostlenes skrifter og skriftene til de apostoliske fedrene, som nesten levde på samme tid. Ellers pleier overgangene å skje gradvis, men her ser vi en brå forandring. Her er det ingen jevn overgang, men med ett et brått sprang fra den ene måten å tale på til den andre. Dette fenomenet bør føre oss til å erkjenne at Guds Ånd virket på en særlig måte i apostlenes sjeler, og at det var et nytt, skapende element i den første tiden.*»)

4. Bibelen er underfullt bevart

Det er forunderlig hvordan denne beretningen er blitt bevart. Jødene har voktet nøye over bokstaven i sine hellige skrifter. Den mest nøyaktige og flittige granskning har bare funnet ubetydelige avvik i håndskriftene. Både de hebraiske og de greske skriftene har ofte vært mål for forfølgende fiender, men menneskers grusomhet og oppfinnsomhet har ikke klart å utrydde dem.

(*Historien om forfølgelsen av Bibelen ville bli et interessant kapittel. Jojakim, Judas konge, brente rullen med den profetien som Jeremia hadde diktert for Baruk etter at han selv hadde fått ordet fra Herren. Kongen ville ikke ta imot budskapet og kastet rullen i ilden. Men forsøket hans på å utslette Ordet var forgjeves. Guds ord må stå, og etter Herrens befaling tok Jeremia en annen rull og skrev i den alle de tidligere ordene. «Og mange lignende ord ble tilføyet» (Jer 36,32). Da Diokletian forfulgte menigheten, krevde han å få utlevert alle pergamenter med deler av Skriften, og ikke så få kristne beseglet med sitt blod sin tro på Guds ord.*)

Dette er enda mer forunderlig når vi tenker på hvem som har bevart disse skriftene. Jødene var de samvittighetsfulle voktere av Rikets bok. Rom bevarte menighetens bok. Jødene, som selv forkastet den Messias som Moses og profetene vitner om, bevarer nettopp de bøkene som beviser deres vantro og overbeviser verden om at Jesus har guddommelig myndighet og er sendt av Gud.

Og hvor finnes det et folk som så omhyggelig tar vare på en beretning som gang på gang og med ettertrykk sier at det er gjenstridig, utakknemlig og vrangt, og som ikke tilskriver dets seire og fortrinn dets naturlige anlegg og egenskaper eller dets kraft og fortjeneste, men bare Guds miskunn og makt?

(*At jødene bevarer de bøkene som vitner mot dem: Pascal,* Pensées, *«Om jødene».*)

(*Når M. von Niebuhr taler om kildene til assyrisk og babylonsk historie, sier han: «Det gamle testamente står helt alene som et unntak fra den usannhet som fedrelandskjærligheten fører med seg. Det skjuler og pynter aldri på ulykkene til det folket hvis historie det forteller. Sannferdigheten i det er den høyeste i alle historiske skrifter – også for den som ikke tror på at det er innblåst av Gud. Samtidig må jeg også tilskrive det den største nøyaktighet.» Sitert av Auberlen,* Die göttliche Offenbarung, *s. 86.*)

Se også på Romerkirken, som har bevart skriftene til evangelistene og apostlene. Den kirken bevarer skrifter som sier at Kristus «med ett offer har … for alltid gjort dem fullkomne som blir helliget», at vi er frelst av nåde, ved tro, «og dette er ikke av dere selv, det er Guds gave». De sier at alle troende er konger og prester for Gud, og at det er «én mellommann mellom Gud og mennesker, mennesket Kristus Jesus».

De sier at Peter hadde sans for det som hører menneskene til og ikke for det som hører Gud til, og at han selv etter pinsen måtte få skarp irettesettelse av Paulus, som sa ham kraftig imot. De sier at Sønnen selv ba Maria ikke å blande seg inn i hans rikes saker, og at vi for intet har fått det og for intet skal gi det.

De sier at de som «forbyr å gifte seg og påbyr å avholde seg fra visse slag mat», er de falske lærerne som skulle komme, og at vi i menighetssamlingen ikke skal be på et ukjent tungemål. Og de roser de kristne fordi de prøvde selv apostlenes lære på Skriften for å se om den holdt (Apg 17,11)!

Jødene bærer motvillig vitnesbyrd om Jesus, og Rom har omhyggelig bevart og skrevet av sin egen dom.

5. Bibelen er for alle

En bok som har vært til i så mange hundreår, som har påvirket så mange folk og formet sinn og karakter hos vise og enfoldige, rike og fattige, siviliserte og ville, kan med rette kalles en allmenn bok, en bok for hele verden.

Folk nord i Skottland synger de salmene som David, Israels konge, skrev for så mange hundreår siden, mens Hellas' og Roms lyrikk bare er kjent for noen få lærde. Da kan vi godt spørre: Hvordan kan det ha seg at sorg og glede, vansker og tvil, lengsler og håp hos mennesker som lever så langt fra hverandre i tid og under så ulike himmelstrøk, finner uttrykk i de samme sangene?

Når vi hører de små barna våre avslutte bønnene sine med det hebraiske ordet «amen», og når vi hører hellige som ligger for døden, si de hebraiske ordene «Jerusalem» og «halleluja» som tegn på seier og håp, kan vi godt spørre: Hvorfor er hebraisk språket for sjelens liv, fra den første begynnelse til det siste åndedrag på jorden? Skriften, jødenes Ord, er den allmenne boken.

De mest kultiverte folk bøyer seg for den og lærer som villige barn av dens uuttømmelige sider. Til de mest primitive stammer bringer dens enkle og kraftige ord lys og kjærlighet. Den var Edvard 6.s veileder, Francis Bacons glede og gjenstand for Sir Isaac Newtons og Pascals studier. Mens konger og filosofer finner visdom og råd i denne innblåste boken, er den håndverkerens og kjøpmannens følgesvenn, enkens trøst og læremester for dem som verken har lærdom eller skolegang.

Det finnes ingen alder den ikke passer for. Den gir melk til de små, veiledning til de unge, styrke til de voksne og trøst til de gamle. Det finnes ikke noe yrke eller noen stilling i livet der den ikke er til gagn og sunnhet. Den er et rustkammer for dem som står i strid, et forrådskammer for de ensomme, et vern for alle som er i fare, og en kjepp og stav for dem som skal dø.

Det finnes ingen sinnstilstand den ikke er til velsignelse for. Tonen i den er glad, men gleden skurrer ikke i de mest høytidelige stundene våre. Tonen er alvorlig, men alvoret får bare gleden vår til å stråle og løfter den opp. Den tjuetredje salmen er trøst ved et dødsleie, og likevel gir den uttrykk for de gladeste og mest festlige følelsene våre. Underfulle bok, for alle tider, alle folk og alle mennesker! Det er ikke rart at du er blitt kalt Bibelen – Boken.

(«*Under sin siste sykdom ba Sir Walter Scott svigersønnen sin om å lese for ham av Boken. ‹Hvilken bok?› spurte han. Den store mannen svarte: ‹Det finnes bare én bok, Bibelen.› Over hele verden kalles den ‹Boken›. Alle andre bøker er bare løse blad, bruddstykker. Bibelen er den eneste fullstendige, fullkomne boken. Dens lys kaster glans over graven og inn i evigheten. Den er den eneste boken.*» Mallet, Altes und Neues, 1866, s. 165.)

Kapittel 5. Israels Messias – det levende og det skrevne Ord

Da Jesus sa til den samaritanske kvinnen: «Frelsen kommer fra jødene» (Joh 4,22), kunngjorde han en kjensgjerning som forklarer historien om Guds rike og Skriftens egenart. Jesus er av Israel, og Guds ord ble betrodd Abrahams ætt. Det skrevne Ord ble gitt jødene, og det evige Ord i sitt vesen ble kjød og ble født av jomfru Maria, Davids datter.

Slik har Gud fra evighet knyttet nødvendig og uløselig sammen: Ordet, som er «avglansen av hans herlighet og avbildet av hans vesen» (Hebr 1,3), Israel, hans utvalgte folk, Guds ord eller Skriften, og Jesus, Guds Sønn og Menneskesønnen. Ordet var hos Gud og midtpunktet i Guds rådslutning, og Ordet ble midtpunktet og mellomleddet i skapelsen. På samme måte ble Ordet satt til å være midtpunktet i forløsningen og i den kommende herligheten og arven.

I denne store planen hadde Gud sin Sønn som midtpunkt og Israel så å si som den nærmeste og første ringen omkring. Gud valgte Israel som den hagen der den velsignede Spiren skulle komme til syne. Blant alle folk skilte han ut Israel for at Forløseren og menneskeslektens Frelser skulle komme fra dem.

Og fordi Israel var utvalgt i Kristus og for Kristi skyld, var hele deres historie og oppdragelse lagt an på dette store målet. Ja, mer enn det: Kristus, Ordet, var i virkeligheten folkets ånd, som formet deres historie og karakter. Han var deres sanne liv. Derfor er det lett å forstå at de har vært døde siden de forkastet Jesus (Esek 37).

Skriften vitner om hvordan Gud har handlet i miskunn som Frelser, og derfor kunne den ikke bli til noe annet sted enn blant jødene. Etter Guds plan skulle Jesus være av Israel, og på samme måte måtte Skriften være jødisk. Mellom Jesus og Skriften er det derfor en svært slående likhet, en likhet som må være der opphavet og livsformen er den samme. Begge er åpenbaringer av Gud, menneskelige og guddommelige, jødiske og allmenne.

Da folk så Jesus og hørte ham undervise, var deres første inntrykk at de kjente ham som menneske. De kjente moren hans, brødrene og søstrene hans. De visste at han var fra Nasaret. De hadde sett ham sammen med Josef, tømmermannen. Hans sanne, virkelige og ringe menneskenatur ble ikke skjult.

Tvert imot levde, talte og vandret Jesus som menneske, i all enkelhet, uten forstillelse og uten pynt. Han forsøkte ikke å gi seg noe imponerende eller gåte-

fullt i utseende, framferd eller tale. Og nettopp denne enkelheten slo folk, og de pekte på den som om den sto i veien for at han var sendt av Gud på en særlig måte. Så virkelig tok Guds Sønn på seg en tjeners skikkelse at han selv måtte si til døperen Johannes: «Salig er den som ikke tar anstøt av meg» (Matt 11,6).

Slik er det også med Bibelen. Stilen i denne boken er menneskelig, og særlig østerlandsk. Folk sier: Er ikke dette en menneskelig bok? Er den ikke østerlandsk i språk, uttrykk, tanker og bilder? Møter vi ikke dens brødre og søstre, bøker fra beslektede stammer?

Det menneskelige preget, eller rettere den menneskelige siden, er svært framtredende. Bibelen består av historiske bøker, opptegnelser av hendelser, beretninger om slekter, slektsregistre og tall over stammer og kriger. En del av den er som en dagbok folket førte over det de opplevde, full av alle slags enkeltheter som ikke ville interessere en fremmed. Bibelen rommer poesi, lignelser, gåter, ordspråk og brev, alle slags menneskelige skrifter.

Men dette menneskelige preget strider på ingen måte mot at den er av Gud. Det var Guds nådige vilje at Ordet skulle bli kjød. Jesus var sant menneske og sann Gud. Bibelen har en tjeners skikkelse. Den er menneskelig, men guddommelig i sitt opphav, sin sannhet og sin kraft.

(Det er verdt å merke seg, og helt i samsvar med særpreget ved menighetens bok, at den inneholder så mange brev. Vi har ikke bare apostlenes brev, men også evangelienes. Lukas skrev sin beretning som et brev til Teofilus, og Johannesevangeliet – enten det fulgte med hans første brev eller ikke – slutter også som en tiltale til en bestemt krets av lesere. Apostlenes gjerninger er likeledes et brev, og i Åpenbaringen har vi Herrens sju brev. I dette ser vi Bokens familiepreg. En families opptegnelser er brev.)

Jesus var ikke bare et menneske. Han var en jøde, han hørte Israel til. Vi har allerede sett at dette var etter Guds tanke.

Men det kan være nødvendig å føye til at Jesus aldri ga opp Guds tanke om Israels forrang og særlige stilling i Guds rike. Han protesterte mot menneskers overleveringer og mot fariseernes hovmod og trangsyn, men han stadfestet «løftene til fedrene» (Rom 15,8). Han talte om Jerusalem som «den store konges by», om «hedningefolkenes tider» og om at Israel en gang skal vende om til ham. Og i Åndens fulle eie så han fram til den tid da hver tøddel og bokstav i loven og profetene skal bli oppfylt.

Jesus var den sanne israelitt. Hans folkepreg ser vi overalt. Israel – det utvalgte folket, Guds tjener, folket av prester for Gud – finner i Jesus sitt sanne uttrykk og sin oppfyllelse, sin blomst og fullmodne frukt, likesom han er Israels ånd og rot, Davids rot og Herre.

Og nettopp derfor er Jesus mennesket for alle mennesker av alle folk. For det eneste midtpunktet for det allmenne er Jerusalem. Jødene ble utvalgt til å være et folk for seg selv, men for å velsigne hele menneskeslekten. Israel skal være midtpunktet for lys og salighet for alle folk. Hensikten med utvelgelsen deres gjelder hele verden. Det skjulte målet med at de ble holdt for seg selv, er at de skal nå ut. Selve gleden og herligheten i deres kall er en innflytelse over hele verden.

Jesus som jødenes konge, Jesus som det sanne Israel, er satt til å dra alle til seg og herske over alle.

(Dette synet møter oss i alle de apostoliske skriftene. Jeg vil særlig gjøre leseren oppmerksom på vitnesbyrdet hos Johannes, hvis evangelium er blitt kalt «det åndelige evangelium». Hans bruk av ordet «folket» om Israel er slående (Joh 11,52): Jesus skulle dø, «ikke bare for folket, men også for å samle til ett de Guds barn som er spredt omkring». Her har vi et folk og en utvelgelse blant alle folkeslag, akkurat som vi i Åp 7 leser om de tolv stammene og deretter om en stor skare av alle folkeslag. Underlig nok er nettopp dette siste stedet (v. 9) blitt sitert for å vise at det ikke lenger er noe skille mellom Israel og de andre folkene!)

Som det er med Jesus, slik er det med Skriften. Den er jødisk og allmenn – allmenn, ikke på tross av, men i kraft av sitt jødiske preg. For å bli allmenn må den ikke gjøres hedensk eller ikke-jødisk eller tømmes for sitt jødiske preg. Det jødiske preget er ikke en kledning den tilfeldigvis har fått på seg. Det er det legemet Ånden har dannet etter Guds plan. Tar du bort det jødiske preget, mister du selve kjernen. Kristus og Kristi tanker er jødiske, og det etter Guds plan.

Det hedenske og ikke-jødiske innslaget i kirken har i svært stor grad vært kilden til vranglære i teorien og frafall i praksis. Ikke engang reformasjonen ble helt kvitt det ikke-jødiske innslaget, selv om den nesten helt frigjorde seg fra det hedenske. Sem skal gi rom for Jafet, ikke Jafet omforme Sem. Evangelistenes og apostlenes kjensgjerninger og lære er jødiske, og bare slik kan de forstås rett.

Messias, Lammet som bærer synden, Jesu Kristi blod og dets kraft, Israels rike – alle de store, vesentlige og herlige sannhetene i det såkalte «Nye testamente» er ofte blitt gjort om til jafetittiske abstraksjoner. Det har skjedd i den velmente tro at de slik skulle bli tilgjengelige, troverdige og praktiske for det vesterlandske sinnet. Men den dypeste kilden til denne framgangsmåten er i virkeligheten korsets anstøt. «Frelsen kommer fra jødene.» Å gjøre jødiske kjensgjerninger og tanker ikke-jødiske, platonske, er å forfalske evangeliet for å behage grekerne, som søker visdom.

Vår teologi, også de troendes, er altfor abstrakt og uhistorisk. Den ser på lærepunktene med logikkens øyne i stedet for å se dem i sammenheng med rikets og menighetens historie. Den er jafetittisk, ikke semittisk. Den er romersk, logisk, velordnet, metodisk og satt opp i skjemaer. Den er ikke østerlandsk etter Skriftens ånd og måte – Skriften som ånder i luften fra en levende Gud, som besøker sitt folk og skal komme igjen for å åpenbare sin herlighet.

Skriften er lik Jesus Kristus fordi han er Israels ånd, og Skriften er Israels beretning. Ser vi slik på Skriften som en levende vekst – ikke en opphopning, ikke en stein, men en plante –, blir mange interessante kjensgjerninger forklart. Jeg skal bare trekke fram tre.

For det første. Hver del er fullstendig og inneholder sæden, kimen. De senere delene utfolder kimen langt fullere, men gjør likevel ikke de tidligere overflødige eller foreldet. Slik ligger hele evangeliet i Første Mosebok. Allerede i 1 Mos 3 inneholder det første evangeliet hele Guds råd i kim. Fullere står det i Tredje Mosebok, fullere i Davids salmer, fullere i Jesajas profetier og fullere i Paulus' brev.

Etter som Israel utviklet seg og vokste i alder og visdom, utviklet også Skriften seg – eller rettere: etter som åpenbaringen av Kristus i Israel vokste, for folket selv manglet alltid Guds herlighet. Det er ikke slik at noe blir lagt til den gamle beholdningen, som en ny stein i en samling steiner. Det er planten, organismen, legemet som vokser.

For en vakker og velsignet ordning av vår store og velsignede Gud! Abraham gledet seg, David gledet seg, Jesaja gledet seg og Paulus gledet seg, for hver av dem fikk alt, selv om det var i ulik målestokk, i ulik grad og mål.

Men selv om Paulus eier helheten mer fullkomment enn David og Moses, kaster han da David og Moses til side, slik en kaster stillaset når bygningen er ferdig? Langt derifra!

Blant mange grunner er også denne: I Første Mosebok, i Salmene og i profetene er det åpenbart en stor og omfattende plan, og oppfyllelsen av den rekker inn i de kommende tider. Uten de tidligere delene av Ordet kan derfor verken vi eller de kommende slektene nå fullendelsen. Mye av helheten står ennå igjen å bli utfoldet og åpenbart i virkeligheten. Slik vender Johannes' åpenbaring tilbake til Første Mosebok, og det ellevte kapitlet i Paulus' brev til romerne fører oss tilbake til Moses og profetene.

Var Bibelen som en samling steiner, kunne vi velge ut noen og legge andre til side som mindre verdifulle og vakre. Vi kunne gjøre store feil når vi valgte, men vi ville likevel ha noe som var mer eller mindre helt. Men Bibelen er som en plante. Delene er ikke mekanisk eller tilfeldig satt sammen, men levende forent, og derfor hersker livets lov her. Den som har ærefrykt for livet, vil verken legge til eller ta bort noe fra den vakre planten som Faderen har plantet i og ved Kristus ved Ånden.

For det andre. Er Bibelen en plante, en levende vekst eller et legeme, har den deler som er forskjellige i betydning, verdi og skjønnhet. Men ingen del kan skilles fra den, og ingen del er uten det samme blodet, den samme saften eller ånden.

Ingen nekter for at lungene er viktigere i menneskekroppen enn armer og bein, at hjertet er mer nødvendig for livet enn øyet, og at øyet er en finere og edlere del enn foten. Ingen påstår at et menneske ville dø om du klippet håret eller neglene hans. Men alle lemmene er levende forent. Hogger du av lillefingeren min, overlever jeg det, men det er min lillefinger du hogger av, og det er et tap og en vansiring.

Slik er det med Bibelen. Den er ikke som et tøystykke du kan klippe og skjære i. Den er et legeme, besjelet av én Ånd.

Hvem vil påstå at et kapittel med navn i Krønikebøkene er like viktig og dyrebart som det tredje kapitlet i Johannesevangeliet, eller at beretningen om Paulus' skibbrudd er like vesentlig som beretningen om Kristi lidelser? Men vi sier at hele Skriften er én organisme, at den samme visdom og kjærlighet har formet det hele, og at den helt ut i hver grein, kvist og blad lever og ånder og er vakker og god.

Mange historiske, statistiske og profetiske deler av Skriften synes oss uviktige og til og med meningsløse, og grunnen er at vi ikke lever nok i hele kretsen av Guds tanker og hensikter.

For det tredje. Når Kristus slik er Skriftens ånd så vel som Israels ånd, er han selv Skriftens innhold tvers igjennom. Alle Guds åpenbaringer har Kristus ikke bare som mellommann, men som midtpunkt. Vi har ikke bare en rekke profetiske varsler om at han skal komme, om hans gjerning og hans herlighet. I alt Gud gjorde med Israel, åpenbarte han seg for dem i Kristus.

Abraham så Kristi dag. Klippen som fulgte Israel gjennom ørkenen, var Kristus. I sin kjærlighet og medfølelse, i sine lidelser og sin tro var David et forbilde på den store Hyrdekongen, likesom Salomo var et forbilde på hans herlighet og vide herredømme. Gjennom alle høytidene og offrene skinte Guds lys i Kristus.

Israel fikk innprentet at Gud skulle stige ned fra himmelen til jorden, for Gud viste seg stadig som engel eller sendebud – som paktens engel, engelen som Guds navn er i, som Gud åpenbart, han som mennesker kan se ansikt til ansikt.

Profetene uttrykte også at en fullkommen skulle vokse opp for Guds åsyn fra jorden, fra Israel: Herrens tjener, fylt av Ånden og Faderens velbehag. Han skulle være et barn født for Israel, en sønn gitt dem, og likevel få navnet *Pele* (פֶּלֶא, «Under»), Rådgiver, Veldig Gud, Evig Far, Fredsfyrste.

Slik ble Kristus sett fra to sider, som må ha vært vanskelige å forene: Herren som kommer ned, og Israels representant, sønnen av jomfruen Sion, som stiger opp fra jorden til himmelen. De ventet paktens engel ovenfra. De så et menneske som var Herrens like.

Og likesom Kristi person var innholdet i hele Israels historie og Skrift, ble hans lidelser stadig bevitnet i ord, forbilder og erfaringer.

Slik er Kristus og Israel knyttet sammen, og det for alle tider. Skriften vitner om at han, Herren selv, er Israels David. I ham kommer herligheten til folket og frelsen til jordens ytterste ende.

Mange mener at Israel er en skygge av menigheten og forsvinner fra synsranden nå når forbildet er oppfylt, men dette synet er helt uten grunn i Skriften. Israel er ikke skyggen som er oppfylt og oppslukt i menigheten, men grunnvollen menigheten hviler på (Rom 11). Og selv om Israel som folk er satt til side i hedningefolkenes tider, er Israel ikke forkastet. For Israel er ikke en forbigående og midlertidig del av Guds rådslutning, men en uløselig del av den. «Gud angrer ikke sine nådegaver og sitt kall» (Rom 11,29).

Israel ble utvalgt til å være Guds folk, midtpunktet for hans innflytelse og herredømme på jorden i de kommende tider. Menigheten i den nåværende mellomtiden tar ikke plassen fra dem. Rikets bok venter på sin oppfyllelse, og menigheten, som er undervist av Jesus og apostlene, er ikke uvitende om denne hemmeligheten.

Dette synet forklarer mange deler av Skriften. Det forklarer også hvorfor mange deler er dunkle: Det er avsnitt som ikke gjelder den nåværende tid, men det riket som alle profetene vitner om.

I menighetens bok ser vi Jesu historie og historien om det legemet som ved Ånden er forent med ham. Den har sin rot i Israel og begynner i Jerusalem.

Kapittel 6. Skriften og Den Hellige Ånd

Noen har, særlig i nyere tid, gått mot læren om Skriftens inspirasjon med den begrunnelse at Skriften selv ikke hevder noe slikt. Men det er feil. Skriften slår ikke bare fast denne læren fullt og klart, men hele Skriftens undervisning bekrefter den også indirekte.

Når Skriftens inspirasjon blir trukket i tvil eller angrepet, gjelder motstanden som oftest ikke så mye en bestemt teori om inspirasjonen, noe som ville ha liten betydning. Den bunner i at en ikke vet hva som menes med «Den Hellige Ånd».

Det ville være bedre å vende oppmerksomheten mer mot den allmenne sannheten: Likesom det ikke finnes noen Skaper uten Faderen og ingen Forløser uten Sønnen, finnes det heller ingen som kan opplyse vårt sinn og fornye vårt hjerte, uten Den Hellige Ånd, som i majestet og makt er Gud lik Faderen og Sønnen. Fordi folk ikke tror at bare Guds Ånd kan åpenbare for vår ånd det som hører Gud og Kristus til, har de heller ingen fast tro og intet opplyst syn på Åndens særlige verk, Skriften.

Hadde et skriftmessig syn på Den Hellige Ånds person og gjerning hatt større kraft i kirken, ikke bare i bekjennelsesskriftene, men i virkeligheten og i livet, ville det aldri ha vært så stor grunn til å kalle kirkens lære om Skriftens inspirasjon «mekanisk» og si at den «gjør mennesker til automater», og så videre. Hele spørsmålet ville heller ikke ha fått en så skolastisk og metafysisk form. For da ville både det levende og det skrevne vitnesbyrdet stå fram som overnaturlig og innåndet av Ånden.

Jo mer Den Hellige Ånds herredømme blir anerkjent – han som er Gud, som elsker og er nær –, desto fastere blir Bibelen grunnfestet i hjertet og samvittigheten. Men blir «boken» sett på som en levning etter en Ånd som nå er borte og ikke virker, og som en erstatning for ham, blir bibeldyrkelse og bibelforakt de uunngåelige følgene. (*Se merknadene om bibeldyrkelse i kap. 7, avsnitt 2.*)

Hele Israels historie sto under Åndens umiddelbare ledelse. Både tabernaklet og alle de andre ordningene var formet, ikke av menneskelig visdom, men slik apostelen sier: Den Hellige Ånd ga noe til kjenne gjennom dem (Hebr 9,8). Israel fikk et ord som var nedlagt i Skriften og i ordninger som Ånden hadde formet.

På samme måte ble Jesus, oppfyllelsen, unnfanget ved Den Hellige Ånd. Verden forsto ham ikke, fordi han var ovenfra. Hvordan skulle de kunne vitne om ham som de ikke kjente? Hvem kan vitne om Kristus, uten Den Hellige Ånd? Er Skriften Jesu vitnesbyrd, må den være gitt ved Ånden.

Dette innrømmer alle kristne. Men dvel enda lenger ved denne tanken. Hvem kan forstå Kristus fullt ut? Ikke engang Paulus kunne si at han kjente ham. Han kunne bare si at han lengtet etter å kjenne ham (Fil 3,10), og den kunnskapen han hadde, hadde han etter sin egen bekjennelse ved Ånden. Ingen kan kjenne Kristus fullt ut uten Ånden, likesom ingen kjenner Faderen uten Sønnen.

Har vi i Skriften et fullt og dekkende vitnesbyrd om Kristus – fullt og dekkende, ikke absolutt, for ingen kjenner Sønnen uten Faderen, men relativt, for vårt liv i lære og vandel, for oss hver for oss og som medlemmer av familie og samfunn, for jødene og for menigheten til alle tider –, hvem andre enn Ånden kan da være Skriftens opphav? Han alene eier denne fylden, og av den deler han ut til hver enkelt av skribentene etter deres stilling og egenart.

Men gir Skriften noen direkte undervisning om dette? Ja, og det ikke bare på noen få spredte steder, men ofte og rikelig.

Legg merke til de uttrykkene profetene stadig bruker: «Så sier Herren», «Herrens munn har talt», «Herrens ord kom til …» Hos Hosea leser vi: «Jeg har talt til profetene, og har latt dem se syner i mengde. Og gjennom profetene har jeg talt i lignelser» (Hos 12,11). Dette kjennetegnet på den sanne profet er så tydelig at vi hos Jeremia finner de mest forferdelige domsord over de falske profetene, som løp uten å være sendt av Gud og talte uten å ha fått noe budskap fra ham (Jer 27; 29).

Herrens Ånd kom over dem, sier profetene. Det er en påvirkning utenfra og ovenfra. Herrens hånd kom over dem. Dette sies for å vise at det ikke var deres egne grublerier som løftet dem opp til å skue det som skulle komme, men den evige Guds Ånd.

De tre store profetene, Jesaja, Jeremia og Esekiel, fikk hver sitt særlige syn og sitt høytidelige kall, som skilte dem ut til profetembetet. Jesajas munn ble rørt med et glødende kull fra alteret (Jes 6,6–7). Til Jeremia sa Herren: «Se, jeg legger mine ord i din munn» (Jer 1,9). Esekiel tok imot bokrullen Gud ga ham, og åt den. Budskapet var fra Gud, og etter Guds befaling sa Esekiel: «Så sier Herren Herren» (Esek 2,4).

De fleste av Guds profeter var uvillige til å gå. Herren måtte tvinge dem – Moses, Jeremia, Jona – for at det skulle bli desto tydeligere at det var Gud som sendte dem for å bringe hans budskap og ikke deres egne tanker. Både profetiens opphav og selve budskapet var fra Gud.

I samsvar med dette finner vi at Herren og apostlene, når de siterer Moses og profetene, iblant nevner navnet på den enkelte skribenten, som Jesaja eller David. Men oftere innledes ordene med uttrykket «han sier», «Skriften sier» eller «Den Hellige Ånd sier». I Hebreerbrevet tilskrives sitatene aldri den menneskelige skribenten, men alltid Herren, Den Hellige Ånd eller «et sted». Slik følger brevet helt igjennom opp det som står i dets aller første setning: at det var Gud som talte til fedrene gjennom profetene.

Måten vår Frelser, evangelistene og apostlene siterer Skriften på, viser klart at de så på menneskene som skrev Ordet ned, som redskaper. Den egentlige forfatteren av hele det sammenhengende verket de jødiske skriftene utgjør, var for dem Herren, og særlig Ånden. (*Sml. Joh 7,38; 10,35; 19,36–37; 20,9; Apg 1,16; Rom 9,17; Gal 3,8; 1 Pet 2,6. Skriften siteres som talt av Herren eller Gud* (Matt 1,22; 2,15; Apg 4,25; 13,34; Rom 1,2) *og som Den Hellige Ånds ord* (Apg 1,16; 28,25; Hebr 3,7; 9,8 osv.).)

Denne sannheten var så innlysende for jødene og for alle som apostlene underviste, og læremestrenes stadige praksis befestet dem så sterkt i denne troen, at vi knapt venter noen formell uttalelse om det – indirekte ble det hele tiden innprentet de første kristne.

Men da Paulus så fram mot sin nære bortgang og overlot tjenesten til Timoteus, med farlige tider og falske lærere i vente, minnet han sin kjære sønn i evangeliet om at Skriften har den høyeste myndighet og er nok, og erklærte: «Hele Skriften er innåndet av Gud» (2 Tim 3,16).

Det kan ikke være tvil om hva ordene betyr. «Skriften» betyr Mose og profetenes skrifter, slik jødene anerkjente dem og Jesus stadfestet dem. «Hele Skriften» betyr hele denne Skriften. På samme måte betyr det samme ordet «hele» i Ef 2,21 hele bygningen, i Ef 3,15 hele slekten og i 1 Pet 1,15 hele vandelen («all deres ferd»). Uttrykket viser altså både at Skriften er en levende enhet (slik som «hele Israel» i Rom 11,26), og at alle delene av boken er fullkomne.

Og «innåndet av Gud» betyr at Guds Ånd er opphavet til denne Skriften, og at han påvirket de menneskene som skrev, slik at skriftene deres er ren og fullkommen sannhet.

På grunnlag av denne erklæringen, som stemmer med hele Skriftens tone og undervisning, skiller vi mellom profetenes og apostlenes inspirasjon som mennesker og deres inspirasjon som skribenter. Et slikt skille er helt nødvendig, og fakta bekrefter det.

Som *skribenter* ble de fullkomment og fullt ut ledet av Den Hellige Ånd til å skrive det som er «nyttig til lærdom, til overbevisning, til rettledning, til opptuktelse i rettferdighet» (2 Tim 3,16). Som *mennesker* sto de høyt, men likevel på samme plan som andre av Kristi disipler, og de måtte grunne, be og våke for å gjøre det de hadde fått overlevert, til sitt eget, til åndelig gagn og vekst for seg selv.

Peters eksempel viser at forskjellen mellom disse to sidene ikke bare var forskjellen mellom fullkomment og ufullkomment, men iblant endog mellom positivt og negativt. Han var fullt opplyst av Ånden om hedningenes stilling i menigheten og om deres forhold til loven, og likevel var han utro mot sin egen kunnskap og sitt eget vitnesbyrd. Og da Paulus refset ham, erkjente Peter at hans opptreden hadde vært gal, og at hans apostoliske undervisning hadde vært sann.

For disse mennene, som var høyt benådet og særlig utrustet for sin stilling, bar fram et vitnesbyrd som i særlig forstand var guddommelig i sitt opphav og sitt innhold. Det var kledd i den formen som Gud anser som fullkommen trygg og tilstrekkelig for alle kommende slekter. (J. T. *Beck, Einleitung*, s. 230.)

Om vi trodde at mennene var inspirert, og at skriftene deres fortjente å bli tatt imot fordi de kom fra dem, ville troen vår hvile på mennene, og vi ville tro budskapet for deres skyld. Men vår tro hviler på et guddommelig vitnesbyrd, og vår myndighet er Guds myndighet. Peter og Paulus trodde det vitnesbyrdet de fikk fra Gud, og det gjør også vi: Når vi tror gjennom deres skrifter, tar vi imot et guddommelig vitnesbyrd.

Peter lærer enda tydeligere om dette. Han forteller oss (1 Pet 1,10–12; 2 Pet 1,21) at de hellige Guds menn i fordums tid «talte drevet av Den Hellige Ånd», at denne Ånden, som var i dem, var Kristi Ånd, han som Israel var utvalgt i og for. Han forteller at Ånden åpenbarte dem hele rådslutningen, Kristi lidelser og herligheten deretter, og at de selv ikke fullt ut forsto sine egne skrifter, men gransket og ransaket dem.

Hvordan kunne vi bli lært tydeligere at det var Den Hellige Ånd og ikke deres egen ånd som åpenbarte for dem det de skrev, og at skriftene deres lå høyt over deres eget mål av åndelig innsikt?

Paulus' måte å sitere på viser dessuten at inspirasjonen etter hans syn gjaldt helt inn i selve uttrykksformen. Det er alltid vanskelig og farlig å skille tanke og ord, ånd og legeme, innhold og form. Dreper vi legemet, mister vi ånden. Grenselinjen mellom tanken og ordet er svært vanskelig å finne. Men særlig på åpenbaringens område er et slikt forsøk farlig, av den enkle grunn at Gud ikke åpenbarer seg i ånd, men i kjød, ikke i det abstrakte, men i noe som har legeme.

Martin Luther så den kommende rasjonalismen og den falske åndeligheten i forveien og sa: «Kristus sa ikke om sin Ånd, men om sine ord, at de er ånd og liv» (Joh 6,63).

Dermed gjør vi ikke bokstaven som bokstav til en gud. Uten Ånden som bor i den, slår bokstaven i hjel, alltid og overalt. Men Guds ord er ikke bare bokstaver, de er ånd og liv.

Paulus' resonnement i Galaterbrevet – «ikke: Og til dine ætlinger, som om det gjaldt mange, men som når det gjelder én: Og din ætt» (Gal 3,16) – faller ikke i Jafets smak, det vil si i den greske og vesterlandske tenkningens smak.

Paulus, som var fast bestemt på ikke å frykte korsets anstøt og dårskap, er ofte blitt kritisert for å falle i talmudisk ordkløveri. Kritikken er kommet fra folk som lite visste at den intellektualiteten og åndeligheten de skrøt av, er i slekt med den rasjonalismen som jødiske, pavelige og filosofiske rabbinere har brukt til å gjøre Guds sannhet kraftløs.

Men den Gud som ikke engang lar en spurv falle til jorden uten at han vil det (Matt 10,29), og som viser visdom i det minste av sine henders verk, kan da sannelig ha våket over hvert uttrykk som er brukt i hans Skrift. Og å oppdage underne i Guds ord ved å granske det som under et forstørrelsesglass er ikke tegn på et smålig, men på et stort sinn.

Men Paulus henter ikke bare et bevis ut av et enkelt ord, men også ut av det Skriften tier om. At Skriften ikke nevner Melkisedeks foreldre, har betydning etter Paulus' syn (Hebr 7,3). Slik er det også i musikken: Ikke bare tonene, men også pausene er i samsvar med komponistens tanke og plan, og de er fylt av det livet og den ånden som strømmer gjennom hele verket.

På samme måte er det Skriften utelater – enten det er store hemmeligheter, som englenes fall, eller små detaljer, som ættetavlen til kongen av Salem – ikke et resultat av tilfeldigheter eller av at skribenten av en hendelse ikke visste bedre. Det er i samsvar og samklang med visdommen hos den evige Ånd som er den egentlige forfatteren av beretningen.

(«*Den tittelen som i Sal 82,6 gis herskerne, og som består av et eneste ord, siterer Kristus (Joh 10,34–35), og han legger til: ‹Skriften kan ikke gjøres ugyldig›, nettopp om et slikt enkeltuttrykk. Ordet ‹alt› i Sal 8,7 tar Paulus i Hebr 2,8 og 1 Kor 15,27 i en så nøyaktig betydning at han legger til at ingenting er unntatt, bortsett fra han som la ‹alt› under ham. Med det lille ordet ‹i dag› (Sal 95,7) beviser apostelen i Hebr 4 at det ennå står igjen en hvile for Guds folk, og at de derfor ikke skal forherde sine hjerter. Hvor strengt tar ikke Kristus ordet ‹Herre› (Matt 22,44), og Paulus ordet ‹ny› (Hebr 8,13), ordet ‹pakt› (Gal 3,15) og ordet ‹ætt› (v. 16), det siste fordi det står i entall! Se også hvordan Sal 110,4 blir gjennomgått, og hvordan store sannheter blir utledet av hvert enkelt uttrykk. Rekkefølgen som hendelsene ifølge Skriften fant sted i, blir lagt merke til, og viktige lærdommer blir hentet ut av den (Rom 4,10; Gal 3,17). Også det Skriften tier om, er viktig og gir grunnlag for bevis. Fordi Sal 32,1–2 ikke nevner gode gjerninger, slutter Paulus at det mennesket er salig som Gud tilregner rettferdighet uten gjerninger.*» – Roos, *Glaubenslehre*, s. 34.)

Den vanligste innvendingen mot dette synet er at det ikke kan forenes med skribentenes egenart. Men hvor vanskelig det enn kan være for oss å forene de to tingene – Den Hellige Ånds inspirasjon og skribentenes frihet og egenart –, står begge fast og ligger klart i dagen.

Mosebøkene, Davids salmer, Salomos ordspråk og Paulus' brev har alle sterkt utpregede særtrekk. Profetene og apostlene var ikke bare skrivere: I skriftene deres ser vi hvordan deres historie, karakter, sinnelag og tenkemåte har satt sitt preg. Det er tydelig at Ånden ikke utslettet menneskenes egenart, og at deres særegne historie, erfaring og sinnelag ikke var noen hindring, men et redskap. Her kan vi bare beundre Guds oppdragende visdom.

Men hele innvendingen har sin rot i en uklar forestilling om hva egenart egentlig er. Villfarelse og synd hører ikke til egenartens vesen. Et menneske som er fritt for villfarelse og synd, mister ikke dermed sin egenart. Tvert imot vinner det den i fullest forstand. Når Den Hellige Ånd fyller sinnet med lys og hjertet med kjærlighet, setter han oss fri. Når menneskets ånd tar imot Guds Ånd, er den ikke i en unaturlig tilstand, men i den sanne og naturlige tilstanden, slik Gud har tenkt den.

Slik lærer Skriften oss at bare Guds barn har egenart i ordets høyeste mening. De blir kalt ved navn. Hver enkelt får et navn som er en hemmelighet mellom ham og Herren (Åp 2,17). Kan det tenkes en vakrere og herligere tanke om egenart? Vil ikke de hellige i himmelen ha den mest utpregede egenart? Vil det ikke være den største mangfoldighet, frihet og ufrivungenhet der – nettopp fordi synden er utelukket og kunnskapen fullkommen?

Selv her på jorden er det noe godt som gjør menneskene særegne: deres hengivenhet, kjærlighet til fedrelandet, mot, flid og glade sinn. I helvete derimot synes det ikke å finnes noen mangfoldighet, ingen farge og ingen særpreget

karakter. Innbyggerne der beholder riktignok hver sin identitet og tilværelse, men de synes å være én masse av mørke, hat og håpløshet. (*Sett «mørkets natt» (Jud 13) opp mot beskrivelsen av byen i Åp 21 med dens mange edelstener.*)

Skriftens forfattere, som var inspirert og likevel hadde sin egenart og sin frihet, gir oss et inntrykk av vår kommende tilstand. Når vi er fylt av Ånden, skal vi være sanne sønner og døtre av Den Høyeste, og hver av oss skal ha et navn gitt av Gud. Det ville vært mer egenart blant de kristne om vi bare fulgte Jesus i stedet for å «snu oss» og se på våre meddisipler (Joh 21,19–22).

Vi innrømmer gjerne at forfatterne er forskjellige. De levde i svært ulike tider, og både deres ytre kår og deres åndelige og moralske særtrekk er svært ulike.

Moses ble oppdratt i all egypternes visdom. Amos ble hentet fra et enkelt gjeterliv. Daniel var statsmann ved hoffet i Babylon, Peter var fisker, og Paulus satt ved Gamaliels føtter. Jobs bok fører oss inn i den tidligste delen av vår historie. Evangeliene og brevene fører oss fram til det romerske rike, som vi fremdeles lever under. Også språkene er forskjellige: hebraisk, kaldeisk og gresk. Skriftene svarer til disse forskjellene i tid, land og livsstilling og til forfatternes ulike sinnelag.

Men med all denne forskjelligheten er det den mest underfulle samklang og overensstemmelse, ikke bare i tankens store hovedlinjer, men i de minste detaljer i det som fortelles og læres, og i følelsenes fineste nyanser. Og ikke bare det: Tråden blir ofte tilsynelatende sluppet i hundrevis av år, og så blir den tatt opp igjen etter en lang pause på en måte som ikke kan forklares ut fra rent naturlige forutsetninger.

Noen få eksempler får være nok. Jeg leser i 1. Mosebok om Melkisedek som velsignet Abram. Beretningen står der helt for seg selv. Ingen henviser til den før salmisten (Sal 110) knytter den til løftet han hadde fått om en kongelig prest som skulle settes på tronen, ha et annet prestedømme enn Arons og bli værende for evig.

Hvor gåtefull denne Davids kommentar til Melkisedek enn kan virke, forklarer forfatteren av Hebreerbrevet den fullt ut hundrevis av år senere. Der utvikler han ut fra disse to skriftstedene vesenet og herligheten i Jesu prestedømme – han som er Davids sønn, av Judas stamme, og som nå er i den himmelske helligdom.

Ta den stillingen Gud ga mennesket i 1 Mos 2. Den åttende salmen viser til dette ordet. Hos Daniel ser vi igjen Menneskesønnen omtalt i stor herlighet og makt. I Hebr 2 blir hele saken forklart – slik David selv ikke kunne ha forklart den – som noe som gjelder Jesus, han som ble gjort lavere enn englene en kort tid, men som nå sitter ved Guds høyre hånd, kronet med herlighet og ære.

Ta læren om rettferdiggjørelsen. Abraham blir rettferdiggjort ved tro. David beskriver saligheten for det mennesket som har rettferdighet uten gjerninger. Paulus folder dette helt ut i Rom 3 og i Galaterbrevet.

På samme måte blir forsoningen forkynt gjennom hele Skriften. Gud kler mennesket (1 Mos 3), og i Åpenbaringen leser vi om skaren som hadde vasket

kappene sine i Lammets blod. Hvilken samklang er det ikke mellom 3. Mosebok og Hebreerbrevet!

Hvor slående er ikke denne bokens enhet, og hvor umulig er det ikke å forklare den, når vi tenker på hvor forskjellige forfatterne er! Det kan bare forklares hvis vi tror at hele Skriften er ett stort, levende hele, som eier den samme ånd og det samme liv, inspirert av Den Hellige Ånd. Han så enden fra begynnelsen, og i trinn etter trinn foldet han ut den mangfoldige fylden som var til stede helt fra det aller første Gud gjorde med menneskenes barn.

Guds Ånd opplyste skribentens sinn og hindret at hans villfarende og begrensede syn og hans syndige og verdslige tilbøyeligheter fikk innflytelse på hvordan han bar fram det budskapet han var betrodd. Samtidig tilpasset Ånden seg egenarten hos de utvalgte mennene. Dette er i samsvar med hele Guds framgangsmåte, med hans nedlatende visdom når han oppdrar og påvirker sine barn.

Vi erfarer selv at Ånden blir en Paulus for Paulus og en Maria for Maria, og at han i underfull kjærlighet, lik en allvis og hensynsfull lærer, tilpasser seg våre særtrekk i sinn og sinnelag. Han kjenner oss fullkomment og følger hvert skritt vi tar. Han gir lys og sannhet inn i hjertene våre i samsvar med det særegne i vår indre karakter og med den ytre utviklingen i vår historie.

Gud påvirker oss innenfra, så vi ofte knapt kan skille mellom våre egne tanker og følelser og hans undervisning og tilskyndelse, for Gud bor i oss, og vi i ham.

Hvor nedlatende Ånden tilpasser seg mennesket, ser vi tydelig av synet Peter fikk i Jaffa. Den sannheten Gud innprentet ham, var ny for Peter, og ut fra hans tidligere oppdragelse og tenkning var han slett ikke forberedt på å ta imot den. Sannheten var denne: Hedningene skulle tas inn i Kristi menighet uten først å bli Mose disipler og underkaste seg omskjærelsen. Dette var ikke en tanke som utviklet seg naturlig i Peters sinn, men en guddommelig tanke som ble meddelt ham.

Peter ble svært sulten, leser vi, og ville gjerne ha noe å spise (Apg 10). Det var naturlig at han tenkte på mat. Ånden grep fatt i denne kroppslige og sjelelige tilstanden, og Peter så i et syn noe som lignet et kar som kom ned fra himmelen. I det var alle slags firbeinte dyr på jorden, ville dyr, krypdyr og himmelens fugler, og han fikk befaling om å slakte og ete.

Lærdommen her kom direkte fra himmelen. Den var ikke uttenkt i Peters sinn. Den Hellige Ånd åpenbarte for Peter at jøder og hedninger nå skulle utgjøre ett fellesskap, og at hedningene skulle tas inn i menigheten uten betenkning. Men Den Hellige Ånd underviste ham ved å tilpasse seg apostelens kroppslige tilstand ved den sjette time, og synet var i samsvar med den.

Ånden bruker også skribentenes personlige særtrekk til store formål. Gud, Forløseren, er den samme som Gud, Skaperen. De naturlige anleggene hos hans utvalgte tjenere og deres erfaringer i livet står alle under Guds ledelse, og han lar dem tjene høyere mål i forløsningen.

Hadde ikke David fått erfare hvordan det er å være en gjeter som stoler på Gud, en landflyktig som blir forfulgt, lider og er forlatt, og en konge som ikke

løftet seg i sitt hjerte over sine brødre, men forkynte Guds navn for dem og sang hans pris midt i forsamlingen – kunne vi da ha fått salmer som Salme 23 og Salme 22 gjennom ham?

Hadde ikke Jeremia av natur vært forsagt, lett nedslått og motløs, følsom og øm, en mann som vek tilbake for menneskers motstand, fin og sart, rik på sorg og tårer – hvordan kunne vi da ha fått en så underfull utøsning av hjertet som den vi har i hans profetbok og i Klagesangene?

De åpenbarer for oss hvordan en gudfryktig og hellig mann led midt i et gjenstridig og frafallent folk. De viser oss en kjærlig, prestelig ånd som kjente sitt folks vantro og synd som en tung og overveldende byrde, og som søkte lindring og trøst ved å øse ut alle sine tanker og klager for sin Gud og Herre. For en underfull forvarsel om Jesu sinn og sorger! For en rørende og dyp forklaring av hva som menes med «Kristi Jesu hjertelag» (Fil 1,8)!

Hvem andre enn Salomo kunne vi ha fått Ordspråkene, Forkynneren og Høysangen fra? Fra ham som ba om visdom som sitt høyeste ønske, fra den vise som studerte naturen og la merke til menneskenes veier, fra kongen med en erfaring så rik og mangfoldig at den på en slående måte viser at «alt er tomhet», og fra Jedidja, om hvem det står skrevet: «Herren elsket ham» (2 Sam 12,24–25), og igjen: «Salomo elsket Herren» (1 Kong 3,3). Bare fra ham kunne vi ha fått tre slike bøker om visdom, om erfaring og om kjærlighet.

Tenk på den særegne historien, tankegangen og erfaringen til Saulus fra Tarsus. Gjennom brevene, som åpenbarer Paulus, åpenbarer Den Hellige Ånd kostbar sannhet for oss.

Skriftens inspirasjon er et faktum, ikke en teori. Vi har store vanskeligheter med å stille opp en teori selv for de virkningene av Ånden som vi selv har erfart, som gjenfødelsen og omvendelsen. Hvordan kan vi da med noen grad av sikkerhet sette fram en teori om en påvirkning som vi ikke har noen personlig erfaring av?

Vi tar imot det faktum som skriftene selv hevder og rikelig bekrefter: at de, enda de er skrevet av mennesker, er av Gud, og at de tankene de folder ut, er kledd i nettopp de ordene som han i sin visdom og kjærlighet ville. Derfor kan vi trygt og helt ta imot dem som uttrykk for hans sinn og for de tankene han ville meddele oss til undervisning og veiledning.

Den som kaller et slikt syn mekanisk og fordømmer det, har tross alt ikke sagt eller bevist noe. Det finnes knapt en kristen, hvor ulærd han enn er, som forestiller seg at Jesaja ikke kjente ærefrykt og ærbødighet da han skrev det sjette kapitlet i sin profetbok, eller at Jeremia var en ren skriver da han skrev Klagesangene, en som adlød diktatet fra en høyere røst uten medfølelse i hjertet og tårer i øynene.

Ingen tror at Davids hjerte ikke var fylt av glede og takknemlighet da han sang Salme 23 eller Salme 103, eller at Paulus ikke øste ut den rike skatten av sin egen erfaring og kjærlighet når han skrev til menighetene sine. Hvor sterke og uforsiktige uttrykk enkelte kristne enn kan ha brukt om Skriftens objektive myndighet og fullkommenhet, har de aldri fortjent å bli stemplet som tilhenge-

re av «kabbalistisk buktaleri». Det har likevel skjedd svært ofte, og det av menn som ikke mente å være uærbødige.

Herren har talt. At det har behaget ham å tale «mange ganger og på mange måter» gjennom profetene (Hebr 1,1), kan virke gåtefullt for oss. Men troen tar imot dette faktum med takk, og med den visshet som hører til det lyset vi bare ser i Guds lys.

Når vi sammenligner menighetens bok med rikets bok – Det nye testamente, som er gitt menigheten, med Det gamle testamente, som ble gitt Israel –, legger vi merke til en forskjell i inspirasjonen. Det er ikke en forskjell i myndighet og grad, men i karakter.

Før Jesus kom og Ånden ble utøst, var inspirasjonen så å si mer direkte og objektiv. Profetene i den gamle pakt sa: «Så sier Herren», og når de bar fram budskapet sitt, uttalte de og skrev siden ned Guds egne ord, *ipsissima verba*. Bengel sier det slik: Deres inspirasjon var mer lik den måten vi dikterer for barn på, mens apostlene i større grad brukte den friheten Ånden hadde gitt dem.

Riktignok har vi Herren Jesu egne ord i evangeliene. Men i brevene finner vi et vitnesbyrd hvis karakter svarer til det særegne ved menigheten, som har fått Ånden som et lys og en kraft som bor i den.

Denne friere og mer personlige karakteren utelukker ikke den andre siden ved Åndens virkning på skriftene deres, som er like sann og like viktig. Profetene i den gamle pakt forsto ikke sine egne forutsigelser og måtte granske dem. Der har vi en inspirasjon som er absolutt og objektiv, men – som vi har sett – er den verken mekanisk eller uten forbindelse med profetens egenart, tid og stilling.

I de apostoliske brevene har vi budskapet båret fram av menn som hadde fått Den Hellige Ånd, og som talte i oppfyllelsens klare lys. Om profetene leser vi at Ånden kom over dem. Om apostlene vet vi at Ånden hadde tatt bolig i dem. Dette gir skriftene deres et personlig preg, og vitnesbyrdet deres blir ett med deres innerste jeg og deres erfaring.

Likevel erklærer apostlene med ettertrykk at deres lære er ved Guds åpenbaring, at Ånden åpenbarer det som hører Ånden til, og at de taler, «ikke med ord som menneskelig visdom har lært oss, men med ord vi har lært av Ånden» (1 Kor 2,13).

Menigheten har Ånden boende i seg. Faderens løfte ble oppfylt på pinsefestens dag. Den Hellige Ånd ble ikke gitt som en Ånd som bor i de troende, før Jesus var herliggjort (Joh 7,39). Denne gaven utgjør den store forskjellen mellom riket og menigheten, og når vi har det for øye, ser vi straks det særegne ved de apostoliske skriftene.

Vi har heller ingen vanskeligheter med å se hvorfor menighetens bok ikke har den samme formelle stadfestelsen som rikets dokument. Rikets dokument stadfestet Herren Jesus selv; menighetens bok stadfester Ånden.

Allerede når det gjelder Moses og profetene, legger vi merke til en slik utvikling fra en mer formell til en mer åndelig stadfestelse.

Mosebøkene er særlig og formelt et dokument med myndighet. Profetbøkene kom like fullt fra Gud og var gitt av Ånden. Det troende folket anerkjente dem

som guddommelige og la dem til i full overbevisning om deres myndighet. Det leser vi i Dan 9,2: «… gransket jeg, Daniel, i bøkene og la merke til tallet på de årene som Herren hadde talt om til profeten Jeremia.» Her ser vi at samlingen av Skriften ennå ikke ble regnet som avsluttet. Bok etter bok ble lagt til gjennom Guds barns åndelige overbevisning.

På samme måte stiller Peter i sitt annet brev (2 Pet 3,16) Paulus' brev ved siden av «de andre Skriftene», som likeverdige i stilling og karakter. Likeledes skriver Paulus i Romerbrevet at evangeliet og mysteriet «nå er kommet for lyset og etter den evige Guds befaling ved profetiske skrifter er blitt kunngjort for alle folk for å virke troens lydighet» (Rom 16,26). Han tenker åpenbart ikke på Mose og profetenes skrifter, som ikke inneholder «mysteriet» (sml. Ef 3), men på skriftene fra tiden etter pinse, som inneholder den fulle åpenbaringen av Kristus og menigheten.

Slik var det Den Hellige Ånd som frambrakte evangelistenes og apostlenes beretning. I menigheten i apostlenes tid ble ikke bare hans kraft kjent, men også hans røst hørt (Apg 15,28; 13,2), og han lærte sine tjenere de åndelige tingene og de ordene de skulle lære dem bort med. Evangelistene og apostlene skrev ikke mindre enn profetene «ved åpenbaring», om enn på en friere og mer personlig måte, og det de skriver, er Herrens bud (Ef 3,3; 1 Kor 14,36–37).

Selv om apostlene ikke sier på samme formelle måte: «Så sier Herren», skriver de med en myndighet som er lik profetenes. De hadde ikke fått sitt budskap fra mennesker, men fra Herren selv, og de var særlig utskilt av Den Hellige Ånd til å skrive til undervisning for menigheten til alle tider.

Denne myndigheten tilhører heller ikke bare apostlenes skrifter. De to evangeliene etter Markus og Lukas og Jakobs og Judas' brev viser og godtgjør fullt ut sin guddommelige karakter og sin levende sammenheng med «de andre Skriftene».

Og apostelen Johannes fikk av Herren Jesus Kristus selv den åpenbaringen «som Gud ga ham» (Åp 1,1). Den skulle avslutte hele boken, binde sammen den dobbelte beretningen om riket og menigheten og så å si verne den aller siste siden i denne fullkomne og samstemte Skriften. Her har vi igjen Herrens egne ord, *ipsissima verba*. Denne boken er i den mest formelle og fullt stadfestede forstand «Herrens bok».

Og det vitnesbyrdet som så høytidelig avslutter den, kan godt sees som et ord som også gjelder alle «de andre Skriftene»: «Jeg vitner for enhver som hører de profetiske ordene i denne boken: Dersom noen legger noe til dette, da skal Gud legge på ham de plagene som det er skrevet om i denne boken. Og dersom noen tar noe bort fra ordene i denne profetiske boken, da skal Gud ta bort hans del fra livets tre og fra den hellige byen, som det er skrevet om i denne boken» (Åp 22,18–19).

Når vi tror at menighetens bok er inspirert, kan vi forstå dens oppbygning og samklang, som ellers ikke kunne forklares. Ett eksempel får være nok: de fire evangeliene.

Hvordan kunne mennesker uten inspirasjon skrive Jesu Kristi liv slik det burde skrives? Hvordan kunne de velge ut hendelser og taler og feste seg ved

det viktigste, det som er vesentlig for alle tider? Hvordan kunne de gjengi Kristi ord, så dype, så uuttømmelige, så fullkomne i hvert uttrykk? For ikke å tale om hendelser som intet menneske var vitne til, som fristelsen i ørkenen.

Den firedelte beretningen utgjør dessuten et fullstendig hele. Matteus framstiller Jesus som Messias, Davids sønn. Markus skildrer Jesus som Guds rettferdige og lydige tjener. Lukas skildrer Jesus som Menneskesønnen, Forløseren og legen, og Johannes skildrer ham som Ordet, Guds Sønn. Bare Guds Ånd kan gi en fullgod framstilling av vår Herre Jesu Kristi liv. Det ville vært umulig for mennesker å skrive en beretning som dekker menighetens behov til alle tider.

En overnaturlig historie krever en overnaturlig beretning. Israels opphav og historie er nedskrevet i Mose og profetenes bøker. Menighetens opphav og historie er likeledes nedskrevet av Den Hellige Ånd.

Vi finner at Skriften svarer til historien. I hedningefolkenes tider trenger menigheten beretningen om Herrens liv, om menighetens fødsel på pinsedagen og om Åndens gjerninger gjennom apostlene. Den trenger de forskjellige brevene, som åpenbarer mysteriet og folder ut «hele Guds råd» (Apg 20,27). Og den trenger Åpenbaringen, som inneholder det Herren Jesus Kristus vil at hans disipler skal vente og håpe. Israel trengte det som står i rikets bok, og med tanke på at Israel en gang skal lese den og lyde den, inneholder denne boken fremdeles mye som nå er forseglet.

Når vi slik ser sammenhengen mellom de hellige skriftene og Herrens handlemåte, og når vi av erfaring finner ut hva menighetens bok virkelig er, blir vår slutning om at boken har sitt opphav i Ånden, ikke bare logisk – selv om den ikke har noen beviskraft for den vantro. Den blir en sterk overbevisning, ja, den får del i den umiddelbare og åndelige vissheten som ikke er avhengig av menneskers vitnesbyrd.

Guds menighet lærer av hele Skriftens levende sammenheng og har samfunn med hver del av den. Verken vanskelighetene og uoverensstemmelsene i de historiske vitnesbyrdene eller den kritiske granskningen kan rive den ut av denne lærevillige og lydige holdningen.

I hver del av Ordet, også i de skriftene hvis ekthet er blitt mest dradd i tvil, som Annet Petersbrev og Judas' brev, finner vi en høytidelighet og en myndighet som ikke finnes noe annet sted enn i skrifter som er innåndet av Gud. Ordet taler direkte til sjelen som lys og liv. Det er rent, det er fullkomment. Det taler ut fra fylden i hele Guds råd, og vi kjenner at den evige Guds Ånd underviser oss.

Og den samme Ånd som overbeviste den første menigheten om at bøkene var ekte, overbeviser den troende i dag. For vår tro er ikke grunnet på menneskelig vitnesbyrd, selv om vi ærer og verdsetter det. I samfunn med de hellige til alle tider hører vi Hyrdens røst. En fremmed vil hjorden ikke følge (Joh 10,5), men Guds Sønns røst og Den Hellige Ånds undervisning vil den alltid kjenne igjen.

(*«Men om de spør: Hvordan kan vi vite at Skriften er fra Gud, uten å ta vår tilflukt til kirkens beslutning? Da er det som om de spurte: Hvordan kan vi skille mellom lys og mørke, hvitt og svart, søtt og bittert? For Skriften bærer i seg selv ikke mindre tydelig bevis på sin sannhet enn hvite og svarte ting på sin farge, og søte og bitre ting på sin smak.» – Calvin, Institutio I,7.*)

Fra dette store faktum, Skriftens inspirasjon, kan vi utlede flere viktige trekk ved Bibelen.

1. Bibelen *var* ikke bare inspirert, den *er* det fremdeles. (*Bengel, Gnomon, til 2 Tim 3,16.*) Den Hellige Ånd inspirerte ikke bare mennene mens de skrev, men han er fremdeles knyttet til Skriften. Den ble opprinnelig innåndet av Ånden, men Ånden ånder fremdeles på den.

Når sjelen som tørster etter Gud, leser ordene: «Nå vel, alle dere som tørster, kom til vannene! ... kom, kjøp uten penger og uten betaling vin og melk!» (Jes 55,1), og når det tyngede hjertet og den knugede samvittigheten leser ordene: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» (Matt 11,28), da blir ordene innåndet på ny av Ånden. Det er som om blekket ennå ikke var tørt, og som om den varme pusten fra den evige kjærligheten, som disse løftene strømmet ut fra, nettopp nå gjorde den urolige sjelen levende og trøstet den.

Ånden gjør Skriften til et levende ord. Ånden ånder her som i ingen annen bok. Han gjør det skrevne til ånd og liv, og mennesket lever av det, fordi det er et ord som ennå i dag går ut fra Guds munn.

Den som har erfart dette, kan ikke tvile på hvor Skriften kommer fra. For i sitt mål tar han imot den fra Gud selv, slik David, Jesaja, Paulus og Johannes tok imot den. For ham er den et guddommelig ord. Han vet ikke bare at det står skrevet, men at det er Herrens levende ord og røst.

Når han lyder budene, vet han at han er lydig mot sin himmelske Far. Når han hviler i løftene og forsikringene han leser i Skriften, er han overbevist om at han stoler på Herren, sin Gud og Forløser. Og når hans sjel i avskjedstimen klynger seg til det sterke håpets trøst, som er stilt fram for oss i Ordet, er det Frelserens egen røst som sier til ham: «Vær ved godt mot, det er meg» (Matt 14,27).

2. Hvordan kan en bok som er innåndet av Ånden, forstås uten Ånden? Likesom ingen kan sette pris på poesi uten poesiens ånd eller på musikk uten musikkens ånd, er det umulig for det naturlige mennesket, som ikke er et åndelig menneske, å forstå Skriften (1 Kor 2,14).

Han kan forstå hebraisk og gresk, og han kan være godt kjent med grammatikk, historie og oldtidens kultur, men det gjelder bare Skriftens legeme. Han kan ha et sinn som er i stand til å sette pris på det skjønne og det opphøyde.

Han kan være i stand til å se de menneskelige sidene ved Skriften i all deres dybde og betydning og dermed se at den er av en annen art enn romersk og gresk litteratur, eller bli slått av hvor tro den gjengir menneskenes mange slags erfaringer. Men dette er bare Skriftens sjel. Skriftens ånd er Guds Ånd, Den Hellige Ånd. Derfor ba David, som kjente Mosebøkenes språk og skikker fullt ut, Gud: «Opplat mine øyne, så jeg kan skue de underfulle ting i din lov!» (Sal 119,18).

Av dette følger at det mest vesentlige i Skriften blir forstått av det åndelige mennesket, selv om han ikke vet noe om Skriftens sjel og legeme. Den beste kritiske, grammatiske, historiske og estetiske eller menneskelige forståelsen av Skriften er verdifull og tjener den åndelige utleggingen, men den er langt fra nok til å gripe Ordets egentlige mening.

En ulærd, enkel kristen knytter for eksempel Salme 22 straks til Kristus. Kanskje ser han ikke at den først og fremst gjelder David. Han tror trolig at David, uten noen mellomliggende omstendigheter og begrensninger, så Kristi lidelser direkte ved Ånden. Et slikt syn er ufullkomment, men det er ikke galt. Det er tross alt det viktigste og sanne synet, det Gud vil at vi skal ha.

Derimot er alle historiske utlegginger av salmen som ikke ser den lidende og opphøyde Messias i den, falske og grunne, hvor riktig den psykologiske analysen av den enn kan være. Utvilsomt har mangen ulærd mann som er undervist av Ånden, gitt en sannere utlegging enn lærde, men uopplyste forskere.

(*Dette trenger en forklaring. Det finnes et tyranni og et hovmod hos de ulærde så vel som hos de lærde. Et menneske kan være uten lærdom og likevel være uten åndelig innsikt og ydmykhet. De mest ydmyke og åndelige menneskene er trolig også flittige og samvittighetsfulle i sitt studium og tar med takk imot alt som kaster lys over Skriften. Og de som har mest omsorg for menighetens sanne vel, ønsker alltid først og fremst en åndelig og dernest en lærd prestestand.*)

3. Er Bibelen den evige Guds Ånds bok, må den være en bok for alle tider. Den kan umulig bare være en beretning om fortiden eller en veileder for nåtiden. Når Skriften kommer fra ham som er og som var og som kommer, må den også være en bok for alle slekter.

Alle Guds gjerninger og alle hans ord er i samsvar med hans rådslutning og står i forhold til hele den planen som skal bli fullt åpenbart i den kommende verden. Bibelen er derfor en evig bok. Her ånder vi evighetens luft. Forfatteren er han som er Alfa og Omega, begynnelsen og enden.

Derfor finner vi i hver beretning i Skriften og i hver ny åpenbaring, hvor begrenset og individuell den enn kan være i sin form, noe som er allment. Den inneholder en lærdom for hver periode i menighetens historie, likesom den henger sammen med hele den ordningen Gud følger i sin omgang med menneskene. Skriften er et hele i hver del, et speil av verden og et bilde av alle tider. Skriftens ord svarer til Guds altomfattende blikk, og selv om de ofte er svært begrenset og knyttet til et bestemt sted, har alt den videste anvendelse.

Derfor er det også slik at Skriften ikke bare inneholder profetier, men at den er profetisk helt igjennom. Det er et overflatisk, men ikke uvanlig syn at profetien ikke er et allment trekk ved Bibelen, men bare finnes i noen få deler av Ordet. Et eneste blikk på fakta gjendriver denne meningen.

Vi har ikke bare de bøkene som framfor alt er profetiske, og som alle kaller det, som Jesaja, Daniel, Sakarja og flere, og Åpenbaringen. Ser vi på de historiske bøkene, finner vi stadige profetier i Mosebøkene og i de senere historiske delene.

Den mest omfattende profetien har vi i det første evangeliet. Med det brøt Herren selv den tausheten synden hadde ført inn, og med det åpnet han himmelens port allerede før han drev mennesket ut av Edens hage (1 Mos 3,15). Den venter ennå på sin endelige oppfyllelse, når Satan skal knuses under våre føtter og rettferdighetens rike bli opprettet.

I Noahs ord, i løftene til Abraham, i Jakobs velsignelse, i Bileams forutsigelser, i Mose sang, gjennom Hannas munn, i det Herren selv sa til David, og

flere steder, har vi profetier. I evangeliene har vi Herren Jesu profetiske taler (Matt 24; Luk 21) og mange lignelser av profetisk karakter. I brevene, for eksempel Romerbrevet og Tessalonikerbrevene, har vi profetier om Israel, om Antikrist og om Jesu gjenkomst. I Salmenes bok, der vi minst skulle vente det, har vi nesten overalt profetier om Messias, om hans lidelser, hans herlighet og hans rike.

Det finnes knapt en eneste bok i Skriften som ikke inneholder profetier. Og hvordan kunne det være annerledes, når Jesus, hans første og annet komme, Guds rike, kampen mot den store fienden og seieren utgjør selve innholdet i boken?

Vi har også Skriftens hjemmel for å se Bibelens historie og personer som profetiske. Kristus ser Noahs tid som et forvarsel om dagene før han kommer til dom (Matt 24,37). Når apostelen Paulus beskriver Antikrist, bruker han Daniels ord, som bare delvis var blitt oppfylt i Antiokus Epifanes (2 Tess 2,4). Historien om Josef og brødrene hans er et slående forbilde på Jesus i hans forhold til jødene, og så videre. Også Høysangen er profetisk, samtidig som de prinsippene og den åndelige erfaringen den inneholder, er til umiddelbar nytte og kan brukes straks.

Når Skriften ikke bare inneholder profetier, men er profetisk helt igjennom, følger det da ikke at enhver utlegging av Skriften og enhver lære som mangler det profetiske elementet, må være ulik Bibelens tone og må være mangelfull, selv der den er riktig? Kan det sies om det som vanligvis kalles «ortodoks forkynnelse», at den er skriftmessig, at den er den samme som apostlenes?

Vi ser at de alltid lærte folket helt fra begynnelsen av ikke bare å vende om til Gud, men også å vente på Herren Jesus fra himmelen (1 Tess 1,9–10). Jesus Kristus, korsfestet og oppstanden, som troens mål, Jesus, som bor i hjertet ved Ånden, som kjærlighetens mål, og Jesus Kristus, som kommer igjen for vår skyld, som håpets mål – slik var det enkle og altomfattende evangeliet.

4. Skriftens evige karakter kan sees fra to sider. I motsetning til tidens begrensninger viser den seg som profeti. Skriften inneholder den gradvise utfoldelsen av Guds rådslutning, med stadig blikk på dens endelige fullendelse.

Men Skriftens evige karakter viser seg også på en annen måte. Skriften åpenbarer ikke bare det som skal komme, men også de evige ting som ikke sees (2 Kor 4,18). «Evig» er det som er åndelig, virkelig, varig og himmelsk.

I naturen og historien, hos mennesker og folk, i kamper og seirer finnes det en ytre, forgjengelig og synlig side og en indre, åndelig og vesentlig side. Guds Ånd behandler alt på en evig måte. Når han framstiller Guds synlige og delvise åpenbaring i naturen og historien, griper han alltid den skjulte meningen og avdekker den virkelige og uforgjengelige kjernen.

Evigheten som kjennetegn ved Skriften rommer altså to sider. Den ene står i motsetning til tidens grenser, den andre viser kjernen under den forgjengelige formen. Skriften har altså, om vi kan si det slik, både en evighet i lengden og en evighet i dybden.

Derfor er Skriften billedtale helt igjennom. Den ser det synlige som noe som svarer til det usynlige og viser det fram. Den forklarer naturens stumme

språk. Den ser den åndelige verdens lover avspeilet i menneskenes skikker og erfaringer.

Når Jesus taler i lignelser, er det i samsvar med hele Skriftens framgangsmåte. Han er Davids sanne sønn, Davids som leste de to bøkene, naturens bok og det skrevne Ordets bok (Sal 19). Han er Salomos sanne sønn, Salomos som så den himmelske visdommen avspeilet i jordisk klokskap og talte i ordspråk, det vil si i billedtale og gåtefulle ord (Ordsp 1,6), som er klare i sin første mening, men peker mot høyere lærdommer.

Jesus talte i lignelser, ikke bare fordi han var Davids og Salomos sønn, israelitten som var oppdratt i Guds åpenbaringsskole, men også fordi han var Menneskesønnen. Mennesket burde ha øye for Guds skjønne verk, for lyset og de utallige fargene i dets underfulle skjønnhet. Det burde ha øre for de tusen røstene omkring seg, dypt høytidelige og fint ømme, likesom dets munn skulle forkynne Guds pris som svar på det budskapet om kjærlighet og makt som Gud har sendt mange ganger og på mange måter. Men synden har skilt himmel og jord, og bare troen kan se de ting som ikke sees, i de ting som sees.

Jesus var i himmelen mens han levde på jorden (Joh 3,13). Alle tings vesen lå åpent for ham. Gud og hans rike, Satan og hans rike så han og fulgte overalt. Han åpnet sin munn i lignelser (Matt 13,35).

Han talte om naturen. Han hadde sett på skyene og himmelen som er rød om kvelden, på solen i sin herlighet, på himmelens fugler i deres glade sorgløshet og på markens liljer i deres prakt. Han hadde sett slangenes klokskap og duenes enfold, ørnens skarpe blikk og plutselige nedslag, hønen som samler kyllingene under vingene sine, og vinden som blåser dit den vil. Han så vintreet og grenene, de gode og de dårlige trærne, fikentreet og bladene på det og sennepsfrøet og hvordan det vokser. Alt dette ble for ham et bilde på himmelske ting.

Han talte om mennesket, om forholdene og gjøremålene i menneskelivet. Han talte om øyet som legemets lys, om øyet og hånden som setter liv og helse i fare og må hogges av, om de syke som trenger lege, om faren som gir barnet sitt gode gaver, og om moren som gleder seg over at et barn er født til verden.

Han talte om vennen som viser seg vennlig mot sin neste, om hyrden og hjorden, om kongen og folket hans, om herren og forvalterne hans, om kjøpmannen som søker etter fine perler, om såmannen som går ut for å så, om fiskerne som kaster ut nota, ja, endog om de små barna som leker på torget. I alt dette så han bilder av evig sannhet og åndelige forhold.

Han la også merke til menneskenes dårlige og onde veier: den urettferdige dommeren, som ikke fryktet Gud og ikke hadde respekt for noe menneske, den rike mannen som stolte på sine jordiske eiendeler, den ubarmhjertige tjeneren, som ikke ville tilgi, enda han selv sto i gjeld til barmhjertigheten, den uærlige forvalteren, mannen som begynner å bygge uten å regne over kostnaden, tyven og røveren og leiekaren. Også her ser han åndelige lover og evige følger.

Han la merke til de vanlige tingene og hendelsene omkring seg: saltet, lyset og lysestaken, huset og grunnvollen, døren, brødet og vannet og den gode husbondens måte å gjøre ting på. Han talte om bryllupsfesten og bryllupsklærne. I alt så han det som er virkelig og varer evig.

Og hvor stadig bruker han ikke Skriftens billedspråk! Han taler om templet som sitt legeme, om mannaen i ørkenen, om kobberslangen, om vannet som ble øst under høytiden, og om vingården som ikke bar frukt, i samsvar med den måten Gud hadde talt om disse tingene til sitt folk.

Denne undervisningen i lignelser har ikke som formål å gjøre vanskelige sannheter lettere for en sløv forstand eller en sovende samvittighet. Den har til formål å skjule den kostbare perlen for den late og verdslige og å vekke sinnet og forberede hjertet hos den oppriktige.

Men hovedformålet er, etter billedtalens ånd, å innprente oss at vi allerede nå er i evigheten, at den samme Gud omgir oss overalt, at det usynlige riket blir åpenbart i det synlige, og at Gud og hans sannhet og hans rettferdighet er den sanne virkeligheten og kjernen.

Billedspråkets mening bygger på det store grunnleggende faktum at Gud er Skaperen, og at Kristus er «opphavet til Guds skaperverk» (Åp 3,14). Derfor må det være en stor parallell mellom naturens rike og åndens rike. Og ettersom alt blir holdt oppe for Kristi skyld, i ham og til ham (Kol 1,16–17), må det være en stor parallell mellom historien – hendelsene og forholdene som oppstår under Guds forsyn – og nådens historie i forløsningen.

Det er bare ett Guds Ord, og han gir seg uttrykk i naturen og i den åndelige verden. Derfor har vi slike slående likheter. «Hvis ikke hvetekornet faller i jorden og dør, blir det bare det ene kornet. Men hvis det dør, bærer det mye frukt» (Joh 12,24). Denne hemmelighetsfulle loven gjelder også i den åndelige verden, og den finner sin mest underfulle og fullkomne oppfyllelse i Jesu Kristi død og oppstandelse. Derfor er vi forberedt på å finne bilder på Kristus i alle områdene av Guds rike, fra det laveste til det høyeste.

På det laveste trinnet framstilles Kristus som steinen, klippen, bildet på styrke, fasthet og uforanderlig stabilitet, grunnvollen som ikke kan rokkes. Men han ligner også en plante. Hans er livet, likesom han gir liv. Derfor kalles han Spiren, *tsemach* (צֶמַח, «spire», Sak 3,8), som på den enkleste og mest allmenne måte står for tanken om levende, voksende liv. Og det i sin høyeste og edleste form, for han er vintreet, og i sin mest yndige og vakre skikkelse, for han er rosen.

Men han blir også avbildet i et høyere rike enn plantenes. Han er sterk og kongelig som løven. Han er saktmodig og mild, dragende og tålmodig, «skapt til å lide», som lammet.

Men vi stiger enda høyere. Han kalles «Menneskesønnen». For alt som er virkelig menneskelig etter Guds tanke – visdom og kjærlighet, viljens styrke og hengivelsens mildhet, samlingen om Gud og den vide godheten mot alle, arbeid og kraft og den stille hvilen og den festlige sabbaten –, alt som er virkelig menneske, finner i ham sitt fullkomne uttrykk og sin oppfyllelse.

Og fremfor alt er han den sanne lille verden, mikrokosmos, han som alt er skapt i og ved og blir holdt oppe av. Han er selve ånden i alt, i den grad det har virkelig væren. (*Synden har ingen virkelighet i seg selv.*)

Han er herlighetens Herre, Faderens Sønn, Gud av Gud og lys av lys. Faderen ser alle ting i ham, han som er opphavet til Guds skaperverk. Og vi lærer, til vår

usigelige glede, med tilbedende hjerter og øyne fylt av lys, å se alle ting i ham og ham i alle ting.

Jesus taler om seg selv som kongen, hyrden, vennen og brudgommen, mens Ånden blir omtalt under bildene vind eller pust, ild, olje, vann og due.

Naturens bok blir særlig stadig stilt fram for oss for at vi skal lese i den og på dens sider finne igjen de samme underfulle sannhetene som Ordet har talt tydeligere i Guds vitnesbyrds skrevne bok. Alexander von Humboldt har lagt merke til (i «Kosmos») at det ikke finnes noen bok fra oldtiden som iakttar naturen så kjærlig og trofast som Bibelen. Et slikt vitnesbyrd er velkomment. Det bekrefter det vi ikke kunne vente skulle være annerledes.

Også når det gjelder naturen, kan vi si: Gud elsker sine barn. Hans henders verk er kjære for ham, og han viser ofte til dem, til himmelen og jorden og havet, til stjernene og til trærne og markene. Hvor finnes det en slik naturskildring som den vi finner i Jobs bok, i de ordene som legges i Herrens egen munn (Job 38–41)? Slik han sa fra begynnelsen, er hans verk «overmåte godt» (1 Mos 1,31), underfulle i sin skjønnhet og forunderlige i visdom og storhet.

Men her kan vi også si: «Gud er sin egen tolk.» Han forklarer oss hva lyset og solen betyr. Han forklarer oss hva det betyr at himmelen er høyt over oss, og hva den safirblå himmelen over Sinais svarte skyer er et bilde på.

Han forklarer oss hva regnet og snøen betyr, som faller ned fra himmelen og ikke vender tilbake dit, men vanner jorden og får den til å bære og gro, så den gir såkorn til såmannen og brød til den som eter (Jes 55,10). Han taler til oss om fjellene og klippene og om hva deres styrke og urokkelige fasthet er et bilde på, om kildene og brønnene som gir vederkvegelse i ørkenen, og om honning fra bikaken.

Om alt som er i himmelen og på jorden og i havet, taler Gud ofte, og han viser oss at alt er skapt ved Ordet, det vil si ved Kristus, og derfor taler om ham og vitner om ham. («*Hele den synlige verden er en stor bibel, full av lignelser, billedtaler og læresetninger. De ble skrevet før det fantes mennesker til å lese dem, for at mennesket straks etter at det var skapt, skulle kunne begynne å lære og stave. Du har vel sett en skolemester skrive på tavlen før barna er samlet, så han ikke skal miste tid, men kan begynne undervisningen straks.*» – Alban Stolz, *Vater Unser.*)

I dette billedspråket er alt så enkelt og så virkelig at det taler til hjertet. Ingenting er tvunget her. Den åndelige meningen fortrenger ikke den umiddelbare og første meningen i Guds verk, som er at de viser hans visdom, makt og godhet. Den skyver den ikke engang i bakgrunnen.

Den åndelige meningen er heller ikke en moral som er hengt på i etterkant, slik noen haltende fabler trenger en forklaring. Vi elsker og verdsetter selve verkene desto mer jo mer vi knytter dem til den indre tanken, slik Gud gjør. Gud tolker seg selv når han tolker sine verk, for det er bare én Gud, Skaperen og Forløseren.

Dette billedspråket går inn i de minste detaljer i hele Skriften. Hvor mye vi forstår av det, varierer etter vårt sinnelag og vår dømmekraft. Farger og tall, selve sømmen på rommets og tidens kledning, har betydning: blått, purpur,

karmosin og hvitt i tabernaklet, svart og grønt, og regnbuen med sin dobbelte side, den ytre og den indre. Det samme gjelder tallene tre og sju, som knyttes til Gud og de himmelske ting, fire, tallet for jordisk fullstendighet, og ti, tolv, førti og andre, som jeg bare vil nevne her.

Og i dette billedspråket er det, som det allerede må være klart, ingenting vilkårlig. Bildet går som regel gjennom hele Skriften, slik som slangen (fra 1. Mosebok til Åpenbaringen), ekteskapet, brudgommen og bruden, kvinnen, datteren Sion og Lammets brud, Babel (1. Mosebok, Daniel og Åpenbaringen), dyret, som er verdensmakten, duen, som er bildet på Ånden (1 Mos 8; Matt 3; Høysangen), og mange andre. Gud taler på en fullkommen måte. Vent fullkommenhet, så vil du finne den etter ditt behov og din evne.

(*Jeg vil i forbifarten nevne Skriftens underfulle åndelighet og visdom når den bruker noen bilder både om det gode og det onde. Kristus kvier seg for eksempel ikke for å si: «Vær da kloke som slanger» (Matt 10,16). Peter kvier seg heller ikke for å sammenligne Satan med en løve (1 Pet 5,8), enda han visste at løven var et bilde på Jesus, «løven av Judas stamme» (Åp 5,5). Slike eksempler viser oss hvor forskjellig Bibelens billedspråk er fra hedenskapets. Alt menneskelig billedspråk har av natur en dragning mot det hedenske.*)

Gud underviste Israel ved bilder, ved bilder i en svært stor, vid og mektig målestokk. Deres egen historie var lignelsen. Abrams utvelgelse, Isaks fødsel, utvandringen fra Egypt, Israels vandring i ørkenen, krigene og seirene deres, Davids regjering, Salomos herlighet og fangenskapet i Babylon – alt dette var sinnbilder. Det samme var de store mennene deres: Josef, Moses, David og Jona. Det samme var høytidene og forskriftene deres. Og fordi alt pekte fram mot det som skulle komme, ja, mot Kristus og hans rike, ble sinnbildene til forbilder.

Derfor har hver del av Skriften en mening og en anvendelse som ingen enkelt tid uttømmer. Den oppfyller seg selv stadig på ny. «Ikke noe profetord i Skriften er gitt til egen tydning» (2 Pet 1,20).

Israels vandring gjennom ørkenen er våre egne erfaringer på vår pilegrimsferd på jorden. Hver kristen taler om sitt Mara og Elim, sitt Massa og Meriba og Refidim. Tusener har opplevd Salmenes mange slags erfaringer som sine egne. Og ingen prest som kjente kårene deres og led med dem i sorgen, kunne ha bedt med dem og gitt uttrykk for følelsene deres og sunn veiledning for tankene deres med bedre egnede ord enn ordene til David, Isais sønn.

Jesu fiender, fariseerne, saddukeerne, Pilatus og Herodes, folket som ropte: «Korsfest ham!», og Jerusalems døtre som gråt – alle disse finnes i dag, slik de fantes for atten hundre år siden. Maria og Marta, Peter og Johannes, Natanael og Tomas er evige skikkelser. Skriftens bilder blekner aldri, fordi Ånden skriver etter tingenes vesen.

(«*Det er merkelig hvordan Guds barn av seg selv leser Ordet på denne måten, lenge før han vet hvorfor han gjør det. For den åndelige sansen i ham, som er kommet langt foran hans åndelige dømmekraft eller styrke, drar seg instinktivt mot det som passer til den, og tar det i bruk. … Og jo mer han grunner på disse tingene, desto mer forundrer han seg over hvor rik og nøyaktig likheten mellom ham selv og Israel er.*» – *Jukes, The Mystery of the Kingdom, s.* 14.)

Forbildene ble gitt for å gi lys, og på en slik måte at de gjorde et uutslettelig inntrykk. Dessuten blir lærdommer overlevert tryggere gjennom forbilder som dem i tabernaklet – alteret, lysestaken, skuebrødene, forhenget og så videre. Alle betydde de sannheter, og selve plasseringen deres og de handlingene som var knyttet til dem, rommet viktig åndelig undervisning.

Det følger på ingen måte at folket ikke så og kjente det som forbildet pekte på. Tvert imot vet vi fra Salme 51 og 119 at den sanne israelitt trodde at det fantes en skjult visdom og en underfull kjerne i loven og forskriftene.

Hvor mye det dypeste og mest åndelige troende sinn dveler ved sinnbilder og forbilder, ser vi av at Johannesevangeliet inneholder flere henvisninger til Skriftens sinnbilder, både fra naturen og fra jødenes historie, enn noen annen del av Ordet. Hvor mange sinnbilder blir det ikke hentydet til i det første kapitlet! Ordet, som alt ble skapt ved (1 Mos 1), Ordet som tok bolig iblant oss (2 Mos 25,8; 29,45), Herrens herlighet, *sjekina*, i telthelligdommen (2 Mos 40,34), Herrens vei (Jes 40), Jakobs stige og påskelammet.

I kapittel 2 har vi forbildet i templet. I kapittel 3 har vi den nye fødselen, Ånden som vinden som blåser dit den vil (Esek 37), kobberslangen, Isaks ofring og brudgommen og hans venn. I kapittel 4 har vi billedspråket om vannet (Jesaja og Esekiel) og om høsten.

I det sjette kapitlet leser vi Frelserens utlegging av mannaen, og i det sjuende leser vi, i forbindelse med høytidens skikk, Kristi henvisning til livets vann som en øser med glede av frelsens kilder (Jes 12,3). Legg merke til bildet av lyset og av tjeneren og sønnen (kap. 8). I kapittel 9 møter vi den åndelige meningen i blindheten.

I kapittel 10 har vi lignelsene om døren, saueinnhegningen, leiekaren, hyrden og den todelte hjorden, i kapittel 11 oppstandelsen, den åndelige og den virkelige, og i kapittel 12 den store lignelsen om hvetekornet. I kapittel 13 har vi den sinnbildlige handlingen da han vasket disiplenes føtter, og i kapitlene 14–16 Farens hus med mange rom, vintreet, Vennen som gir sitt liv, og vennene som blir vist fortrolighet, og kvinnen som gleder seg over barnet som er født.

Det er Johannes som legger merke til at Kristi tørst på korset var en oppfyllelse av profetien (Joh 19,28), og som skriver ned at de forbilledlige forutsigelsene ble oppfylt: «Ikke et ben skal brytes på ham», og at han ble gjennomstunget (Joh 19,36–37; 2 Mos 12,46; Sak 12,10).

Johannes dveler særlig ved motsetningen mellom lys og mørke, liv og død. Han taler ofte om å «ete og drikke», om «livets brød» og om «livets vann». Jeg har gitt denne raske oversikten over de mer slående og opplagte hentydningene for å vise at det sinnbildlige synet dominerer i sinnet hos ham som sto Jesus nærmest på jorden, og som har skrevet det menigheten til alle tider har kalt det åndelige evangeliet.

5. Guds Ånd favner alle sider. Med tanke på Gud er han én Ånd. Med tanke på oss blir han framstilt som de sju ånder (Åp 1,4). Derfor favner også Skriften, Åndens verk, alle sider, selv om den kommer i ydmykhet, i en tjeners skikkelse. Den rommer sannheten fra alle dens sider.

Som i naturen er det også i Skriften en «systematisk mangel på system». (*Hamann*.) Derfor er det ikke så lett å se at den er fullstendig, slik det ville vært om den var ordnet som en botanisk hage og hadde en innholdsfortegnelse som viste at alt fra A til Å var med.

Gud har ordnet det slik av mange grunner. En av dem er utvilsomt at vi skal bruke boken på en åndelig og ikke på en mekanisk måte. Ikke hukommelsen, men samvittigheten, ikke forstanden, men hjertet, ikke en overflatisk underkastelse av viljen, men et sinn som er blitt likedannet – eller rettere: Ånden, som virker dette – kan sette oss i stand til å bruke Skriften rett.

Derfor gir Frelseren oss en dyp lærdom når han gjendriver Satans skriftsitat med ordene: «Det står også skrevet» (Matt 4,7). Hva betyr dette ordet «også»? Motsier det ene skriftstedet det andre? Eller er det ene så klart og det andre så dunkelt at vi må holde oss til den tydelige erklæringen og la det dunkle ordet ligge? Eller er det ene skriftstedet ytterliggående? Går det for langt? Må undervisningen i det modereres og rådet det gir, tas med forbehold? Langt derifra! Hele Skriften, det vet vi, er fra Gud og nyttig.

Hva betyr så «Det står også skrevet»? Det betyr at Den Hellige Ånd leder samvittigheten og hjertet til det rette stedet, som gir lys og bud for den nåværende stillingen og nøden. Det skriftstedet motstanderen siterte, var helt sant og svært dyrebart, men anvendelsen var gal og stred mot Ånden. «Det står også skrevet» modererer altså ikke det Bibelen sier, men setter det i sitt rette lys.

Følg Skriften av all kraft. Gå inn i hele meningen i hver lære og hvert faktum, og gjør ikke eggen sløv med et utsagn som tilsynelatende sier det motsatte. Paulus lærer for eksempel rettferdiggjørelse av tro alene, og Jakob legger stor vekt på gjerningene. Legg ikke de to utsagnene sammen så å si som tall og regn ut et gjennomsnitt. På den måten er du sikker på å misforstå både Paulus og Jakob.

«Uten gjerninger» er selve summen og innholdet, kjernen og margen, styrken og herligheten i Paulus' vitnesbyrd. Hele hans forkynnelse er samlet i denne erklæringen om frelse av nåde. Hele hans historie og åndelige erfaring har sitt midtpunkt her. All hans nytte og lidelse, hans innflytelse og gjerning, er knyttet til dette troverdige ordet om rettferdighet uten gjerninger, om nåde som er blitt overstrømmende for den største av syndere (1 Tim 1,15).

Dette er roten, og uten den kan det, som han viser, ikke finnes noe sant liv, samtidig som roten ikke kan være til uten å vise seg i rettferdighetens frukter. Det er nettopp nåden som opptukter oss til å fornekte ugudelighet og de verdslige lystene (Tit 2,11–12). Gjør du Paulus' lære på dette punktet mindre skarp eller vanner den ut, forsvinner hele Paulus i det uklare, med sjel og ånd, lære og gjerning, tjeneste og brev.

Og hva Jakob angår: Det finnes dem som kaller ham praktisk og gjerne vil se ham som en nødvendig og sunn motvekt – ikke mot Paulus, for Paulus er nå «den hellige Paulus», og brevene hans står i den autoriserte Bibelen, men mot Paulus' ånd, mot Paulus' lære og evangelium.

Forstår de hvem Jakob taler til, og hvem han taler om? Vet de hva han mener med gode gjerninger? Har de tatt imot hans vitnesbyrd om at mennesket, for

å bære frukt, må fødes på ny ved Guds suverene og mektige vilje, gjennom at sannhetens ord blir plantet inn i det? Kan de også si: «Etter sin vilje har han født oss ved sannhets ord, for at vi skal være en førstegrøde av hans skapninger» (Jak 1,18)?

Forstår du Paulus rett, vil Jakob bare styrke deg i den sanne nåden som du står i. Han ser troen som en kraft gitt av Gud og den troende som en som er født av Guds egen vilje ved sannhets ord. Derfor vil hans spørsmål og formaninger, som sunne prøvestener og advarsler, bare rotfeste deg dypere i det ene vintreet som vi ikke kan bære frukt uten (Joh 15,5).

Når vi er i tvil og sorg, nedbøyd av en følelse av synd og uverdighet, eller når vi fristes til å stole på våre egne gjerninger og vår egen framgang, la oss da huske at det står skrevet: «Av nåde … ikke av gjerninger» (Ef 2,8–9). Når vi fristes til falsk trygghet og likegyldighet, la oss huske at det også står skrevet: «Vær edrue, våk!» (1 Pet 5,8), «Følg meg!» og «Arbeid på deres frelse med frykt og beven» (Fil 2,12).

Det står skrevet: «Gi ikke hundene det hellige, og kast ikke deres perler for svin» (Matt 7,6). Men husk at det også står skrevet: «Forkynn Ordet! Vær rede i tide og utide» (2 Tim 4,2). Det står skrevet: «Jeg er viss på at … ingen … skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus» (Rom 8,38–39). Og det står også skrevet: «Dersom dere lever etter kjødet, da skal dere dø» (Rom 8,13).

Det står skrevet: «Alt er tomhet» (Fork 1,2). Og det står også skrevet: «Jorden hører Herren til – og alt det som fyller den» (Sal 24,1). Det står skrevet: «Hvem av dere kan vel med all sin bekymring legge en eneste alen til sin livslengde?» (Matt 6,27). Og det står også skrevet: «Voks i nåde og kjennskap til vår Herre og frelser Jesus Kristus!» (2 Pet 3,18). Husk det som står skrevet om Kristi guddom, og det som også står skrevet om at han gikk fram «i visdom og alder og i velvilje hos Gud og mennesker» (Luk 2,52).

Det står *også* skrevet, men ikke skrevet *mot*. Spør deg bare selv: Hvem er det som siterer, og i hvilken hensikt? For Satan siterer Skriften til sitt eget formål. Også det i oss som ikke har sans for det som hører Gud til, siterer Skriften – det som bare har sans for det som hører menneskene til, og som Jesus knytter direkte til Satan (Matt 16,23). Det fører oss enten inn i falsk tillit eller falsk frykt, enten inn i sykelig passivitet eller falsk virksomhet.

Å finne «det står også skrevet» er mer samvittighetens enn hukommelsens verk. Våre feil i utleggingen er langt oftere moralske enn intellektuelle. Det er et høytidelig livsverk for Guds åsyn å bruke Bibelen rett. Også her ser vi den store plassen Gud har gitt Ånden.

Fordi boken ble skrevet av Ånden, kan den ikke brukes trygt og ikke fylle sitt praktiske og høytidelige formål uten at den samme Ånd stadig leder og velsigner. Som en død bok er den til liten nytte. Den krever en samvittighet som stadig blir gjort levende og holdt i øvelse.

6. I sammenheng med denne store sannheten, Skriftens inspirasjon, kan du tenke over Skriftens særegne stil. Hver bibelleser blir slått av den underfulle stilen i denne boken. På dens sider finner vi en enkelhet og en dybde, en storhet

og en skjønnhet, en glød og en inderlighet, en korthet og en rikdom som ingen annen litteratur noen gang har nådd.

De største forfattere, diktere og kunstnere har lagt merke til dette og erkjent det. Johannes von Müller taler om Moses som det store forbildet for historieskrivere. Goethe innrømmer at det aldri er skrevet en idyll som Ruts bok, og at fortellingene i 1. Mosebok har en utsøkt og enestående ynde. Det Schiller, Lord Byron og mange andre store diktere har sagt, blir ofte sitert og er godt kjent.

Men hvorfor er Bibelens stil så underfull, spør vi. De mennene som skrev Bibelen, tok ikke sikte på kunstnerisk virkning. De tenkte ikke på å være opphøyde, gripende eller malende. De glemte seg selv, rolig og stille, mens de skuet og skildret det som i kraft av sin egen betydning og skjønnhet ikke trenger noen anbefaling eller pynt. Nettopp dette, at de ikke var opptatt av seg selv, gir skriftene deres en slik underfull kraft.

I menneskelig diktning er det alltid noe kunstig, uvirkelig og selvbevisst. Den er ikke helt og holdent det spontane og sanne utbruddet av indre tanker og følelser. Hvor annerledes er ikke Davids salmer og Jesajas profetier! Her er alt poetisk fordi alt er virkelig. Og alt som er virkelig her – Gud, hans rike, sannhet og kjærlighet, tro og bønn – er poetisk og opphøyd i høyeste forstand. Bibelens poesi minner oss om den søte sangen som stiger opp fra den glade fuglen i den ensomme skogen.

Forskjellen mellom Skriftens stil og stilen i menneskelige skrifter er den samme som forskjellen mellom Guds verk i skapelsen og et menneskes verk i kunsten. I denne avledede forstand gjelder også det apostelen sier om Guds ord, at det er levende (Hebr 4,12), og det Luther pleide å si på sin kraftige måte: «Det har hender og føtter.»

Det er forskjellen mellom en rose fra hagen og en rose av voks. Kunstverket kan være mer fullkomment og feilfritt enn den levende blomsten, som kan ha noe uregelmessig og noen skavanker. Likevel utbryter vi når vi ser den virkelige rosen: «Så vakker! Så deilig den dufter!» Når vi ser kunstnerens verk, sier vi: «Så flink!» I det ene tilfellet blir hjertet og øyet glade og fortapt i beundring over gjenstanden. I det andre tilfellet vekkes en følelse av en helt annen og lavere art.

«Slik det er i naturens bok, er det også på Den hellige skrifts sider. Begge er fra den samme guddommelige hånd. Og om vi bruker den samme granskningen under forstørrelsesglass på Den hellige skrifts språk som den vi bruker når vi undersøker skjønnheten i naturens verden, og som åpenbarer for oss utsøkte farger og den mest yndige vev i en blomsts kronblad, en plantes fibrer, en fugls fjærdrakt eller et insekts vinger, vil vi oppdage nye kilder til glede og beundring i de minste deler av Den hellige skrift.» (*Canon Wordsworth.*)

Vi kan også si at Bibelens stil forholder seg til stilen selv hos de mest åndelige og dype menneskene som havet til en innsjø eller en elv. For i Bibelen blir alt sett fra det høyeste ståsted og etter sitt sanne vesen og sin sanne plass i historien om Guds ordning. I Bibelen ånder vi evighetens luft.

«Skriften ser alle ting fra en stor høyde. Derfor svarer uttrykkene den bruker, til et annet mål og et annet perspektiv enn verdens, og derfor synes Skriften overdreven for verden. Dette absolutte og fullkomne synet og målet i Skriften,

som vi alltid burde se som målestokken for alle våre tanker og ord, kan vi særlig legge merke til i Skriftens skildring av skapelsen, forløsningen og alle tings ende. Hvor paradoksalt og overnaturlig!» (*Oetinger, Bengels venn, som døde i 1782 som prelat i den württembergske kirke* i *Murrhardt, Etwas Ganzes vom Evangelio*, s. 148.)

Videre: Bare han som kjenner menneskehjertet, er i stand til å tale til menneskets hjerte. Andre skrifter henvender seg framfor alt til forstanden og fantasien, eller til samvittigheten og følelsene. Men Skriften taler til mennesket, til «alt som i meg er» (Sal 103,1), til det innerste og skjulte midtpunktet som alle tanker, ord og gjerninger går ut fra. Denne gjennomtrengende egenarten ved Skriftens stil er et annet tegn på at den har sitt opphav i Gud.

Skriften taler til menneskets hjerte. På hebraisk står det i Jes 40,2: «Tal til Jerusalems hjerte» (NB: «Tal vennlig til Jerusalem»). Det betyr ikke bare å tale slik at det påvirker viljen og vekker sterke følelser, men å åpenbare hjertets hemmeligheter (1 Kor 14,25; Jer 17,10; Ordsp 15,11) og fylle dets lengsel etter evigheten med noe fullkomment.

Skriften framstiller hjertet som en liten verden. «Når Guds mann taler, griper hans ord hundre ting i denne lille verdenen. Det som var skjult, blir dratt fram, de falske innbildningene blir gjort til skamme, og fortvilelsen roper om hjelp og søker ankerfeste.» Hjertet kjenner forskjellen på et menneskelig og et guddommelig ord.

Bibelens stil har enda en egenart: Den er hjemlig og fortrolig. Tonen er faderlig og vennlig, den vinner vår tillit og ånder kjærlighet. Skriften er underfullt omfattende, og likevel svært detaljert og personlig. Den er ubøyelig og streng, majestetisk og forferdelig, og likevel full av hensyn og ømhet.

Samtidig som Gud åpenbarer sin allmakt og allvitenhet og lar oss kjenne at han er Gud og at det ikke finnes noen annen, taler han fortrolig til oss. Han forklarer oss sine veier, sine motiver og sine planer. Han lar oss lytte til sin pakt med sin Sønn, og han ber oss glede oss over de åpenbaringer av godhet og herlighet han skal gi i framtiden.

«Jeg leser i Bibelen min», sier den kristne gjerne, og det viser at Gud i denne boken taler til ham personlig som til sitt barn, og at han i denne boken finner Guds særlige budskap, som bøyer seg ned til hans personlige nød og tilstand. Vi har den samme følelsen av personlig eiendomsrett til Bibelen som et barn har til et brev som er skrevet til ham alene, med hentydninger til hans arbeid og lek – «brevet hans».

Skriften taler med myndighet og ikke som andre bøker (Matt 7,29). Ut av en uuttømmelig fylde meddeler den oss det som er til gagn. Hemmeligheter som vi ikke trenger å kjenne for vårt nåværende liv, eller som vi ikke kan kjenne i vår nåværende tilstand, lar den ligge uten å forklare tausheten. Den gir oss slike brokker av Satans og englenes historie som den finner det rett å gi, og på en slik måte at vi blir overbevist om at brokkene hører til et sammenhengende og fullkomment hele som han kjenner godt, han som Skriften i sannhet kommer fra.

Nettopp dette brokkvise ved Bibelen vekker i oss en dyp følelse av ærefrykt og tillit, mens vi lytter til røsten fra ham som alle ting er av, han hvis veier er høyere enn våre veier (Jes 55,9), og som i sin miskunn og visdom «lærer deg å gjøre det som er deg til gagn» (Jes 48,17).

Skriftens stil er altså svært underfull. Den som har smakt denne vinen, oppdager straks hvor flaue alle menneskelige bøker er til sammenligning. Sammenlignet med andre ord er Bibelens ord uuttømmelige, og likevel er de lettere å huske, og de blir sittende fast som nagler (Fork 12,11, etter Stiers oversettelse): «De vises ord er som brodder. Visdomsspråk som er samlet, sitter fast som nagler. De er gitt av den ene og samme hyrde.»

Sammenlignet med andre ord er de mer høytidelige og mektige, og likevel mer hjertevinnende og oppmuntrende. De er mer allmenne og omfattende, og likevel mer personlige og detaljerte. De er mer over oss, og likevel mer i oss. Kort sagt: De er lik Gud, han som alene er Herre og Far.

Vi må alle være enige i det gamle Oetingers særpregede ord: «Jeg finner meg bare til rette med Skriftens stil. Min egen stil og alle andre menneskers stil kan ikke tilfredsstille meg. Leser jeg bare tre eller fire vers, er jeg viss på at de er guddommelige, fordi de ikke kan etterlignes. Det er stilen ved det himmelske hoff. … Skriftens forfattere følger alle regler uten å ha regler, fordi ordet deres kommer fra livet. De bærer aldri fram noe gammelt uten noe nytt, som aldri før er blitt sagt slik. De flykter fra abstrakte definisjoner som fra pesten. De kler tankene sine og gir dem et legeme, men et slikt legeme at det aldri fører oss vill til det sanselige. Skriften beveger, skildrer og overbeviser. Hos Jesaja har vi ikke formelle setninger, men virkelige tiltaler som gir gjenlyd i hjertet og kaller oss til å la oss trøste ved Guds forløsning: ‹Si til Judas byer: Se, der er deres Gud!› (Jes 40,9). Alt er fylt av at Guds Ånd er nær: ‹Frykt ikke, for jeg er med deg!› (Jes 41,10). … De apostoliske mennene hadde ikke for vane å sette temaet sitt øverst, like lite som en maler ville skrive over sitt bilde av en hest: ‹Dette er en hest.› Og fordi inndelinger først og fremst er til nytte for de lærde, hadde profetene en annen måte å feste hovedpunktene som nagler i hjertet på. Folk trengte derfor ikke huskekunsten, men, som Temistokles sa om sin dårlige samvittighet, ‹glemselens kunst›. Jesaja har fullkomne inndelinger, men ikke slik en geometrisk flate er delt inn i ruter. Det er slik et menneske består av lemmer, og et tre av stamme og greiner.» (*Utvalgt fra forskjellige verk av denne fremragende teologen.*)

Kapittel 7. Praktiske betraktninger, særlig med tanke på vår tid

1. Bibelstudiet

Vi bør aldri åpne Skriften uten dyp ærefrykt og takknemlighet. Som en har sagt: «Den er himmelen som taler på jorden. I den hører vi den levende Guds røst.» Den samme vitnet på sitt dødsleie: «Når jeg går inn i den usynlige verden, venter jeg ikke å finne tingene annerledes enn Guds ord her har vist meg dem. Den røsten jeg da skal høre, er den samme som jeg nå hører på jorden, og jeg skal si: Dette er jo det Gud sa til meg. Og hvor takknemlig er jeg for at jeg ikke ventet med å tro til jeg hadde sett!»

(*Adolphe Monod, «Avskjedsord».*)

Når vi leser Skriften, bør vi nærme oss den som en helligdom, med ærefrykt og andakt, med et samlet sinn og et alvorlig og lærevillig hjerte. Og hvor takknemlige bør vi ikke være for denne åpenbaringen! For dens fylde og enkelhet, for de store sannhetene den folder ut og de små rådene den gir, for læren og trøsten, for fortidens historie og framtidens profeti, for de helliges eksempel og for alt det Guds barn har erfart.

Tenk om en engel fra himmelen, som i tusener av år hadde stått for Guds trone, kom ned til jorden, tok bolig blant oss og var villig til å dele med oss av skatten av sin kunnskap om de guddommelige ting. Hvor ivrig ville vi ikke søke hans selskap, og hvor oppmerksomt ville vi ikke ta vare på ordene hans!

Men Bibelen er bedre enn et slikt himmelsk sendebud. Den er gitt av Gud selv, som er den beste og mest fullkomne lærer. I sin uendelige visdom har han lagt både innholdet og formen til rette etter det vi trenger og etter den stilling vi har i denne verden. Han har åpenbart oss det som selv englene lengter etter å skue inn i. Hva kan være mer dyrebart enn hans eget språk og hans egne ord, som åpenbarer oss de innerste tankene og planene i hans hjerte?

Vi bør åpne Bibelen med den mest levende takknemlighet. Her er sannelig en skatt uten like. «Å, hvor høyt jeg elsker din lov! … Din munns lov er bedre for meg enn tusen stykker gull og sølv … søtere enn honning, ja, honning som drypper fra vokskakene» (Sal 119,97.72; 19,11).

Å tale om vår *plikt* til å lese Skriften er et svakt og blekt ord, som slett ikke svarer til hva saken er eller til det den kristne føler. Der det er ærefrykt, kjærlig-

het og tillit, der det er glede i samfunnet med Gud, ser vi ikke på bibellesningen som en plikt, en blant mange andre. Den står i en klasse for seg.

Å lytte til Guds røst er ikke én plikt blant mange, men både kilden til alle plikter og det som styrer dem. Det er ikke bare en gjerning som samvittigheten vår sier er rett. Nei, selve samvittigheten vår, ja, våre følelser, vår vilje og vårt sinn – hele vårt indre menneske – får lys og kraft fra dette ordet.

Vi føler at vi må lese Skriften, slik vi må ha mat for å holde liv i oss, og slik vi lengter etter å puste inn ren og frisk luft. Det er en nødvendighet, men ikke en ytre tvang som går mot vår natur og ligger på oss som en mekanisk byrde. Det er en nødvendighet i den forstand at hele vårt åndelige liv lengter etter den og ikke kan trives uten den.

Og er ikke én grunn til at livet vårt er så matt og svakt, ganske enkelt at vi ikke puster nok inn av Bibelens luft? Prekener, traktater og oppbyggelige bøker har ikke nok av det friske ozonet som bare Guds ord har.

Men kanskje trengs det også et ord om å lese mye i Skriften. Les hele Skriften, for den er en sammenhengende helhet. Forsøm ikke de historiske, de profetiske eller de lærende delene. Glem ikke Ordspråkene eller det lille brevet til Filemon. Tro ikke at Krønikebøkene er uten føde for sjelen. Gud har gitt oss det hele og vil at vi skal bruke det hele, for alt er «nyttig til lærdom, til overbevisning, til rettledning, til opptuktelse i rettferdighet» (2 Tim 3,16).

Vi protestanter taler mye, og iblant noe skrytende, om vår store ærefrykt og kjærlighet til Bibelen. Er det sannhet i det vi roser oss av? Elsker vi Bibelen ikke bare som en lærebok der vi henter bevis for vår lære, eller et våpenkammer der vi velger ut våpen for å slå motstanderne våre, men som Guds åpenbaring, som skal forme tankene våre og prege hjertene våre?

Er det ikke mange deler av Skriften som er så forsømt at svært få av oss ville savne dem om en trollhånd i morgen strøk dem ut av utgavene våre? Er det ikke mer en teori enn en virkelig og praktisk tro hos oss at alle Mose bøker og alle profetenes og apostlenes skrifter er inspirert, har myndighet og er nyttige? La oss virkelig være disipler som lærer, som ikke velger ut og ikke forkaster, men tar imot alt det vår Herre i sin nåde har latt skrive til vår lærdom.

Skulle et slikt flittig studium av Skriften gå ut over lesningen av oppbyggelig litteratur, kan vi være trygge på at vi i hvert fall ikke taper på det. Vi bruker med takk de bøkene der mennesker deler sine tanker og erfaringer med oss, men vi må alltid – ikke bare i teorien, men i praksis – la dem ha en underordnet plass.

Jo mer Bibelen får forrangen, desto større blir vår evne til å skjelne, og desto mer får vi virkelig gagn av det mennesker har skrevet. Et flittig studium av Skriften setter oss i den rette stillingen: Vi er ikke bundet av mennesker, men er villige til å lære med takk av alle Herrens tjenere.

Har noen kristen på sitt dødsleie angret på at han brukte for mye tid på å lese Bibelen og for lite på å lese menneskers skrifter? Men mange av Guds barn har sagt at de angret på at de ikke studerte Guds ord mer. La oss da gjøre slik de ville ha gjort om livet deres var blitt forlenget. La oss begynne nå, slik de i det høytidelige og klare lyset fra sine siste dager så at det var godt og klokt og velsignet å begynne.

(Denne tanken kan brukes på mange måter. Én har ofte slått meg: Kristne på dødsleiet ser alltid til Kristus alene og bare til Guds barmhjertighet. Da forstår de klart hva «rettferdighet uten gjerninger» (Rom 4,6) er. De ser det evige liv som Guds frie gave. Begynn med dette!)

La oss gi tid til å lese «hele Skriften» regelmessig og flittig. Les Skriften i sammenheng. Det er sant at hvert Guds ord er rent. Dyrebart er hvert uttrykk, og vi kan grunne på en eneste linje eller et eneste vers og bare finne at dybden er uuttømmelig.

Men ved siden av denne nøye lesningen og ettertanken bør det også være en raskere og sammenhengende lesning. Det finnes en feilslått ærefrykt som iblant står i veien for at vi forstår Ordet. Vi innbiller oss at hvert ord er trykt i kursiv, og får ikke tak i meningen i et helt kapittel eller et helt brev.

Samle hele sinnet når du leser Skriften, og bruk så forstanden på den som på en hvilken som helst annen bok. Å lese med ærefrykt rommer også de enklere tingene: oppmerksomhet, tankearbeid og alvor. Ånden er lovt for å åpenbare Skriftens sannheter for oss og bruke dem på oss. Men en av virkningene av Åndens innflytelse er nettopp at vi ærlig bruker forstanden på Bibelen.

Leser vi i en slags åndelig lammelse, med en dunkel følelse av å gjøre en plikt som på en eller annen måte skal komme oss til gode, misforstår vi hva Bibelen er. Ånden bruker den til å overbevise, undervise, trøste og lede, og det gjør han gjennom forstanden, samvittigheten og følelsene. Derfor har vi i Bibelen historie, argumenter, poesi, tankespråk, antydninger og formaninger. Alt i oss blir satt i arbeid av dette ordet, og jo mer Ånden hjelper oss, desto mer blir alle våre åndsevner og moralske evner satt i virksomhet når vi leser Skriften.

Igjen sier jeg: La oss gi oss til å lese Bibelen ofte, mye og ærlig, og la oss gjøre det i avhengighet av Guds nåde, for det er bare Gud «som gir vekst» (1 Kor 3,7).

2. Bibeldyrkelse

Den siste tiden har mange anklaget dem som holder fast ved Skriftens overhøyhet, for bibeldyrkelse. Når denne innvendingen kommer fra dem som ikke fullt og klart anerkjenner Skriftens guddommelige myndighet og inspirasjon, er den lett å tilbakevise. Men når det gjelder oss selv, gjør vi vel i å tenke over om ikke motstanderne våre her sier en sannhet som de selv ikke helt ser, og advarer oss mot en fare som vi lett overser.

Bry deg altså ikke om hvor anklagen kommer fra og hva den skal tjene til. Se på selve saken: Finnes det en slik tendens, et slikt onde, en slik fare? Jeg vet at mange kristne straks vil svare: «Vi kan ikke sette for høy pris på Bibelen eller ære og elske den for mye.» Det er helt sant. Faren er ikke at ærefrykten blir for dyp, men at den blir usann og uekte. Vi kan ikke tale, tenke eller føle for høyt om Skriften i dens levende sammenheng med Kristus og Ånden.

Men det kan finnes en måte å se Skriften på der den blir skilt fra Kristus og Den Hellige Ånd, og der vi overfører vår tro, ærefrykt og kjærlighet til en død bok. Det må sannelig regnes som avgudsdyrkelse: Vi setter noe – hvor godt og stort det enn er i seg selv, eller rettere i sitt forhold til Gud – i den levende Guds

sted. Den grove avgudsdyrkelsen er ikke kirkens fare. Etter reformasjonen må avgudsdyrkelsen nødvendigvis komme i en svært fin og forkledd form.

I en så viktig sak er det en plikt å tale tydelig, selv om en lett blir misforstått. Legg merke til at nettopp de punktene som er særlig viktige i vår tid, alltid er dem en lettest blir misforstått på. Den sannheten alle ser klart og godtar, er det ikke særlig nødvendig å peke på i tiden.

Med bibeldyrkelse mener jeg tendensen til å skille Boken, for det første fra Jesu Kristi person og for det andre fra Den Hellige Ånd, og slik sette Boken i stedet for ham som alene er kirkens lys og veileder. For å forklare denne dobbelte tendensen legger jeg fram følgende betraktninger.

Jødene så på Skriften som Guds ord. De æret selve bokstaven, voktet den med den største omhu og studerte den med utrettelig flid. De forsvarte nidkjært «Guds ord» som var betrodd dem (Rom 3,2), og roste seg av den underfulle skatten de eide.

Hvordan kunne det da gå til at de med en slik ærefrykt for Skriften og en slik kunnskap om den ikke kunne forstå det levende Ordet, Jesus Kristus? Herren forklarte selv hvordan det var. De mente at de hadde evig liv i Skriftene, men de hadde ikke Guds ord værende i seg (Joh 5,38–39). Var ikke dette bibeldyrkelse?

De forsto ikke Kristi ord og tok ikke imot det, enda det stemte så fullt med Skriften. Men ikke bare det: De så ikke likheten mellom Jesus og det bildet av Messias som Moses og profetene hadde tegnet, og som nå så underfullt og slående ble åpenbart for dem i herlig oppfyllelse.

De leste stadig den Skriften som klart og fullt beskrev trekkene hos Messias, Guds utvalgte tjener. Og da han som portrettet var tegnet etter, sto foran dem, kjente de ham ikke. De skjønte ikke hvem han var. Ja, til sist dømte de ham til døden «etter loven» (Joh 19,7) – altså på grunnlag av Skriften.

Hvordan kunne de lese så mye i Skriften uten å kjenne igjen ham som alle profetene vitnet om? De falt ikke ned for Jesus i tilbedelse. Hva tilba de da? Skriftens bokstav æret de, men Skriftens sum og kjerne, Skriftens virkelighet, Jesus Kristus, kjente de ikke engang igjen.

Her har vi en fullstendig misforståelse av Skriften forent med en rettroende tro på dens myndighet, et stort og nidkjært forsvar for den inspirerte beretningen og en høy lovprisning av den. Hvor slående og sørgelig er ikke dette! Jødene trodde Bibelen og forkastet Jesus. De roste seg av det skrevne ordet og drev Jesus ut av den elskede byen. De holdt Bibelen i den ene hånden og korsfestet Jesus med den andre. Ja, de anklaget ham for gudsbespottelse.

Om det finnes noe som svarer til dette blant oss, overlater jeg til leseren å dømme om. Er Bibelen for mange det den var for jødene – ikke den levende Guds røst, men noe som har tatt denne røstens plass, slik at de tror at den inneholder sannhet, men ikke tror den sannheten den inneholder? Finnes det under den bekjente ærefrykten for Bibelen virkelig ærefrykt for det ordet som kommer fra Gud, og blir det behandlet som det det er? Det er et spørsmål jeg bare peker på og legger fram.

Hvordan skal vi forklare at et folk kunne elske Skriften og hate Jesus, ære Skriftens bokstav, men ikke kjenne igjen røsten til ham som «mange ganger

og på mange måter» hadde «talt til fedrene» og nå talte til dem «gjennom Sønnen» (Hebr 1,1–2), Herren Jesus?

Det er bibeldyrkelsen som forklarer det. De satte «Bibelen» i stedet for Gud som talte i og gjennom denne boken. De mente at i stedet for en levende Gud som ledet dem og virket på dem, hadde de nå en bok som inneholdt alt, og det store var å forklare den riktig. De spurte – slik folk hos oss spør – «Hva var teksten?» og ikke «Hva er Ordet, Guds budskap?»

Det går fram av Salmene og profetene at Mose bøker ble flittig lest, og likevel var kallet til Israel stadig dette: «Vend om til Herren!» Forskjellen mellom den sanne israelitten og bibeldyrkeren var denne: Den ene så på Skriften som det som førte ham til Gud, en kanal Gud underviste, påvirket og trøstet ham gjennom. Den andre så på Skriften som noe som skulle erstatte Gud. Med andre ord: Den ble for ham en måte å bli kvitt Gud på.

Ånden hos disse tekstdyrkerne, som var blitt fremmede for Gud, kommer til uttrykk i ordet til en rabbiner: Nå som Gud har gitt loven, har han verken behov for eller rett til å gripe inn med flere åpenbaringer. Under påskudd av å ære Bibelen behandlet de i virkeligheten Gud som en som hadde sluttet å leve og herske blant dem.

Og nå begynte menneskers herredømme. For har vi Bibelen i stedet for Gud, begynner arbeidet til kommentatorene, utleggerne og kasuistene. Teksten er dunkel, kommentaren tydelig. Teksten er streng, kasuisten ettergivende. Teksten er dyp og mangesidig, utleggeren grunn og ensidig. Teksten vil ha sannhet i det indre og en helbredelse som går til roten, men overleveringen «leger mitt folks skade på lettferdig vis» (Jer 6,14).

Med tiden kom overleveringen til å bli regnet som mer verdifull, mer nødvendig og mer praktisk enn Bibelen. Det var naturlig. Når det ikke er noen levende Gud og Bibelen blir sett på som en erstatning for Gud, blir en klar og detaljert utleggelse av lovboken i virkeligheten viktigere enn selve lovboken.

At Israel æret Bibelen og korsfestet Kristus, er klart og slående for alle. Men kanskje har vi ikke tenkt nok over at dette gjelder alle tider, og at de prinsippene som ligger i det, har særlig betydning for kirken.

Denne formen for bibeldyrkelse finnes mest blant dem som ikke har tatt imot Guds budskap (selv om de godtar «Bibelen»), og som ofte blir styrket i sin tilstand ved at ingen viser dem at de bare har tatt imot Bibelen på en død måte.

Men det finnes en annen form for bibeldyrkelse som er farligere for Guds barn. Uttrykk som «Bibelen er protestantenes religion» er velmente og sanne til en viss grad, men de viser alt at forfallet har begynt. Der det er liv, og liv ved god helse, finnes ikke slike uttrykk.

Paulus ville aldri ha sagt at Skriften var den kristnes religion. Kristus var hans lys og liv. Hadde noen spurt ham mer om Kristus, ville han ha beskrevet ham slik Skriften vitner om ham, og slik Ånden hadde åpenbart Jesus for hans sjel. Det er ikke slik at Paulus tenkte annerledes enn vi om Skriftens guddommelige myndighet, tilstrekkelighet og fylde. Men han sto i det rette forholdet til Skriften.

Reformasjonskirkene vek snart bort fra det sanne og levende synet på Skriften. Luther så Skriften i dens forhold til Kristus og Ånden. Ja, mange av utsagnene hans feiler ved at de setter Skriften for mye under Åndens vitnesbyrd med vår ånd. De er uvarsomme, men egentlig bare sterke og ensidige uttrykk for det han følte så dypt: at vi ikke skal sette Bibelen i Kristi sted eller i Den Hellige Ånds sted, at Bibelens store verdi er at den vitner om Kristus, og at Den Hellige Ånd er den sanne som opplyser og underviser.

Luther var ikke varsom nok i det han hevdet. Han glemte også at Skriftens vitnesbyrd om Kristus var langt rikere og fyldigere enn han mente at det burde være. Men hans etterfølgere glemte altfor snart Skriftens sanne stilling.

Den Hellige Ånd står over Skriften. Ikke slik å forstå at det er noe i Skriften som ikke stemmer med det Ånden lærer, for hele Skriften er innåndet av Gud. Men kirken står i fare for å overse at Den Hellige Ånd er til, og at hun alltid er avhengig av ham, og for å sette Boken i Åndens sted.

Og nå begynner utleggernes og kommentarenes, kompendienes og katekismenes herredømme. For har vi Åndens undervisning i Boken i stedet for Åndens undervisning *ved* Boken, vil menneskene ha den trukket ut, forenklet, satt i system og ordnet. Og så står i praksis bekjennelsen over Bibelen.

Slik har det i stor utstrekning vært «tekst»-forkynnelse i stedet for forkynnelse av «Guds ord». Ordet var «utenfor» oss i stedet for å «bo» i oss. Og vårt vitnesbyrd har en annen tone og kraft enn apostlenes og de første kristnes. Deres vitnesbyrd var i Ånden og om Kristus etter Skriftene, mens vårt er blitt et vitnesbyrd om Bibelen med henblikk på Kristus og Den Hellige Ånd. Apostlene talte om Kristus og stadfestet og belyste vitnesbyrdet sitt med Skriftens profetier. De så først på mannen, og så på portrettet av ham i Boken.

Den forkynnelsen som bare gir seg ut for å være apostolisk, retter derimot først sitt eget og tilhørernes øye mot Boken og utleder av den at personen er til og virker. I det ene tilfellet blir inntrykket at forkynneren bringer et budskap fra Kristus, som er en virkelighet for ham, og han hevder at denne erfaringen av Kristus stemmer med Skriften. I det andre blir inntrykket at Jesaja, Paulus og Johannes lærer slik og slik, etter forkynnerens utleggelse.

Det ene er å forkynne Kristus, det andre er å forkynne *om* Kristus. Det ene er liv og ånd, det andre er mulig uten ånd og liv. Det ene er vitnesbyrd, det andre er en utleggelse av en annen manns inspirerte vitnesbyrd. Det ene er å forkynne Ordet (med eller uten tekst), det andre er tekstforkynnelse uten Ordet. Paulus forkynte Kristus. Vi har en tendens til å forkynne at Paulus forkynte Kristus.

Hvorfor sier Gud så ofte til sitt eget folk: «Jeg er Herren»? Hvorfor taler han så ofte og så alvorlig mot avgudsdyrkelse? Hvorfor lærer han oss stadig at Ånden gjør levende, og at bokstaven – også den gode og inspirerte bokstaven – slår i hjel (2 Kor 3,6)?

Fordi menneskets grunntendens er å sette skyggen i stedet for virkeligheten, form og omriss i stedet for fylden, regler i stedet for liv og døde ting i stedet for den levende Gud. Fordi vi liker å stå på fast grunn og ligner barn som ikke kan forstå hvilke søyler jorden, solen og månen hviler på. Fordi vi vil fange en solstråle i en felle i stedet for å stole på solen på himmelen. Derfor er vi alltid

tilbøyelige til å gjøre «kobberslanger» (2 Kong 18,4), «bibelsk lære» og tidligere erfaringer til guder.

Den mannen som først laget et krusifiks, mente det uten tvil bare som en hjelp for hukommelsen og andakten. Tanken på Frelserens kjærlighet og død fylte hjertet hans med anger, brennende kjærlighet, fred og glede. «Å, om jeg alltid kunne se en korsfestet Frelser slik!» Og hvorfor ikke? Er ikke den samme barmhjertigheten og kjærligheten som nå åpenbarer Kristus for sjelen, alltid hos oss? Skal det ikke komme manna i morgen?

Men han vil feste og sikre inntrykket. Han lager krusifikset, og nå har vi i stedet for Kristus et hjelpemiddel – en hjelp til andakten som snart blir en hindring og deretter en erstatning for den levende Kristus. For forfallet går fort. Snart er Kristus glemt, og krusifikset blir ikke et symbol, men et avgudsbilde. Og menneskene tenker ikke bare på krusifikset, men legger vekt på et bestemt krusifiks, med tre fra det og det stedet, som den og den helgenen har brukt, og så videre.

Men avgudsdyrkelse i vid og åndelig forstand er ikke begrenset til krusifikser. Bibelen kan bli protestantenes krusifiks.

Og så hender det at folk nå for tiden sier som jødene: «Tar du bort sabbaten og Bibelen, hva blir da igjen?» Og det er nettopp det jeg spør om: «Hva blir igjen?» Hva er igjen for mange såkalte «åndelige mennesker»?

Å, da din Herres Ånd kom til deg og lot deg se Jesus Kristus, synderes venn, og høre hans velsignede røst forkynne fred i hans blod – var det da en bok eller en person du var deg bevisst, en bekjennelse eller et liv, skriftlige garantier for Gud eller den kjærligheten som overgår all kunnskap (Ef 3,19), og den gleden som er usigelig (1 Pet 1,8)?

For oss er det å leve Kristus (Fil 1,21) og ikke noe annet, og vår trygghet er Kristus og ikke noe annet. Og nettopp derfor er vitnesbyrdet så dyrebart for oss – det vitnesbyrdet vi bare i Skriften har fullkomment, fullt og uten feil.

Verden mener om oss at vi blir ledet av Bibelen. For å forsvare oss og påvirke verden begynner vi å vise at vi har rett logisk, historisk og etisk når vi tror Bibelen. Men det vi burde ha preget verden med, er at vi blir ledet av Den Hellige Ånd, og at Kristus er vårt midtpunkt og vårt liv.

Bibelen er vårt forrådshus, der vi henter nærende føde. (Selv dette bildet er farlig, for uten Ånden finnes det ingen nærende føde, ikke engang i Johannesevangeliet og i Kristi egne ord.) Bibelen er vårt våpenkammer, der det finnes sverd og våpen til kampen vår. Men det vi skal vitne om, er ikke at vi har mat, men at vi har liv, og at Kristus er til. Ikke at vi er utrustet til krig, men at vi har kraft, nemlig Den Hellige Ånd.

Og når det gjelder å forsvare Bibelen eller Kristus – hvem har bedt oss om det? I hvert fall ikke Kristus. Han ba oss være hans vitner (Apg 1,8), ikke hans forsvarere, og han har lovt at dødsrikets porter ikke skal få makt over menigheten (Matt 16,18). Forsvaret har han i sin egen hånd, mens han har lagt vitnesbyrdet i vår.

Hele kirkens vitnesbyrd er Jesus Kristus, og det vitnesbyrdet skjer ved Guds Ånd. De som blir overbevist og lagt til vårt tall, blir det ved forkynnelsen,

som skjer «med Ånds og krafts bevis» (1 Kor 2,4). Når kirken argumenterer om Kristus og for ham, og særlig om «Bibelen», som om «Bibelen» var Guds garanti i stedet for Guds vitne, har den umerkelig kommet i en gal stilling.

Apostlene var vitner om Jesu oppstandelse – men hvordan? Hvorfor viste ikke Jesus seg selv for de vantro jødene etter oppstandelsen? Apostlene forkynte ikke bevis for det underfulle faktum at han var stått opp, men en oppstanden Frelser. Oppstandelsens kraft var deres, og Ånden overbeviste tilhørerne om livet i en oppstanden Frelser!

Vår tro skal ikke være grunnet på menneskelig visdom, men på Guds kraft (1 Kor 2,5). Når Herrens ord kommer til sjelen, bringer det sin myndighet, sin kraft og sin tiltrekning med seg, og hjertets svar er ikke: «Hva er dette for en bok?» men: «Hvem er du, Herre?» (Apg 9,5).

Slik kan selv Bibelen bli farlig. Men når Gud er en virkelighet for oss, når vi stadig husker at Kristus selv er alt i alle (Kol 3,11), og når vi tror at Den Hellige Ånd etter løftet bor i kirken og leder den, da er Bibelen sannelig høyst dyrebar for oss. Den er den Høyestes ord, og vi vil ta imot den med ærefrykt, takknemlighet og glede.

Dette er, tror jeg, det Edward Irving mente da han sa: «Med skam sier jeg det: De taler mer som en muhammedaner taler om Koranen, eller en jøde om Talmud, enn som en åndelig kristen som er forent med Kristus, taler om Kristi ord. For har jeg Kristus, har jeg mer enn hans ord – jeg har ham selv. Han bor i meg, og jeg i ham.

«Herfra kommer den uekte forestillingen om troen som jeg ikke kan tåle: at den bare er det leddet som binder menneskets sinn til Bokens beretning. … Men jeg sier dere, dere som smigrer for menneskenaturen: Troen er fremfor alt Guds gave. Og hvor den blir gitt, vil den kjempe mot naturen på alle dens veier.»

(*Edward Irvings verker, bd. 5, s. 357. Irvings ord er svært sterke og lett å misforstå. Men at de så lett blir misforstått, er nettopp et tegn på den sykdommen han beskrev.*)

3. Bibelens praktiske karakter

Gud har gitt oss sitt ord for at vi skal finne *ham* i det, og ikke for at nysgjerrigheten vår skal få næring, dyktigheten og lærdommen vår få noe å arbeide med, tungsinnet vårt få lindring, eller vi skal få en trygghet som bare bygger på at vi overflatisk har godtatt lærsetninger og løfter.

Husker vi det, skal vi bruke Boken til gudfryktig oppbyggelse i troen og erfare at den er nyttig. Da skal Bibelens praktiske karakter mer og mer åpenbare seg for oss. Praktisk i ordets sanne og fulle mening, ikke i den vanlige meningen, som setter det praktiske opp mot det lærende og bare tenker på ytre handlinger og livsvaner.

Ingenting viser tydeligere hva som er særegent for vår tid, enn den meningen ordet «praktisk» har fått i det åndelige livet. På andre områder vet menneskene godt å sette pris på teorien. Alle innrømmer at matematikk, astronomi og kjemi har praktisk betydning. Vi ser stadig at én eneste tanke, oppdagelsen av én eneste lov, blir den fruktbare kilden til de viktigste og mest mangfoldige resultater.

Men mens verden blir mer filosofisk i alt annet, blir den mer barnslig og overfladisk i de åndelige ting. Kunnskapen om Gud, om hans rådslutning, om hans kjærlighet til den evige Sønn, om Kristus, hans guddom og menneskenatur, om Åndens gjerning, om forsoningen, om foreningen med Kristus, om riket og om Frelserens gjenkomst – kort sagt teologien – blir regnet for gold teori og spekulasjon. Men å peke på enkeltstående plikter, ytre gjerninger og vaner, det kalles «praktisk». En venter liv fra de døde og en ren elv fra en uren kilde. Moralen blir bygd som et luftslott, uten gudsfryktens grunnvoll.

Kristus sier oss at å kjenne Gud og Jesus Kristus er livet (Joh 17,3), men verden står fast på at teologien – kunnskapen om Gud – er abstrakt og ikke har noen umiddelbar forbindelse med livets virkelighet. Det er den gamle historien, den gamle slangens filosofi: å være god uten Gud, å være lik Gud uten å kjenne, elske og stole på ham. Før trodde en at Gud var kilden til alt godt, og de som ikke ville lyde ham, sa: «Vi elsker synden.» Nå sier menneskene: «Vi elsker dyden, men vi kan ha den uten Gud.»

De store motivene Gud setter fram for oss, nemlig Jesu gjenkomst og den herligheten han skal gi sine tjenere; den store kraften Gud beveger hjertet med, nemlig lyset fra hans kjærlighet og hans åpenbaring av seg selv; hele Guds rådslutning, som apostlene forkynte, og som gjorde mennesker til jordens salt og Kristi levende brev – alt dette er ikke «praktisk» etter manges syn. De kjenner ikke den guddommelige kraften, full av liv, som denne læren har.

Og så tillegger de i virkeligheten menneskeord mer kraft enn Guds egne ord: formaninger fra menneskelig visdom og alvor og veltalende innskjerping av enkeltstående plikter og moralske leveregler (som ikke vokser ut av «roten»). De glemmer at Gud tross alt, og Gud alene, er liv. Han har liv i seg selv (Joh 5,26), og også hans ord har liv. Hans ord bringer ikke bare gode ting med seg, men det som er det første og vesentlige vilkåret for alt godt, nemlig liv.

For Ordet er levende (Hebr 4,12), og når det blir kjent som Guds røst, er det mektig. Kristi ord er ånd og liv (Joh 6,63). Derfor blir de sammenlignet med såkornet, som ser ubetydelig ut, men som snart viser livskraften sin når det blir tatt imot i god jord. Ofte spirer kornet og vokser seg høyt uten at vi vet hvordan: «først strå, så aks, så fullmodent korn i akset» (Mark 4,28).

Når Guds ord blir tatt imot som Guds ord, blir det ikke liggende i oss som en død og treg masse, et rent tillegg til kunnskapen vår. Det er stadig virksomt og vokser i tankene og ordene våre, i ferd og vandel, og bærer frukt, «en hundre foll, en seksti foll, en tretti foll» (Matt 13,23).

Men det står også skrevet at vi skal «legge av alt som tynger» og «ta ydmykt imot Ordet som er innplantet» i oss (Hebr 12,1; Jak 1,21). Vi skal holde fast på Ordet, gjemme det i hjertet (Sal 119,11) og passe på at fienden ikke tar det fra hukommelsen og kjærligheten vår.

Videre er dette ordet, levende og virksomt som det er, som et sverd. Det har en kraft som deler, skiller og trenger igjennom. Det går inn i menneskets innerste dyp og «dømmer hjertets tanker og råd». Med den mest trofaste nøyaktighet og en gjennomtrengende grundighet går det igjennom våre motiver. Det skiller mellom natur og nåde, ånd og kjød, det gamle livet og oppstandelseslivet. Det

deler der vi i vår blindhet og selvtilstrekkelighet innbiller oss at alt er rent og til behag for Gud.

Slik er Ordet et speil, sant og klart, der vi kan se vårt eget bilde (Jak 1,23). Et speil er til for at vi ikke skal se *på* det, men i det. På samme måte bruker vi ikke Ordet etter Guds hensikt hvis vi ikke ser i det for å se oss selv. All «objektiv» beundring av Bibelen som et underfullt speil av verden og kirken øker bare skylden vår når vi forsømmer å bruke den på oss selv. Det er vi det gjelder: «Du er mannen!» (2 Sam 12,7).

«Kjenn deg selv» har fra eldgammel tid vært den menneskelige visdoms råd. Men dette budet glemmer én stor vanskelighet: «Svikefullt er hjertet, mer enn noe annet» (Jer 17,9). Hvem uten Gud kan kjenne den hemmelighetsfulle kilden som livet utgår fra (Ordsp 4,23)? Gud alene kjenner og gransker hjertet. Derfor trenger vi et speil som intet menneske kan skaffe.

Men mens dette speilet trofast viser oss hvordan det virkelig står til med oss, ser vi i det også Herrens ansikt fra himmelen. Han er vår rettferdighet, og hans skjønnhet stråler slik over dem som tror på ham, at Faderen har sin glede i dem.

Såkorn, sverd og speil – det er tre sider ved Skriftens praktiske karakter. Når vi leser den etter Guds hensikt og i tillit til Ånden, blir vi underfullt påvirket. Vi får inntrykk av evig karakter. Herren virker på selve hjertet, som tankene og gjerningene kommer fra. Nåden er vår lærer, og den oppdrar oss gjennom Ordet (Tit 2,11–12).

Alt Gud gjør med oss, kan samles i to store lærdommer: vår synd og nød og hans nåde og fylde. På samme måte dreper Ordet stadig og gjør levende. Det tar vårt eget liv fra oss og gir oss oppstandelseslivet. Det viser oss vår intethet og folder ut for oss Kristi rikdom. Slik er Skriftens endelige mål alltid trøst. «Trøst, trøst mitt folk!» (Jes 40,1) er Bibelens motto.

Men Guds trøst er i rettferdighet og sannhet. Synden er fordømt i kjødet (Rom 8,3), livet er gitt ved Kristi rettferdighet. Den trøsten verden og det naturlige sinn gir, bygger på et ufullstendig syn på synden (den tror den er mindre ond enn den er) og på et falskt syn på skapningens liv (den setter sitt håp til det). Den overser synden og går utenom korset. Den ydmyker ikke mennesket. Den fører ikke gjennom døden til livet. Slik er det ikke med Guds trøst. Den er oppstandelsens trøst etter korset.

Og dette er vår fristelse: å skille det Gud har sammenføyd – hans løfter og hans bud, hans salighet og hans hellighet, korset og herligheten, hans alvor og hans medlidenhet, Kristus som representerer oss i himmelen, og vi som representerer ham på jorden.

Satan vil alltid løse opp denne stadige sammenføyningen, så harmonisk, så levende og så umiddelbart overbevisende for samvittigheten. Slik vil han gjøre vår bruk av Skriften til trøst for kjødet og redsel for ånden. Guds vei er derimot redsel for kjødet og trøst for ånden, for at vi alltid skal bære med oss Herrens død, og for at også Kristi liv skal åpenbares i oss (2 Kor 4,10).

Ordet «kan gjøre deg vis til frelse» (2 Tim 3,15). Ordet lærer oss hva det er å være vis. For verden tar ofte kløkt og forsiktighet for visdom og kaller iblant det å ikke være verdslig for dårskap. Men Skriften lærer oss at visdommen er

ovenfra (Jak 3,17), at Kristus er vår visdom (1 Kor 1,30), og at visdommens mål er frelse.

Likevel rommer denne visdommen også sann klokskap i alle jordiske plikter og forhold. Blir vi ledet av Ordet, søker vi Guds rike og hans rettferdighet (Matt 6,33), har vi blikket festet på hans løfte og sinnet vendt mot det som er der oppe (Kol 3,2), og vandrer vi med ham i ydmykhet og tro, da blir sinnet vårt klart og rolig, ordene våre edru, sannferdige og vennlige og handlingene våre ærlige og kloke. I omgangen med andre mennesker skal vi da anbefale evangeliets lære og være en pryd for den (Tit 2,10).

Å, hvor skjønne og fullkomne er ikke Guds anvisninger i Skriften! Om vi lød Gud i alle ting, i timelige som i åndelige, i indre som i ytre, hvor salige og tiltrekkende ville ikke livene våre være! Guds ord virkeliggjør det sivilisasjonen forsøker – og forsøker overflatisk –, og det virkeliggjør det fra roten av.

For en sann visdom ville den ikke eie og vise som fulgte Skriftens regel! I hjertet elsker han Gud og håper på himmelen. Han elsker og tilgir sin bror og gjemmer ikke på det onde (1 Kor 13,5). Talen hans er ja, ja – nei, nei (Matt 5,37). Ordene hans er sanne og vennlige.

Han kler seg enkelt, slik det sømmer seg for en som har et legeme som er et tempel for Den Hellige Ånd (1 Kor 6,19), og som vet hva som er den sanne prydelse (1 Pet 3,4). I sin oppførsel tar han den nederste plassen til han blir bedt om å flytte seg høyere opp (Luk 14,10). I arbeidet er han ikke lunken i iveren (Rom 12,11), men løper heller ikke etter å bli rik (Ordsp 28,20), og han er ikke bekymret for morgendagen (Matt 6,34).

I sorg blir han ikke overveldet, i medgang blir han ikke hovmodig. Han spør ikke: «Hvem er min neste?» (Luk 10,29), men alltid: «For hvem kan jeg være en neste som hjelper?» Han elsker ensomheten, men er rede til å formane og trøste brødrene når han får anledning, og til å se til farløse og enker i deres nød (Jak 1,27).

Han er alvorlig og oppriktig, men salver hodet når sjelen hans faster for Herren (Matt 6,17). Han er tro i smått (Luk 16,10), rettferdig og velvillig mot alle, brennende i kjærlighet til Jesu disipler. Han er en mann som har hjertet i himmelen og himmelen i hjertet, og som hver dag lærer av Jesus å bli lik ham som er visdommen ovenfra.

(*Den dype tenkeren J. G. Hamann sier i et utsagn som kan interessere leseren: «Jeg har prøvd Guds velsignede ord og funnet at det er det eneste lyset vi kan komme til Gud og til kunnskap om oss selv ved. Det er den guddommelige nådes mest dyrebare gave, som overgår hele naturen og alle dens skatter like mye som vår udødelige ånd overgår vårt kjøds og blods telt. Det er den mest underfulle og ærverdige åpenbaringen av guddommens høyeste og dypeste hemmeligheter – av Guds natur og egenskaper og hans store og veldige rådslutninger, særlig med tanke på oss stakkars mennesker. Det er fullt av de viktigste oppdagelser og omfatter alle tider, ja, inn i evigheten. Det er det eneste brød og manna for våre sjeler, mer uunnværlig for den kristne enn maten for det naturlige menneske. Ja, jeg bekjenner at dette Guds ord gjør like store under i en kristens sjel, enten han er lærd eller ulærd, som de som fortelles i det; at meningen i denne boken og troen på det den lærer, bare kan vinnes*

ved den samme Ånd som drev forfatterne; og at de usigelige sukkene han skaper i våre hjerter, er av samme art som de uutsigelige tegnene og bildene han har formet i Skriften, i større overflod enn alle frøene i naturen og dens riker.»)

Bibelen er en bok for livet, og bare den som vil bruke den for livet, kan trenge inn i dens sanne mening. Bibelen er nyttig, men bare når vi leser som disipler som har som mål å «lære Kristus» (Ef 4,20). Guds barn leser altså Skriften ikke for å uttømme fylden i den, men for å få det de trenger nå. Likevel gjemmer de ofte på mye som de knapt forstår der og da, men som blir åpnet for dem senere.

Når den troende leser Ordet, der Kristus er kjernen, merker han at Faderen i sitt førsyn og Ånden, som bruker Ordet på ham, gir Skriften en direkte mening for ham: den leder, formaner og trøster. Han ser altså ikke bare grønne enger, men Gud selv «lar ham ligge» i dem (Sal 23,2), og han får av den himmelske hyrden det som er sunt og forfriskende for sjelen hans.

På samme måte merker han at han må lese med flid og ettertanke. Han løper ikke i hast over åkeren der skatten er skjult (Matt 13,44), men graver dypt for å finne det dyrebare gullet. Hjertet og livet vårt må formes etter det store og høytidelige verket. For vi vet at vanskelighetene med å forstå Ordet ikke ligger i forstanden, men er åndelige – de ligger i hjertet, samvittigheten og viljen. Derfor bygger studiet av Skriften på selvfornektelse.

I den underfulle Salme 119, «jødenes gylne ABC», som Luther kaller den, har vi en svært lærerik skildring av holdningen og selvtukten hos en som elsker Ordet: «Fra hver ond sti har jeg holdt mine føtter borte, for at jeg kunne holde ditt ord.» «Bøy mitt hjerte til dine vitnesbyrd og ikke til urett vinning!» «Vinglete mennesker hater jeg, men din lov elsker jeg» (Sal 119,101.36.113). Den som vil se det skjulte i Ordet, ber: «Rens meg fra mine skjulte synder!» (Sal 19,13; NB: «Tilgi meg hver ubevisst synd!»)

Når vi slik forener førsynets ledelse, studiet av Ordet, bønn, ettertanke og lydighet, hvor salig er det da å få budskapet fra Herren selv! Og hvor mange steder står ikke fram i den troendes bibel, merket så å si av Gud selv og sendt av ham med en stor hensikt – i trengsel, i tider med uro, ved viktige vendepunkter i livet, i åndelig mørke og strid!

Det er godt for oss å huske slike steder og ofte dvele ved dem, slik vi heller aldri bør glemme de skriftordene som Ånden først åpnet for hjertet og samvittigheten vår. Skriften henter fram trengselens skjulte skatter, slik trengselen henter fram Skriftens skjulte skatter.

Alt det Ordet er, er det på grunn av sitt forhold til Kristus. Er Guds ord levende? Det er fordi Kristus er livet. Er det virksomt? Det er fordi Kristus er Guds kraft (1 Kor 1,24). Er det skarpere enn noe tveegget sverd, så det trenger igjennom helt til det kløver sjel og ånd, ledd og marg? Det er fordi Kristus er satt «til fall og oppreisning for mange i Israel» (Luk 2,34), fordi Kristus skiller mellom Peter som bekjenner ham som Guds Sønn, og Peter som har sans for det som hører mennesker til (Matt 16,16.23).

Dømmer det hjertets tanker og råd? Det er fordi Kristus visste hva som bodde i mennesket (Joh 2,25), fordi han ser Natanael under fikentreet (Joh 1,48) og fariseerne som tenker ondt i hjertet (Matt 9,4). Sies det om Ordet: «Og ingen

skapning er skjult for ham. Alt ligger nakent og bart for hans øyne som vi skal stå til regnskap for» (Hebr 4,13)? Det er fordi det talte og skrevne ordet er ett med Herren selv, han som har øyne som en ildslue (Åp 1,14), Menneskesønnen som Faderen har overgitt hele dommen til (Joh 5,22).

Blir Ordet kalt den uforfalskede melken (1 Pet 2,2), sjelens nærende føde? Det er fordi Kristus er livets brød (Joh 6,35). Blir det priset som lyset som skinner i mørket? Det er fordi Kristus er visdommen. Skriftens vesen er Frelseren – i ham finnes alt som tjener til liv og gudsfrykt (2 Pet 1,3).

Den sjelen som har funnet Jesus Kristus, ser ham i Skriften – alltid og overalt. Jesus er døren (Joh 10,9), og bare gjennom den kan vi gå inn i Ordets helligdom. Og når vi kommer til Jesus, kommer vi i eie av Ordet, for han har det evige livs ord (Joh 6,68). De er hans, og bare han kan gi Ordet (Joh 17,14). Og likesom vi har Ordet ved ham og i ham, finner vi ham i hver del av Skriften.

«Når jeg lytter til den samstemmige røsten fra alle de hellige profetene og fra vår Herre og Frelsers apostler, synes jeg at jeg står i Jerusalem da vår Herre holdt sitt seiersinntog, og hører folkemengden som gikk foran, og de som fulgte etter, rope: Hosianna, Davids sønn! Velsignet være han som kommer i Herrens navn (Matt 21,9) for å frelse!»

(*Robert Boyle*.)

«Jesus alene» er Skriftens sanne midtpunkt i alle dens mangfoldige åpenbaringer. Derfor er hele Skriften ny pakt, nådens evangelium. Loven stenger oss inne til «Jesus alene», slik den også i «Jesus alene» finner sin sanne utleggelse og åpenbaring. Riket er «Jesus alene» som herlighet, menigheten er «Jesus alene» som hode. Synderen blir tatt imot fordi det er «Jesus alene». Den hellige lever og vokser fordi det er «Jesus alene». Skriftens vei til helliggjørelse går like mye mot naturen som Skriftens vei til rettferdiggjørelse. Men hvor trøstefull er ikke Guds vei!

Guds hellige som vi beundrer – David, Paulus, Johannes – blir åpenbart for oss, og kilden til livet deres blir lagt fram for øynene våre. Tro ikke at de var fri for vanskeligheter og fristelser, snarer og fall, at de ikke hadde «en annen lov» som stred i lemmene deres (Rom 7,23), eller at de satte noen lit til kjødet (Fil 3,3).

Utenom Kristi rettferdighet, Guds barmhjertighet og Åndens kraft hadde de ingenting de stolte på og levde av. Eller rettere: Det var deres stadige bønn ikke å vite av noe og ikke å ha noe uten Kristus og ham korsfestet (1 Kor 2,2). Livet deres var et liv i troen på ham som elsket oss og ga seg selv for oss (Gal 2,20).

Og når de bar mye frukt, var det ikke fordi det fantes et annet prinsipp i hjertet deres ved siden av Guds nådes såkorn. Det var ikke fordi de la til en annen kraft som drev dem til arbeid og selvfornektelse – nei, det var nettopp omvendt. Det var fordi de visste at de ikke var under loven, men under nåden (Rom 6,14), at de ikke kunne gjøre noe uten Kristus eller atskilt fra ham (Joh 15,5), og at tomme syndere ikke kan oppfylle lovens krav, men bare kan ta av Kristi fylde og få nåde over nåde (Joh 1,16).

Den lovtrellete sjelen overtrer loven og forakter evangeliet. Den troende fryder seg i Frelseren og løper sine buds vei (Sal 119,32). Troen er den seier som har seiret over verden (1 Joh 5,4), og å kjenne Kristi kjærlighet gir kraft til lydighet.

Om vi bare stadig kunne se ham i hans døende kjærlighet, i hans uforanderlige trofasthet og nåde – Lammet, «likesom det hadde vært slaktet» (Åp 5,6) – da skulle vi virkelig være hans etterfølgere og bære frukt i overflod.

Derfor er Skriften full av formaninger til å våke, til flid og til iver, men den framstiller alle gode sinnelag, ord og gjerninger som Åndens frukt og advarer oss stadig mot å vike fra den enkle og rene troskap mot Kristus (2 Kor 11,3).

Det er som om Gud sier til oss: «Bruk ikke mitt evangelium i en lovisk ånd. Hver gang du vil forstå hvordan du vokser, blir mitt evangelium forvandlet til lov. Du skal bare se til kilden for veksten din og ikke til den hemmelighetsfulle prosessen som foregår i deg. Kristus er for deg nåde, rettferdighet, visdom og kraft, uten at du kan forstå hvordan verket blir utført i sjelen. Du forstår ikke hvordan regnet gjør jorden fruktbar og hjelper såkornet og frukten. Ved mitt ord skal du bære mangfoldig frukt. Min nåde er nok for deg (2 Kor 12,9). Vær trygg: Jeg forsikrer deg om at mitt ord skal få deg til å vokse (Jes 55,11). Alt du har å gjøre, er å bruke mitt ord som et livets ord, og inn i det skal min Ånd, som en Ånd til omvendelse og tro, lede deg etter Kristi vei.»

Dette er den mest praktiske sannhet, den sentrale og livsviktige lære. Guds kraft er Kristus. Lovens kraft kan ikke gjøre det (Rom 8,8). Adams kraft nytter ikke (Matt 19,26). Loven og Kristus kan ikke forenes (Gal 4,31). Kristus, og Kristus alene, er Guds kraft.

(*Oetinger om Jes 55, «Etwas Ganzes vom Evangelium», s. 63.*)

Mens Kristus slik er midtpunktet for oss, fører Skriften oss inn i Kristus som midtpunktet i det guddommelige, evige livet i Gud. Faderen elsker Sønnen og sier: «Hør ham!» (Matt 17,5). Ånden herliggjør Kristus, og hans vitnesbyrd er om ham (Joh 16,14).

Men Kristus fører igjen til Faderen og vitner stadig om at Faderen har sendt ham. Han kunngjorde Faderens navn og fullførte den gjerningen Faderen hadde gitt ham å gjøre (Joh 17,4.6). Og likesom Kristus stadig peker på Faderen, taler han stadig om Ånden som Guds gave. Hans løfte til disiplene er at det Faderen har lovt, nemlig Ånden, skal bli sendt inn i hjertene deres (Apg 1,4).

Kilden til all villfarelse og svakhet er at vi i tanker, hjerte og liv skiller de evig velsignede og herlige tre fra hverandre. Å dvele ved Faderen i sannhet er ikke å forringe Kristus. Å dvele ved Kristus er ikke å glemme Faderen, slik også Den Hellige Ånds innvirkning er samfunn med Faderen og Sønnen.

Å tale bare om Kristus og overse Faderens utvelgelse og Den Hellige Ånds gjerning er kilden til arminianismen. I virkeligheten ender det med at en innbilt Kristus kommer i den sanne Herres sted, og en selvlaget tro i stedet for den troen som er Guds gave.

Å dvele bare ved Faderens utvelgelse og Åndens gjerning – og med «bare» mener jeg at Kristus kommer i annen rekke etter dette – er å skjule Kristus som den åpne døren, de fortaptes Frelser, kilden som er fri og åpen for «hver den som». Det er så å si å se på omrisset og profilen og ikke se ham slik han viser seg for synderen og sier: «Se, her er jeg, her er jeg!» (Jes 65,1).

Å dvele ved Faderens kjærlighet og Herren Jesu Kristi nåde, men ikke ved Den Hellige Ånds samfunn, er kilden til den mangelen på visshet og full tro som

alltid søker vitnesbyrd og stadfestelse i det som er foranderlig, i stedet for å ta imot vitnesbyrdet fra Guds Ånd, som vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn (Rom 8,16).

Kort sagt: Den levende Gud er tre i én, og har vi samfunn med ham, priser vi Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd like høyt – og likevel har Kristus etter den evige rådslutning midtplassen.

Og derfor er det bare de som har tatt imot Kristus, han som av Gud er blitt visdom for dem, rettferdighet og helliggjørelse og forløsning (1 Kor 1,30), som har tatt imot Skriften som Guds ord. Dersom profetenes og apostlenes vitnesbyrd både samles om og stemmer overens i dette: at det i Jesus er syndenes forlatelse og evig liv for alle som tror, og at det ikke finnes noe annet navn gitt som vi kan bli frelst ved (Apg 4,12) – da forkaster den som ikke stoler på «Jesus alene» som sin Frelser, hele Skriftens vitnesbyrd.

Uttrykket «Jeg tror Bibelen» har ingen mening i munnen på slike. Alt det betyr, er: «Jeg mener at de som tror Skriftens sannheter, har rett.» Hvordan er det mulig, når Jesus er Skriftens sum og innhold, dens midtpunkt og kjerne, å ta imot vitnesbyrdet uten å ta imot den personen det vitner om? I denne villfarelsen har vi kristne oppmuntret de vantro, nettopp ved at vi på gal måte har skilt Boken fra Herren og satt forstandens innsikt i stedet for hjertets skuen, som er troen.

Ta imot Jesus, og du tar ikke bare imot vitnesbyrdet, men du blir selv et nytt vitne og et innsegl for Guds sannhet. Hva er Guds sannhet? Spør ikke «Hva?» med Pilatus' ord (Joh 18,38), slik de gjør som står utenfor Juda. Ikke «Hva?», men «Hvem?» «*Jeg er sannheten*» (Joh 14,6).

4. De kristne er det beste beviset for Bibelen

Tar vi imot ham og vandrer i ham, er vi de beste argumentene for Skriftens guddommelige opphav og kraft. Jesus sender oss ut i verden som sine vitner. Vi skal være hans levende bibler, og Kristi oppstandelsesliv skal bli åpenbart i oss.

Hevder vi at Bibelen er Guds ord, og blir likevel ikke grepet av den som av et guddommelig, himmelsk og herlig budskap om fred og kjærlighet; gleder vi oss ikke i Guds frelse og vandrer ikke i et nytt liv; eier vi ikke den troen som er seieren over verden, som gjør det usynlige virkelig og hviler i Guds barmhjertighet og kraft – da er vi selv argumenter *mot* Bibelen.

Men har vi i Skriften funnet Jesus, den Salvede, og fått av ham «krafts og kjærlighets og sindighets ånd» (2 Tim 1,7); har vi i Skriften hørt en kjærlig røst, ja, jubelen (Sal 89,16), og vandrer vi i lyset fra Guds åsyn mens vi fryder oss i Kristi frelse – da er vi selv argumenter *for* Bibelen, ja, Kristi brev, «ikke skrevet med blekk, men med den levende Guds Ånd» (2 Kor 3,3).

Lyset som skal skinne midt i mørket, er kirken. «*Dere* er verdens lys!» (Matt 5,14). Midtpunktet som Guds ord skal lyde ut fra, er Kristi menighet (1 Tess 1,8). Og de sendebudene som skal gå ut i hele verden, både til de mørke stedene i vårt eget land og til hedenskapets fjerne egner, er Jesu Kristi disipler, som bærer Guds gode budskap. Hvor takknemlige vi enn er for det selskapet

som sprer Guds bok, la oss aldri glemme at menigheten av levende kristne er det sanne bibelselskapet, og at det er ved den Guds ord vokser og blir herliggjort.

5. Gledesrik

Gledesrikt er Guds ord. Det finnes ingen annen bok der en slik stille fred hersker og flyter over i en «usigelig og herliggjort glede» (1 Pet 1,8). Her skinner et lys som seirer over alt mørke, og her ånder det håpet som er fullt av liv (1 Pet 1,3) og kraft.

Paradiset var ennå ikke lukket da Guds frelsende røst brøt den forferdelige stillheten synden hadde ført inn, og lovte forløsning og seier. Og gjennom hele Bibelen hører vi jubelen over at Gud har gitt oss syndige mennesker en Benjamins del, «dobbelt for alle» våre «synder» (Jes 40,2), ja, nåde i overflod og uendelig kjærlighet. Himmelens og evighetens seierssang, «For ditt er riket og makten og æren» (Matt 6,13), lyder allerede, enda vi ennå roper i denne sorgens og fristelsens dal: «Fri oss fra det onde!»

Her ringer bryllupsklokkene – til Lammets og brudens bryllup (Åp 19,7). Her blir Gud åpenbart for oss som vår fryd og glede (Sal 43,4). Her er det et godt budskap som selv englene, som er vant til himmelens salighet, kaller «en stor glede» (Luk 2,10).

Her er Guds gave: hans egen Sønn, som skal være vår for alltid. Han som Faderen holder for det mest dyrebare og herlige, han som han elsker og har gitt alle ting, er Guds gave til oss, en gave som aldri skal bli tatt tilbake. For alltid er Jesus Kristus vår Herre og vårt hode.

Guds ord er glede fra himmelen for de sjelene som sitter i mørke og dødsskygge (Luk 1,79). Det taler om synd, men for å forkynne full tilgivelse; om vår elendighet og trelldom, for å forkynne vår forløsning; om døden, for å forkynne oppstandelsens liv; om vår intethet, for å bringe oss ham som er alt i alle – Kristus. Når mennesker tar imot Guds ord, gleder de seg.

Å, om vi i all forkynnelse av Guds budskap framfor alt måtte være evangelister, gledesbudbærere! Og måtte både det tydeligste og det dypeste inntrykket av forkynnelsen vår være dette: Han har brakt «gode nyheter fra et fjernt land» (Ordsp 25,25). Han har talt til oss om Guds underfulle frelse, som langt overgår alt vi tenker og håper. Han har talt om Gud som fryder seg over synderen som er forløst og ført tilbake (Sef 3,17), og om Jesus Kristus som døde for ugudelige (Rom 5,6) og lever i den troendes hjerte.

Han har vist oss at vi nå er i himmelen, tatt imot i Den Elskede (Ef 1,6), fylt i ham (Kol 2,10) og beseglet med hans Ånd (Ef 1,13), og at vi skal åpenbares med ham i herlighet (Kol 3,4).

Da er vitnesbyrdet vårt etter Skriften, når det vitner om Jesus som Lammet, om Gud som Faderen og om Ånden som duen; når det taler vennlig til Jerusalem (Jes 40,2) og forkynner nåde og herlighet; når det har sin kilde og sitt mål i dette: «*Gud er kjærlighet*» (1 Joh 4,8).

Om Adolph Saphir

1831–1891

Adolph Saphir (1831–1891) ble født i en jødisk familie i Pest i Ungarn. Faren var en lærd og from jøde, og sønnen vokste opp med Det gamle testamente. Gjennom den skotske misjonen blant jødene i Pest kom familien til tro på Jesus som Messias, og i 1843 ble de døpt.

Saphir studerte i Berlin og i Skottland og ble ordinert i den presbyterianske kirken i 1854. Etter noen år som misjonær blant jødene i Hamburg var han prest i England, blant annet i Greenwich og i Notting Hill i London. Han døde i London i 1891.

Saphir var en av de mest elskede forkynnerne i London på sin tid. Han kjente Skriften og den jødiske bakgrunnen fra innsiden, og han så Kristus i hele Det gamle testamente. Blant bøkene hans er «Kristus og Skriftene», «Den guddommelige enhet i Skriftene» og foredragene over Fadervår.

Utleggelsen av Hebreerbrevet er foredrag han holdt i London i 1872–1873. De kom ut i to bind i 1874–1876.